C:\Users\Plazma\Desktop\307\Bulgakov_Michail-Psi_srdce.PDB

PDB Name: Bulgakov_Michail-Psi_srdce
Creator ID: REAd
PDB Type: TEXt
Version: 0
Unique ID Seed: 0
Creation Date: 21.5.2006
Modification Date: 21.5.2006
Last Backup Date: 1.1.1970
Modification Number: 0

Michail Bulgakov

Psí srdce

(I)

Au-u-u-u-u-uu! Kde jste kdo? Umírám. Pod vratama skučí jen vánice modlitby za spásu mý duše - a já s ní. Je konec, konec. To prase se zasviněnou kuchařskou mitrou na hlavě mi v závodce Ministerstva národního hospodářství chrstlo vařící vodu na levej bok a takhle mě zřídilo. Gauner — a to si říká proletář! Bohajeho, to je bolest! Až na kost. A já vyju a vyju, jako by vytí už někdy někoho spasilo!

Co jsem mu udělal? Snad nechce tvrdit, že když se trochu poreju v pomejích, ministři nebudou mít co žrát? Hamoun! Koukněte se někdy na tu jeho držku, má ji širší než delší. A hlavu vybílenou. Ach lidi! Lidi! V poledne jsem vyfás místo žrádla vařící sprchu — a teď už se stmívá... Z prečistěnský hasičárny voní cibule, řek bych, že budou tak čtyři pryč. No, to se ví, hasiči mají k večeři kaši. Ale kaše, to už je to poslední ... zrovna jako houby. I když jeden pes z Prečistěnky povídal, že na Něglinný — menuje se to tam Bar — servírujou houby s pikantním sosem za tři ruble pětasedumdesát. No co, když na to má někdo žaludek... Pro mě to je to samý jako voblizovat galoše. Au-u-u-u-uu...

Pekelně mě bolí tělo a svý perspektivy vidím úplně černě. Zejtra budu samej škvarek a rád bych věděl, kdo mě bude kurýrovat. V létě bych se snad dohrabal do Sokolníků, roste tam hojivá tráva a navíc se tam po lidech najde špiček z buřtů a mastnejch papírů habaděj. A kdyby se tam pořád nemetali všelijaký debilové a nevyli na pasece při měsíčku srdceryvně "Božská Aí—ído", dalo by se tam fešácky žít. Ale řekněte, kam já teď můžu jít? Už vás někdy někdo kop vokovanou botou? Mě jo. Už jste někdy dostali cihlou do žeber? Já mockrát. Všecko jsem si zkusil, na osud si nestěžuju, a jestli teď brečím, není to jenom fyzickou bolestí a zimou, mám totiž, vážení, pořád ještě duši — psí duše má tvrdej kořínek...

Ale tělo! To už je na hadry... Co lidí si na něm už zchladilo žáhu! Teď mi dělá hlavně starosti, že se mi ta kurva kuchařská dostala až na kůži, až pod srst, a mýmu levýmu boku už asi nepomůže ani svěcená voda. Jestli chytnu zápal plic, jestli k tomu dojde, vážení, chcípnu hlady. S touhle chorobou se dá tak ještě ležet někde pod schodama před hlavním vchodem, ale řekněte sami, kdo bude potom svobodnýmu psímu mládenci, upoutanýmu na lůžko, shánět kus žvance a šmejdit v koších na vodpadky? Kdo jen? S chycenou plící sotva polezu a stačí obyčejná rána holí, aby mě vyřídila nadobro. Domovník s plechovým číslem na klopě mě pak popadne za nohy a hodí na valník...

Domovníci jsou ze všech proletářů ta nejhnusnější lůza. Lidskej sajrajt, nejhorší spodina. Zatímco kuchaři jsou jiná ráce. Třeba nebožtík Vlas z Prečistěnky. Co ten zachránil psích životů! V nemoci je nejhlavnější mít jistýho kus žvance, a takovej Vlas, jak vyprávějí starší psi, klidně hodil psovi kost, na který byla třeba i osminka masa. Dej mu pánbůh království nebeský, protože to nebyl jen tak někdo, ale kuchař hraběte Tolstýho a jeho rodiny. Žádná smradlavá závodka, kde se vyvařujou blivaniny, že nad nima zůstává rozum stát i psovi. Víte, co ty bestie dávají do zelňačky? Smradlavý nasolený maso. Jenže strávníci to nepoznají, běhají tam a žerou, až jim praská za ušima.

Třeba taková písařka... Má devět tříd, pětačtyřicet rublů měsíčně a je ráda, že je ráda. To se ví, že jí její milánek sem tam koupí punčošky z perský příze, ale co vona si za to musí, chudinečka, nechat líbit! Ani ho nehne, aby se s ní miloval normálně... jenom po francouzsku! Mezi náma... jsou to pěkný prasata, ty Francouzi. I když žerou královsky a ke všemu pijou červený víno. Jo... Takový písařce nakonec nic než závodka nezbyde, to víte, s pětačtyřicíti rublíkama do Baru chodit nemůže, když nemá pomalu ani na biograf, na tohleto jediný ženský potěšení. A tak se holka votřásá hnusem, křiví hubu, ale slupne to... Za ubohý dva chody zaplatí čtyřicet kopejek — poctivá cena je patnáct a vostatních pětadvacet jde do kapsy vedoucímu ... Přitom by ale, puťka zlatá, potřebovala úplně jinou stravu. Má chycenej pravej plicní hrot, i francouzskou nemoc prodělala. V práci jí z platu strhnou kdejakou blbost, v závodce ji nacpou smradlavým masem... a vona? Co vona? Metelí si to průjezdem v punčochách vod miláčka. Nohy ji zebou, v břiše jí kručí, s chlupama je na tom asi jako teď já, a to její krajkový nic místo kalhotek ji nezahřeje, to je jenom rajc pro cukrouška. Kdyby si natáhla flanelový bombarďáky, určitě by na ni začal řvát: "Hnusíš se mi, vohyzdo jedna! S bombarďákama se mě už moje Matrjóna něco natrápila. Až jsem jí musel dát kopačky. Teď nadešla moje chvíle! Teď jsem předseda, a co si nakradu, všecko dám na ženský, na čokoládový pralinky a na šampáňo. Však jsem dost hladu užil za mlada. A vůbec! Po mně potopa, stejně posmrtnej život neexistuje."

Je mi jí líto, vážně. Jenže mě samotnýho je mi taky líto, a víc. To neříkám z pejchy, chraň bůh, ale proto, že mně je fakticky hůř než jí. Vona se vohřeje aspoň doma, no a já, co já... Kam já se poděju? Au-u-u-u!

"Pocem, Baryku, nono, copak hned ceníš zuby, ubožáčku? Ublížil ti někdo? Hu..."

Suchá vánice, čarodějnice jedna, zalomcovala vraty a vzala slečinku koštětem přes ucho. Sukni jí vyhrnula nad kolena, odhalila bezové punčošky a úzký proužek zapraného krajkoví, vyrazila jí dech a psa zasypala sněhem.

"Kristepane... To je počasí... Fuj... A žaludek mám jak na vodě, asi z toho nasolenýho masa, z ničeho jinýho to nebude! Kdy to už všechno skončí..."

Sklonila hlavu, vzala vrata ztečí, prodrala se ven a na ulici to začalo kolem ní vířit a kroužit, začala se po kouskách ztrácet, až si ji vzal sněžný vír a zmizela úplně.

Pes zůstal u vrat, tiskl se zohaveným a rozbolavělým bokem ke studené tlusté zdi, sotva dýchal a byl pevně odhodlán nehnout se odtud, i kdyby měl v tomhle průjezdu vážně chcípnout. Byl zoufalý. V srdci měl takovou bolest a hořkost, takovou osamělost a hrůzu, až se mu vykutálely z očí jako pupínky drobné psí slzy. Ale hned zase uschly. Na poraněném boku mu pod speklými zmrzlými chomáči chlupů prosvítaly zlověstně červené skvrny po opaření.

Kuchaři jsou kreténi a kruťasové, že jim není rovno. Řekla mu Baryku... Krucinál, on přece není žádnej Baryk. Správnéj Baryk je vypasenej, sádelnatej a blbej, žere ovesnou kaši a taky má ňáký pány rodiče, kdežto on je jen vyčouhlá, vychrtlá kostra se spečenými chlupy, hubenej toulavej vobejda pes. Ale přece jen — dík za dobré slovo.

V domě naproti bouchly dveře jasně osvětleného krámu a vyšel z nich jakýsi občan. Určitě občan, a ne soudruh, podle všeho dokonce pán z lepší společnosti. Řečeno milostpán. Máte dojem, že tak soudím podle kabátu? Blbost. Noblesní ohoz má teď kdekdo i mezi proletářema. S takovýmhle límcem ovšem ne, to je bez debat, jenže na dálku to hned tak někdo poznat nemusí. Jedině pánovy voči nezklamou. Ani zblízka ani zdálky. Fakt, jedině voči jsou důležitý. Asi jako barometr. Všecko se z nich pozná — kdo má duši vyprahlou jak poušť, kdo je schopen pro nic za nic nabrat psa špičkou boty do žeber, kdo se pořád jen klepe strachy. Takovýho poseru je přímo rozkoš rafnout do kotníku. Bojíš se? Tak ať máš proč. Kdo se bojí, nesmí do lesa... r-r-r-... haf... haf...

Pán sebejistě přešel ulici, třebaže vánice na něj taky pěkně dorážela, a namířil si to k průjezdu.

Jo, ten má ale přesný voko. Ten rozhodně zasmrádlý nasolený maso nežere, a kdyby si mu někdo troufnul takový maso dát na stůl, udělal by příšernej skandál a napsal možná i do novin: mne, Filippa Filippoviče, ošidili na jídle...

Jde pořád blíž a blíž. Tohle individuum neví, co je hlad, i když nekrade, ten nekope do psů, ale sám se taky nikoho nebojí... a nebojí se proto, že je pořád sytej. Pán bude asi duševně pracující, špičatou bradku a šedivý kníry má jak ze žurnálu, načepejřený a furiantský, ani francouzskej hrabě by se za ně nemusel stydět. Ale vítr z jeho strany voní ošklivě, smrdí špitálem. A čvaňhákama.

Na mou duši, co tenhle fešák dělal v konzumu... Už je tady... Na co čeká? Au-u-u... Co moh asi kupovat v tom špinavým konzumu? Gastronom na Rudým náměstí je mu málo? Co to cejtím? Sa-lám. Milostpane, kdybyste tušil, z čeho ten salám dělají, podruhý byste se tomu krámu vyhnul na sto honů. Dejte ho mně!

Pes sebral zbytek sil a pološílený se doplazil na chodník. Nad hlavou mu vánice vystřelila z děla a vzdula transparent s obrovskými písmeny: JE MOŽNÉ OMLAZENÍ?

Samozřejmě že je. Mě omladila vůně a postavila mě na nohy. Vůně sevřela v křečích moje břicho prázdný dva dni a dvě noci, to ona zvítězila nad špitálem, všecko způsobila jen a jen ta rajská vůně starý herky rozemletý s česnekem a pepřem. Cítím ji, vím, že v pravé kapse kožichu má salám. Teď je přímo nade mnou. Ó můj vládce! Shlédni na mě! Umírám. Otroctví, to je náš svinskéj úděl!

Pes se plazil po břiše jako had, oči zality slzami.

Račte se podívat, to je prácička jednoho kuchaře. Jenže vy mi stejně ten salám nedáte. Kdepak. Och, já bohatý lidi znám. Ale teď vážně: nač vy ho potřebujete? K čemu vám je ta zasmrádlá kobyla dobrá? Větší sajrajt do žaludku byste v Moskvě těžko hledal... leda na trhu s kolchozníma přebytkama. Jenže vy jste dneska snídal, vy jste díky mužskejm pohlavním žlázám osobnost světovýho formátu. Au-u-u... Ale co se to děje na tom světě? Jak se zdá, smrt se odkládá, a zoufat si by teď byl doopravdy hřích. Teď to chce jen jedno - lízat mu ruku.

Záhadný pán se k psovi shýbl, zablýskal zlatými obroučkami brýlí a vytáhl z pravé kapsy podlouhlý bílý balíček. Aniž svlékl rezavé rukavice, rozbalil papír, který mu v mžiku vzala vánice, a utrhl kousek salámu zvaného "krakovský jemný". Dal ho psovi.

Ó pane, jste šlechetnost sama! Au-u-u-u!

"Fijú - fijú," hvízdl pán a dodal strašné přísným hlasem: "Žer, Baryku!"

Zase Baryk. Že ho ale pokřtili! No co, říkejte si mi jak chcete. Máte na to za tenhle fantastickej skutek milosrdenství svatý právo...

Pes v mžiku prokousl slupku a s kňučením se zahryzl do krakovského salámu. Měl ho v sobě, než bys řekl švec. Polykal ho i se sněhem a dávil se až k slzám, protože z hladu málem zhltl i provázek.

Ještě, ještě, ručičku lížu, hózny líbám, blahodárče můj!

"Teď ne... snad později..." Milostpán mluvil úsečně, jako by velel rotě vojáků. Shýbl se k Barykovi, zpytavě se mu zadíval do očí a zničehonic ho pohladil rukou v rukavici důvěrně a něžně po břiše.

"A—ha," pravil velevýznamně, "obojek nemáš a to je dobře, právě tebe jsem potřeboval. Tak za mnou." Luskl prsty. "Fijú — fijú!"

Za vámi? Až na kraj světa. Třeba mě teď zkopejte těma svejma filcovejma botičkama, ani nepípnu.

Po celé délce Prečistěnky svítily lucerny. Psa nesnesitelně bolel opařený bok, ale i na tahle muka chvílemi zapomínal, stravován jedinou myšlenkou — nesmí teď v davu ztratit tu nádhernou vidinu v kožichu a musí jí nějak projevit lásku, oddanost. Taky že cestou z Prečistěnky do Obuchovovy uličky projevil pes své city nejmíň sedmkrát. U Mrtvé uličky políbil pánovi botu, a jak mu razil cestu davem, vyděsil příšerným vytím jednu dámu do té míry, až dosedla na patník. Pro jistotu pak ještě asi dvakrát zakňučel, aby lidi přesvědčil, že si zaslouží soucit.

Toulavý kocour, nějaká potvora, vzdáleně připomínající sibiřskou rasu, vyrazil — vánice nevánice — zpod okapové roury, neboť také ucítil krakovský salám. Barykovi se zatmělo před očima, když si pomyslel, že jeho bohatý podivín,

mecenáš raněných psů, zaběhlých v průjezdech, vezme do péče i tohohle lotra zlodějského a on že se s ním bude muset o moskevskou konzumní delikatesu podělit. Vycenil na kocoura plnou hubu zubů, ten začal prskat jak proděravělá hadice a vyletěl po okapu až do výšky prvního patra... R—r—r—r... haf! Zmiz! Naše konzumní delikatesa není pro každou utahanou flaksu jako jsi ty, couro prečistěnská!

Pán psovu oddanost ocenil a právě u hasičské zbrojnice, u okénka, z něhož se linulo příjemné brumlání lesního rohu, odměnil Baryka dalším, trochu menším kouskem, sotva dvě deka.

Ten chlap není normální. Von mě vlastně láká sebou. Nemějte strach! Já nikam neuteču. Pudu za váma všude, kam se hnete.

"Fijú - fijú - fijú! Sem pojď!"

Obuchovská. Promiňte laskavě. Ale já tuhle uličku moc dobře znám.

"Fijú — fijú! Sem pojď!"

S promin... Ech, jen to ne, prosím vás. Buďte tý lásky sem ne. Tady mají vrátnýho. A nic horšího a nebezpečnějšího než vrátnej snad na světě neexistuje. Kam se na něj hrabe domovník! Vrátnej je nejzavilejší rasa, co znám. Lítější než kocour. Voprýmkovaný vrahouni to sou...

"Tak se neboj, pojď!"

"Zdravíčko přeju, Filippe Filippoviči."

"Dobrý den, Fjodore."

Hergot, milostpán je někdo. Já žasnu, koho mi to jen pánbůh seslal! Klidně si vodí hafany z ulice kolem vrátnýho do družstevního baráku — a nic. Koukněte na něj, koukněte na toho pacholka portýrskýho, je zticha jako pěna a stojí ani se nehne. Kouká sice trochu ponuře, ale v podstatě je mu to jedno, hlavně že má zlatý prýmkování na čepici. Vše pro milostpána, milostpán je tu v úctě! A já ho, vašnosti, doprovázím, já mu dělám doprovod. Tak co, kopneš si? Pěkně si necháš zajít chuť. Jinak se ti totiž zahryznu do proletářský mozolnatý nohy. Za všechno, cos mi kdy proved. Kolikrát jsi mě vzal koštětem po hubě, až jsem ji měl celou nakřivo, kolikrát?

"Tak pojď honem."

Rozumím, rozumím, neračte se znepokojovat. Kam vy, tam i já. Jenom mi pěkně ukazujte cestu, a já už pozadu nezůstanu, i kdybych měl padnout bolestí.

"Pošta žádná, Fjodore?"

Zespodu schodiště se nese uctivé:

"Žádná, Filippe Filippoviči, (a intimně, polohlasem pokračuje) do trojky jsme dostali nový soudruhy nájemníky."

Jeho Blahorodí psí mecenáš se prudce obrátil na schodech, naklonil se přes zábradlí a zděšeně se zeptal:

"Vážně?"

Oči se mu zaokrouhlily a kníry naježily.

Vrátný zvrátil hlavu co nejvíc dozadu, přiložil si dlaň k ústům a zlou zprávu potvrdil.

"Už je to tak, dokonce čtyři lidi."

"Proboha! Dovedu si představit ten blázinec v bytě. Co jsou to zač!?"

"Vím já?"

"A co Fjodor Pavlovič?"

"Shání španělský stěny a cihly."

"Hergot, co je tohle za pořádek?"

"Do všech bytů kromě vašeho, Filippe Filippoviči, se budou teď stěhovat nájemníci. Dneska byla schůze, zvolil se novej domovní výbor a starej dostal kopačky."

"Ajajaj, to jsou noviny. Fijú — fijú!"

Už jdu, pane, držím s váma krok. To víte, ten můj nemocnej bok, jak jste si ráčil všimnout, se nezapře. Jednu pusu na botičku, když dovolíte...

Portýrský prýmek dole jim zmizel z očí. Na mramorovém odpočivadle ovanulo psa teplo z trubek ústředního topení, pak ještě jednou zahnuli — a hele — mezanin.

(II)

Proč se učit číst, když maso stejné voní na kilometr? Ale žijete-li v Moskvě a máte-li aspoň trochu za ušima, stane se z vás gramotnej pes i bez těch jejich kursů. Ze čtyřiceti tisíc moskevskejch psů snad jen pár totálních idiotů neumí přečíst slovo "uzeniny".

Baryk se začal učit nejdřív podle barev. Nebylo mu ještě ani čtyři měsíce, když se po celé Moskvě objevily modrozelené tabule s nápisem MASO. Jak už víte, nebylo to na nic, protože maso tak jako tak cítíte. Ale jednoho dne Baryk ošklivě naletěl: spletla ho ta jedovatá modrá, a protože mu čich právě v tu chvíli omámila pořádná dávka smogu z nějakého výfuku, vrazil místo k řezníkovi do Elektry bratří Polubiznerů v Masné ulici. A tam u bratří měl tu čest na vlastní kůži poznat, že taková elektrická šňůra je možná horší než drožkářský bič. Tento významný moment v Barykově životě nutno považovat za jeho první krok na cestě za vzděláním. Už na chodníku před krámem psovi došlo, že ne každá modrá znamená "maso", a v nejlepším vytí, s ocasem ještě bolestně staženým mezi nohama se upamatoval, že na všech řeznictvích stojí první zleva taková zlatá nebo zrzavá rozsochatá věc podobná sáňkám. Dál už to šlo jako na drátku. "A" se naučil z firmy "GLAVRYBA" na rohu Mochové, a pak došlo i na "B" (ryba se mu líp četla od ocasu, protože tam, co nápis začínal, stál milicionář). Čtvercové kachlíky, jimiž byla obložena některá moskevská nároží, vždy a všude signalizovaly SÝRY a břicho samovaru na začátku slova neznamenalo nic jiného než ctěné jméno bývalého majitele Čičkina, hory červeného eidamu, bestiální prodavače, zavilé nepřátele psů, piliny po podlaze a hnusnou, smrdutou holandskou cihlu.

Když někde vyhrávala harmonika — a bylo to jen o poznání lepší než "Božská Aí—ído" — a když tam voněly párky,

první písmena na bílých cedulích se dala snadno složit ve slovo SPROST, což znamenalo: “Sprostými slovy se u nás nenadává a tuzéry se neberou.” Občas se tu zničehonic strhla rvačka a lidi si dávali většinou pěstí do huby, ale nutno říct, že se to stávalo zřídkakdy, zatímco psi tu byli biti neustále — ať už servítkem nebo botou.

Když za okny visela nasmrádlá šunka a pod ní se válely mandarinky, znamenalo to buf — buf — bufet. A když tam stály tmavé láhve s ošklivým pitím... Ví—í—no — víno... ukazovalo to na bývalé bratry Jelisejevovy.

Neznámé blahorodí, které přivleklo psa ke dveřím svého přepychového bytu v mezaninu, zazvonilo a pes pohotově upřel zrak nahoru na velkou černou vizitku se zlatými písmeny, přibitou na širokých dveřích hned vedle růžové prolamované vitráže. První tři písmena přečetl hned: Pé - er - ó: PRO. Ale tu obrácenou fajfku, co byla dál, tu už nerozluštil. Že by proletář? vyjevil se Baryk. To není možný! Zvedl čenich, ještě jednou očichal pánův kožich a definitivně tuto myšlenku zavrhl.

Ne, tady to proletářem nesmrdí. Tohle bude nějaký učený slovo a ví bůh, co znamená.

Za růžovým sklem se zničehonic rozsvítilo radostné světlo a černá vizitka v tom jasu zčernala ještě víc. Dveře se neslyšně otevřely — a před psem a jeho pánem stanula mladá kráska v bílé zástěrce a s krajkovým čepečkem na hlavě. Psa ovanulo její božské teplo a její sukně mu zavoněla po konvalinkách.

Jo, to teda jo, pomyslel si pes.

“Račte dál, pane Baryku,” ironicky ho vybídl milostpán a pes s nábožnou úctou zavrtěl ocasem.

Honosná hala byla přecpaná spoustou věcí. Z nich utkvělo Barykovi v paměti zrcadlo až k podlaze, v němž se hned objevil druhý takový utahaný a zmlácený pes, vysoko nad ním strašné parohy, nespočetné kožichy a galoše a na stropě opálový tulipán s žárovkou.

“Kdepak jste ho sebral, Filippe Filippoviči?” usměvavě se vyptávala ta žena a pomáhala mu svlíct těžký kožich z černohnědé lišky s odstínem do modra. “Propánakrále! Je samá prašivina!”

“Nesmysl! Žádná prašivina!” stroze a úsečně protestoval milostpán.

Pod kožichem měl černý oblek z anglického sukna a na břiše mu vesele, ale ne zas křiklavě pobleskoval zlatý řetízek.

“Počkej, nevrť se, no tak... stůj klidně, moulo! Hm... To není prašivina... tak budeš stát nebo ne, prevíte... Hm! Aha. To je spálenina. Která bestie tě takhle opařila? Co? Tak stůj klidně...”

Kuchař, ten gauner kuchař! mhouřil pes žalostně oči a tichounce kňučel.

“Zino,” přikázal pán, “hned ho odveďte ke mně do ordinace a přineste mi plášť.”

Žena na něj zapískala, luskla prsty a pes ji po malém zaváhání následoval. Oba zahnuli do úzké, matně osvětlené chodby, minuli jedny nalakované dveře, došli až na konec, pak zahnuli vlevo a octli se v tmavé místnosti, k níž pes okamžitě pojal nedůvěru pro její zlověstný pach. Tma cvakla, proměnila se v oslnivý den a všude, kam oko pohlédlo, se něco třpytilo, svítilo a blýskalo.

Tak to né, zaskučel v duchu pes, co je moc, to je moc! Teď už rozumím, hrom aby je vzal i s jejich salámem. Zatáhli mě do psího špitálu! Teď do mě nalejou ricíňák a rozřežou mi bok nožejčkama. A já se ho přitom bolestí ani dotknout nemůžu.

“No né, kampak?” vykřikla ta, co jí říkali Zina.

Pes uskočil, nahrbil hřbet a vší silou vrazil zdravým bokem do dveří, až to zapraštělo po celém bytě. Odletěl zpět do místnosti a začal se točit na místě jako vlček, porazil bílý kbelík a po podlaze se rozletěly chomáče vaty. Jak se točil, míhaly se mu před očima skleněné skříně podél stěn, třpytivé nástroje v nich, a mezi tím vším poskakovala bílá zástěra a strachem znetvořená ženská tvář.

“Co vyvádíš, čerte chlupatá?” křičela Zina zlostí bez sebe, “tys nám tu scházel!”

Kde asi můžou mít zadní schody? horečně uvažoval pes. Rozběhl se, přihrbil a tělem stočeným do klubíčka vletěl do jedné ze skleněných tabulí, neboť doufal, že tam by mohly být druhé dveře. Mrak střepů se s třeskem a zvoněním rozsypal na všechny strany a ze skříně se vyvalila bachratá baňka s hnusnou rezavou tekutinou, která se v mžiku rozlila po celé podlaze a odporně páchla. Náhle se rozletěly ty jediné pravé dveře.

“Stůj, dobytku,” křičel pán, skákal sem tam s jednou rukou v rukávu pláště a snažil se chytit psa za nohy. “Zino, popadni ho za kůži na krku, syčáka.”

“Pa—panečku, tomu říkám pes.”

Dveře se rozletěly dokořán a dovnitř vtrhla další osoba mužského pohlaví, také v bílém plášti. Pod nohama jí křupalo sklo, jak se vrhla ne na psa, ale ke skříni. Otevřela ji a celou místnost naplnil nasládlý, mdlý zápach. Vzápětí ale skočil muž po psovi, navalil se mu na hřbet břichem a pes se mu s rozkoší zahryzl do nohy kousek nad botu. Dotyčný vykřikl, ale neztratil duchapřítomnost. Mdlý smrad vyrazil psovi dech, zatočila se mu hlava, nohy pod ním podklesly a sesul se na bok. Chvála bohu, mám to za sebou, nyvě si pomyslel a klesl celou vahou na ostré střepy. Sbohem, Moskvo! Už v životě neuvidím Čičkina ani proletáře ani krakovskej salám. Letím do ráje — za nekonečný strasti psího života se tam tutově dostanu. Lidi, vy vrahouni, co jsem vám udělal?

Pak se svalil a zcepeněl.

Když vstal z mrtvých, točila se mu maličko hlava, trochu se mu zvedal žaludek, ale bolest utichla, necítil ji a bylo mu blaze. Pootevřel tesklivě pravé oko a škvírou mezi víčky uviděl, že má celé tělo pevně zafačované. Tak mě přece dostali, syčáci, pomyslel si zmateně, ale co musím uznat — vědí jak na to.

“Od Sevilly po Granadu, v šeré chvíli půlnoční,” bezděčně nad ním zanotoval falešný hlas.

Psa to překvapilo, otevřel obě oči dokořán a na dva kroky před sebou spatřil mužskou nohu na bílé stoličce. Vyhrnuté nohavice i podvlékačky, na holé žluté holeni krev a jód.

Přisluhovač, pomyslel si pes, a já ho chramstnul. Poznávám svou práci. No, to bude vejprask...

“Všude hrají serenádu, všude třeskot kordů zní. Tak co, tuláku, to se dělá, kousat doktora? Co? A rozbíjet sklo? Co?”

"Au-u-u," žalostně zavyl pes.

"No dobrá, probral ses a teď lež, halamo."

"Nechápu, Filippe Filippoviči, jak jste dokázal vlákat do bytu tak nervózního psa," řekl příjemný mužský hlas a trikotové spodky sklouzly dolů. Zavoněl tabák a ve skříni zazvonily sklenky.

"To chce vlídnost, pane. Vlídnost je jediný způsob dorozumění s živým tvorem. Teror nic nezmůže, i kdyby bylo zvíře sebeinteligentnější. To jsem tvrdil vždycky, tvrdím a budu tvrdit. Marně se lidé ukájejí nadějí, že něco napraví terorem. Kdepak, pane, kdepak, teror nic nezmůže, ať bílý, rudý nebo dokonce hnědý! Dokáže jen paralyzovat nervový systém. Zino! Koupil jsem tomu syčákovi krakovský salám za rubl čtyřicet. Buďte tak dobrá a dejte mu to sežrat, až se mu uklidní žaludek."

Střepy pod koštětem zachřupaly a ženský hlas koketně podotkl:

"Krakovák? Propánakrále, stačilo mu koupit u řezníka za dvacet kopejek odřezků. Krakovák sním radši sama."

"Jen to zkus! Opovaž se! Pro lidi je to utrejch. Taková velká holka a chová se jako malé dítě, strká do pusy každé svinstvo, co jí přijde pod ruku. Nesmí tě to ani napadnout! Upozorňuju tě, že ani já, ani doktor Bormental tě kurýrovat nebudem, až se nám tu začneš kroutit... Kde budeme pak druhou takovou hledat..."

Odněkud zdálky, snad z haly, se po celém bytě v tu chvíli rozcinkaly malé rolničky a odtamtud také doléhaly jakési hlasy. Zazvonil telefon. Zina zmizela.

Filipp Filippovič zahodil dutinku od papirosy do kbelíku, zapnul si plášť, před nástěnným zrcadlem si uhladil načechrané kníry a pískl na psa.

"Fijú - fijú! No tak... Jde se ordinovat."

Pes vstal, na zesláblých nohou se zapotácel a roztřásl, ale za chvilku byl v pořádku a vydal se za vlajícím šosem Filippa Filippoviče. Znovu prošel úzkou chodbou, ale všiml si, že teď září u stropu lustr. Pak se otevřely lakované dveře a on vešel za Filippem Filippovičem do pracovny, ohromen jejím nevídaným zařízením. Především tu byla spousta světel: na štukovaném stropě, na stole, po stěnách, ve sklech skříní. A v té záři se houpala spousta zajímavých věcí, z nichž nejvíc upoutala Barykovu pozornost větev ze zdi a na ní obrovská sova.

"Lehni," řekl Filipp Filippovič.

Otevřely se protější dveře a vstoupil ten pokousaný, z něhož se teď v záři světel vyklubal velmi pohledný mladík se špičatou bradkou, podal Filippu Filippoviči nějaký papír a povídá:

"Známá firma..."

V mžiku zas neslyšně zmizel a Filipp Filippovič rozhodil šosy pláště, usedl k obrovskému psacímu stolu — a vypadal najednou nesmírně seriózně a impozantně.

Ne, tohle není normální špitál, kdepak, tohle bude něco úplně jinýho, uvažoval zmateně pes a natáhl se na vzorovaný koberec před těžký kožený divan. Ale co tady dělá ta sova? Tomu budu ještě muset přijít na kloub.

Dveře se tiše otevřely a vešla osoba, která psa ohromila tak, že vyštěkl, byť velmi nesměle...

"Mlčíš! Ale, ale, já vás nepoznávám, můj milý."

Dotyčný pán se nadmíru uctivě a celý v rozpacích Filippu Filippoviči poklonil.

"Chi—chi! Jste čaroděj a mág, profesore," vypravil ze sebe ostýchavě.

"Sundejte si kalhoty, můj milý," přikázal mu Filipp Filippovič a vstal.

Prokristapána, pomyslel si pes, to je ale gól!

Chlapovi rostly na hlavě brčálově zelené vlasy, které na krku přecházely v tabákově rezavý odstín, obličej měl samou vrásku, ale přitom růžový jak nemluvně. Levou nohu měl neohebnou a tahal ji za sebou po koberci, zato na pravé poskakoval jako kašpárek. V klopě přepychového saka měl jehlici s drahokamem.

Psovi se samou zvědavostí přestal zvedat žaludek.

"Buf, buf!" zabafal potichoučku.

"Mlčíš! A co sny, chlapče?"

"Che—che. Jsme tu sami, profesore? To se nedá popsat," spustil stydlivě pacient. "Parole d'honneur — pětadvacet let jsem nic podobného nezažil." Individuum si začalo rozpínat poklopec. "Věřte mi nebo nevěřte, profesore, ale každou noc houfy nahatých děvčat. Jsem prostě unesen. Profesore, jste kouzelník."

"Hm," zamyšleně odtušil Filipp Filippovič a s profesionálním zájmem se zahleděl do pacientových panenek.

Ten se nakonec vypořádal s knoflíky u poklopce a svlékl proužkované kalhoty. Pod nimi se objevily nevídané spodky. Měly krémovou barvu, byly na nich vyšité černé kočky a táhla z nich voňavka.

Pohled na kočky pes nevydržel a vyštěkl tak, že chlap nadskočil.

"Jejda!"

"Že dostaneš! Nebojte se, nekouše."

Já že nekoušu? užasl pes.

Z kapsy u kalhot vypadla chlápkovi malá obálečka a na ní byl obrázek krasotinky s rozpuštěnými vlasy. Poskočil, sebral ji a hrozně zrudl.

"Heleďte se," varovně a zachmuřile poznamenal Filipp Filippovič a pohrozil mu prstem, "heleďte se, já vás varuju, nepřehánějte to."

"Já to nepře...," pln rozpaků zabručel svlékající se chlapík, "to bylo jen tak na zkoušku, drahý profesore."

"No a co? S výsledkem spokojen?" přísně se zeptal Filipp Filippovič.

Individuum nadšeně zamávalo rukou.

"Ať se na místě propadnu, profesore, pětadvacet let jsem nic podobného nezažil. Naposled roku 1899 v Paříži na Rue de la Paix."

"A cože jste tak zezelenal?"

Chlapík se zakabonil.

"Zatracená vodička! Neumíte si představit, profesore, co mi ti fušéři podstrčili místo barvy. Podívejte se na mě," blábolil a hledal očima zrcadlo. "Zasloužili by přes držku!" dodal, dopálený čím dál víc. "Co mám teď dělat?" fňukal.

"Hm, dejte se ostříhat dohola."

"Profesore," zavyl srdceryvně pacient, "to mi vyrostou šedivé vlasy. A v práci se nebudu moct ukázat, beztak jsem tam už tři dny nebyl. Ach profesore, kéž byste přišel na to, jak omlazovat také vlasy!"

"Všecko chce svůj čas, můj milý," bručel Filipp Filippovič. Sehnul se a se zářícíma očima zkoumal pacientovo holé břicho.

"No, povedlo se, jste úplně v pořádku. Abych pravdu řekl, ani jsem takový výsledek nečekal. Byl to risk, ale můžete si gratulovat. Oblékněte se, milánku!"

"Buď jen mou, má nejkrásnější...," zanotoval pacient hlasem křaplavým jak starý hrnec a celý rozzářený se pustil do oblékání. Pečlivě se upravil, pak doskákal k Filippu Filippovičovi, šíře kolem sebe vůni kolínské, vysázel na stůl hromádku bílých bankovek a něhyplně mu stiskl obě ruce.

"Teď sem čtrnáct dní nemusíte," řekl Filipp Filippovič, "a dejte si pozor, buďte opatrný."

"Drahý profesore," zavýskl už ve dveřích exaltovaný hlas, "můžete být úplně klidný." Blaženě se zachichotal a zmizel.

Bytem proběhlo perlivé zazvonění, nalakované dveře se otevřely, vstoupil ten pokousaný, podal Filippu Filippovičovi papír a oznamoval:

"Věk je uveden nesprávně. Asi čtyřiapadesát až pětapadesát. Ochablé srdeční ozvy."

Zmizel a dovnitř přišustěla dáma v klobouku bujaře posunutém na stranu a s třpytivým náhrdelníkem na uvadlém šlachovitém krku. Pod očima měla zvláštní černé váčky, ale tváře jí červeně plály jak panence na hraní.

"Kolik je vám let, paní?" vypálil na ni ostře Filipp Filippovič.

Dáma se lekla, a dokonce i pod vrstvou líčidla zbledla.

"Profesore, přísahám vám, vy nevíte, jaká je to pro mne tragédie!"

"Paní, kolik je vám let?" ještě přísněji opakoval Filipp Filippovič.

"Čestné slovo... no, čtyřicet pět."

"Paní," zaúpěl Filipp Filippovič, "za dveřmi čekají další pacienti. Nezdržujte, prosím vás, nejste tady sama."

"Svěřuji se vám jako vědecké kapacitě. Ale přísahám — ach, je to tak hrozné!"

"Kolik je vám let?" vyvřískl na ni rozzuřeně Filipp Filippovič a zableskly se mu brýle.

"Pa — de — sát jedna!" odvětila dáma a strachy se až přikrčila.

"Sundejte si kalhotky, paní," s ulehčením odtušil Filipp Filippovič a ukázal na vysoké bílé popraviště v koutě.

"Přísahám, pane profesore," blábolila dáma a třesoucími se prsty rozpínala jakési patentky kolem pasu, "ten můj Moric... přišla jsem k vám jako ke svaté zpovědi..."

"Od Sevilly po Granadu...," spustil roztržitě Filipp Filippovič a šlápl na pedál mramorového umyvadla. Zahučela voda.

"Přísahám vám před bohem všemohoucím!" pravila dáma a umělým líčidlem se jí prodral na povrch nefalšovaný rumělnec, "vím, že to je moje poslední vášeň... Vždyť on je to takový chuligán! Ach profesore! Je to karbaník, falešný hráč, celá Moskva ho zná. Nenechá na pokoji ani jednu sukni, i kdyby to byla mizerná švadlenka. On je tak pekelně mladý," blábolila dáma a zpod šustících sukní vytahovala zmuchlaný uzlík krajek.

Psovi se dělaly rudé kruhy před očima a v hlavě z toho měl úplný galimatyáš.

Trhněte si nohou, pomyslel si zmořeně, složil hlavu na tlapy a samou hanbou se o něho pokoušela dřímota, co bych si s váma dělal vrásky, stejně na ty vaše kumšty nepřijdu.

Probudil ho cinkot a uviděl Filippa Filippoviče, jak právě odhodil do umyvadla jakési třpytivé trubičky.

Dáma, v obličeji celá flekatá, si tiskla ruce na prsa a úpěnlivě hleděla na Filippa Filippoviče. Ten se důstojně mračil, pak usedl za stůl a něco si zapsal.

"Dostanete, milostivá, vaječníky z opice," pravil Filipp Filippovič a přísně se na ni zadíval.

"Ach profesore, proč právě z opice?"

"Už jsem řekl," stál neoblomně na svém Filipp Filippovič.

"Kdy bude operace?" zeptala se pobledlá dáma slabým hlasem.

"Od Sevilly po Granadu... Hm... v pondělí. Na kliniku se dostavte hned ráno. Můj asistent vás připraví."

"Ach, jenom ne na kliniku. Nešlo by to u vás, pane profesore?"

"Aby bylo jasno, doma operuji pouze v krajních případech. Bude vás to stát spoustu peněz - pět set rublů."

"Souhlasím, pane profesore."

Znovu zahučela voda, kolem proplul klobouk s brky a pak se vynořila hlava holá jak talíř a padla Filippu Filippoviči do náruče. Pes dřímal, žaludek se mu už nezvedal, vychutnával teplo a tu slast, že ho nic nebolí, dokonce na chvíli tvrdě usnul a stihl i kousek příjemného snu — jak vyškubl sově z ocasu celý chomáč peří — když vtom mu nad hlavou vyštěkl rozčilený hlas:

"Každý mě v Moskvě zná, profesore. Co mám dělat?"

"Proboha," křičel rozhořčeně Filipp Filippovič. "Tohle přece nejde, musíte se umět ovládat. Kolik je jí let?"

"Čtrnáct, profesore. Jak se o tom doví veřejnost, jsem ztracen, to jistě chápete. Za pár dní odjíždím na služební cestu do zahraničí."

"Ale já nejsem advokát, milý pane... Tak počkejte dva roky a ožeňte se s ní."

"Jsem ženat, profesore."

"Pánové, pánové!"

"Dveře se otvíraly, tváře se měnily, cinkaly nástroje ve skříni a Filipp Filippovič pracoval jako lev.

Fuj, hotovej pelech neřestí, pomyslel si pes, ale jak je tady dobře! Co se mnou, hergot, má asi ten chlap za lubem?

Třeba si mě ale vážně chce jen tak nechat u sebe... Blázen! Stačilo by mu vokem mrknout a dostal by psa, že by čubrněl! Jenže já jsem možná taky krásnej. To je asi mý jediný štěstí. Hele ta sova... mrcha... jak se drze kouká!

Pes se úplně probral až pozdě večer, když už zvonění ustalo, a to právě v okamžiku, kdy do dveří vstoupila zcela prazvláštní návštěva. Byli hned čtyři najednou. Všichni mladí a všichni velmi střízlivě oblečení.

Co tyhlety tu hledaj? divil se pes. Ještě mnohem nevlídněji uvítal hosty Filipp Filippovič. Stál u psacího stolu a prohlížel si je jako vojevůdce své nepřátele. Chřípí jeho orlího nosu se nadouvalo. Příchozí přešlapovali na koberci.

"Jdem za vámi, profesore," spustil chlapík, jemuž trčela nad čelem dobře čtvrtsáhová hustá kudrnatá kštice, "v jedné záležitosti..."

"Pánové by opravdu neměli v tomhle počasí chodit bez galoší," skočil mu do řeči mentorsky Filipp Filippovič, "mohli by nastydnout, to za prvé, a za druhé mi tu našlapou... na perské koberce..."

Ten kudrnatý zmlkl a všichni čtyři vytřeštili oči. Mlčení trvalo několik vteřin a přerušovalo je pouze klepání profesorových prstů do dřevěného malovaného talíře na stole.

"Za prvé nejsme žádní pánové," vypravil ze sebe konečně benjamínek celé čtveřice s broskvovou pletí.

"Za druhé," skočil do toho Filipp Filippovič, "jste muž nebo žena?"

Ti čtyři opět zmlkli a otevřeli ústa. Tentokrát se první vzpamatoval ten s kšticí.

"Jaký je v tom rozdíl, soudruhu?" zeptal se hrdě.

"Jsem žena," přiznal se mládeneček s broskvovou pletí a náramně se začervenal. Vzápětí neznámo proč zrudl až po uši další z příchozích — blonďák v beranici:

"V tom případě si můžete čepici nechat, ale vás, veleváženy pane, prosím, abyste si pokrývku hlavy podržel v ruce," důrazně prohlásil Filipp Filippovič.

"Nejsem tu pro nikoho veleváženy pán," odsekl blonďák, ale beranici smekl.

"Přišli jsem k vám," rovnou spustil ten s černou kšticí.

"Především — kdo je to: my?"

"My — jsme nový domovní výbor," s potlačovanou zuřivostí odpověděl černovlasý. Já se jmenuji Švonder, ona Vjazemská, tohle je soudruh Pestruchin a tohle Šarovkjan. A přišli jsme..."

"Vás nastěhovali do bytu Fjodora Pavloviče Sablina, že?"

"Ano, nás," odpověděl Švonder.

"Proboha, s domem starého Kalabuchova je konec!" zoufale zaúpěl Filipp Filippovič a spráskl ruce.

"Čemu se smějete, profesore?"

"Já že se směju? Jsem z toho neštěstí celý pryč," vykřikl Filipp Filippovič, "co teď bude s ústředním topením?"

"To má být výsměch, profesore Preobraženskij?"

"V jaké záležitosti jste za mnou přišli. Ale stručně, prosím, ještě jsem neobědval."

"Jsme domovní výbor," nenávistně vyštěkl Švonder, "přišli jsme za vámi na základě ustanovení plenární schůze tohoto domu, kde jsme postavili otázku intenzity co do využití zdejších bytů..."

"Co jste postavili? K čemu?" zařval Filipp Filippovič. "Dejte si, prosím vás, tu práci a mluvte srozumitelně."

"Postavili jsme otázku zintenzívnění bydlení."

"Dost. Už chápu. Je vám známo, že podle usnesení z 12. srpna tohoto roku se na můj byt nevztahují žádné zintenzivňovací ani stěhovací akce?"

"To je nám známo," odpověděl Švonder, "ale plenárka váš případ znovu přešetřila a dospěla k závěru, že máte ať tak či onak mnoho nadměrných metrů. Jde o absolutní nepoměr. Vy sám obýváte sedm pokojů."

"Ano, já sám bydlím a pracuji v sedmi pokojích," odpověděl Filipp Filippovič, "a chtěl bych osmý. Nutně bych potřeboval knihovnu."

Čtveřice oněměla.

"Osmý! Che—che," vypravil ze sebe blonďák s beranicí v ruce, "no, to se povedlo."

"To je neslýchané," vzkřikl mládeneček, z kterého se vyklubala ženská.

"Mám čekárnu, a to je zároveň, jak si račte všimnout, moje knihovna, pak jídelnu, pracovnu — to jsou tři. Ordinace — čtyři, operační sál — pět. Moje ložnice — šest a pokoj pro služebnictvo — to je sedm. Ať tak či onak, je to opravdu málo... Ale to vás konečně nemusí zajímat. Mělo by vás ovšem zajímat, že na můj byt se vaše předpisy nevztahují. Mohu se jít naobědvat?"

"Promiňte, ale...," ozval se čtvrtý, kterému prohnanost zrovna koukala z očí.

"Promiňte, ale...," skočil mu do řeči Švonder, "právě ve věci vaší jídelny a ordinace jsme za vámi přišli. Plenárka vás vyzývá, abyste se jakožto disciplinovaný pracující občan tohoto státu dobrovolně zřekl jídelny. Jídelnu už nemá v Moskvě vůbec nikdo."

"Ani Isadora Duncanová*)," vyjekla žena.

S Filippem Filippovičem se cosi dělo. Lehce zrůžověl v obličeji, nevydal ze sebe ani hlásku a čekal, co se bude dít dál.

"A ordinace také," pokračoval Švonder, "ordinace se dá krásně spojit s pracovnou."

"Hm," ozval se Filipp Filippovič podivně vyměněným hlasem, "a kde mám podle vás jíst?"

"V ložnici," odpověděli všichni čtyři.

Růžové tváře Filippa Filippoviče jako by dostaly nádech do šedá.

"Jíst v ložnici," řekl poněkud přidušeným hlasem, "v ordinaci číst, v čekárně se oblékat, operovat v pokoji pro služku a v jídelně ordinovat. Dost možná, že Isadora Duncanová to tak dělá. Možná že obědvá v pracovně a králíky pitvá v koupelně. Možná. Ale já nejsem Isadora Duncanová!" vyštěkl znenadání a nachové tváře mu zežloutly. "Já budu obědvat v jídelně a operovat v operačním sále! Vyřiďte to laskavě na plenárce a moc bych vás prosil, abyste se starali příště o sebe a mně ponechali možnost jíst tam, kde jedí všichni normální lidé, to jest v jídelně, a ne v hale či v dětském

pokoji.”

“V tom případě se budete muset, profesore, smířit s tím, že vzhledem k vašemu tvrdošíjnému odporu vás zažalujeme na vyšších místech.”

“Ach tak,” pravil Filipp Filippovič a v jeho hlase se objevil zdvořilý tón, “v tom případě bych prosil o minutku strpení.”

Chlapík, pomyslel si okouzleně pes, jako by mi z oka vypadl. Uf, teď je rafne, teď, anebo nikdy! Pořád ještě nevím jak, ale zasolí jim... Do nich! Toho nohatýho bych vzal těsně nad holínkou, do podkolenní šlachy... r—r—r...

Filipp Filippovič zvedl s rámusem telefonní sluchátko a řekl do něj:

“Haló... ano... děkuji. Dejte mi, prosím, Petra Alexandroviče. Profesor Preobraženskij. Petr Alexandrovič? To jsem rád, že jsem vás zastihl doma. Děkuju, dobře, Petře Alexandroviči, z té vaší operace nebude nic. Prosím? Ano, z operace sejde. Rovněž jako ze všech ostatních operací. No proč... odmítám už nadále pracovat v Moskvě a v Rusku vůbec... Právě za mnou přišli čtyři lidé, mezi nimi jedna ženská převlečená za mužského a dva pistolníci. Pokoušejí se mě donutit terorem, abych vyklidil část bytu.”

“Dovolte, profesore,” spustil Švonder a výraz jeho tváře se prudce změnil.

“Nezlobte se, ale nerad bych vám opakoval do telefonu, co všecko říkali. Nemám tyhle žvásty rád. Stačí snad, že mě vyzvali, abych vyklidil ordinaci, jinými slovy donutili mě, abych vás operoval tam, kde jsem dosud pitval králíky. Za těchto podmínek nejen nemohu, ale ani nemám právo pracovat. Proto končím, zavírám byt a odjíždím do Soči. Klíče mohu předat Švonderovi. Ať nadále operuje on.”

Čtveřice doslova ztuhla. Sníh jim na vysokých botách pomalu roztával.

“Co se dá dělat? Mně je to taky velice nepříjemné... Jak prosím? Kdepak, Petře Alexandroviči! Kdepak! Já už prostě dál nemohu. Došla mi trpělivost. To už je od srpna podruhé... Prosím? Hm... Když chcete? Budiž. Ale s jednou podmínkou: mně je jedno, kdo, kdy a co podepíše, ale chci takové potvrzení, které by zaručovalo, že se Švonder a jemu podobná individua budou dveřím mého bytu propříště zdaleka vyhýbat. Chci mít na byt papíry. Výměr s definitivní platností! Pořádný dekret. Aby už moje jméno nemohl nikdo vláčet po schůzích. Samozřejmě. Jako kdybych umřel. Ano, ano. Prosím. Kdo? Kdo? Aha... Tak to je něco jiného. Aha... Tak dobrá. Hned vám ho předám. Prosím,” jeduplným hlasem se obrátil Filipp Filippovič na Švondera, “máte tu hovor.”

“No dovolte, profesore,” řekl Švonder se střídavými pocity nepříčetného vzteku a náhlé skleslosti, “takhle překroutit naše slova...”

“Žádám vás, abyste se propříště podobných výrazů vyvaroval.”

Švonder rozpačitě uchopil sluchátko a říkal:

“U telefonu... Slyším... Předseda domovního výboru... Vycházeli jsme z platných předpisů... Víme, na čem pracuje... Pět pokojů jsme mu nechali... Ano... ano, prosím... Když je to tak, tak... Dobrá...”

Zavěsil a byl rudý až za uši. Otočil se.

To je lepší, než kdyby mu naplil do ksichtu. Mít takovýho sekáče za pána a velitele, to si nechám líbit! nevycházel pes z nadšeného údivu. Jak to dělá? Zná asi ňákou zaklínací formuli... Teď mě můžou řezat jak chtějí, ale z tohodle bytu se nehnu.

Ti tři zírali s otevřenými ústy na poplivaného Švondera.

“Takové jednání je pro ostudu,” ozval se nesměle Švonder.

“Kdyby připustil diskusi,” spustila rozdurděně žena, “dokázala bych Petru Alexandroviči...”

“Promiňte laskavě, ale doufám, že nemíníte tuto diskusi pořádat teď hned...,” poznamenal Filipp Filippovič.

Ženiny oči vzplály.

“Pochopila jsem vaši ironii, profesore, odejdeme okamžitě... Já bych jen jako předseda domovního výboru...”

“Před—sed—ky—ně,” opravil ji Filipp Filippovič.

“... chtěla bych vám nabídnout,” a žena vytáhla balík pestrobarevných žurnálů, zmáčených od sněhu, “několik časopisů ve prospěch německých dětí. Kus po padesáti kopejkách.”

“Ne, nemám zájem,” odmítl ji lakonicky Filipp Filippovič a šlehl okem po časopisech.

To už zůstali všichni čtyři jak solné sloupy a ženiny tváře nabyly odstínu zralé maliny.

“Proč odmítáte?”

“Nemám zájem.”

“Vám není líto německých dětí?”

“Je mi jich líto.”

“Je vám líto těch padesáti kopejek.”

“Ne.”

“Tak proč?”

“Nemám zájem.”

Mlčeli.

“Víte, profesore,” zhluboka se nadechla dívka a spustila, “kdybyste nebyl evropskou kapacitou a kdyby nad vámi přímo zarážejícím způsobem nedrželi ochrannou ruku lidé, jimž, jak jsem přesvědčena, ještě budeme mít možnost celou záležitost vysvětlit... patřil byste za mříže.”

“Pročpak?” zajímal se Filipp Filippovič.

“Protože nenávidíte proletariát!” hrdě prohlásila dívka.

“Ano, nemám proletariát právě v lásce,” smutně souhlasil Filipp Filippovič a stiskl tlačítko. Kdesi se ozval zvonek. Otevřely se dveře na chodbu.

“Zino,” zavolal Filipp Filippovič, “podávejte oběd! Když dovolíte, pánové...”

Čtveřice mlčky vyšla z pracovny, mlčky prošla čekárnou, mlčky halou a pak bylo jen slyšet, jak za nimi těžce a hřmotně zapadly dveře na chodbu.

Pes se postavil na zadní a vysekl Filippu Filippoviči takřka rituální poklonu.

(III)

Na malovaném talíři s rajskými kvítky s širokou černou obrubou ležel na tenké plátky rozřezaný losos a marinovaný úhoř. Na těžkém prkýnku kousek oroseného sýra a ve stříbrné dózičce obložené sněhem — kaviár. Mezi talíři několik štíhlých pohárků a tři křišťálové karafky s různobarevnými tvrdými alkoholy. A všechno se to tísnilo na malém mramorovém stolku, pohodlně opřeném o robustní dubový příborník, z něhož sršely snopy křišťálového a stříbrného světla. Uprostřed pokoje stál stůl těžký jak krypta s bílým ubrusem a dvěma příbory, s ubrousky stočenými do tvaru papežských tiár a třemi tmavými láhvemi.

Zina přinesla přikrytou stříbrnou mísu, ve které cosi vrčelo. Z mísy se linula taková vůně, že pes měl v mžiku plnou hubu slin. Panenko skákavá! pomyslel si a začal ocasem mlátit do parket, jako by to ani ocas nebyl, ale hůl.

"Sem s tím," vrhl se na mísu Filipp Filippovič. "Dejte si poradit, doktore Bormentale, a nechte teď kaviár kaviárem. A smím-li vám ještě něco poradit, nedávejte si k tomu whisky, ale obyčejnou ruskou vodku."

Pokousaný krasavec — teď už bez pláště a v černém společenském obleku — pokrčil širokými rameny, zdvořile se usmál a nalil průzračný nápoj do stopek.

"Staré zásoby?" informoval se.

"Co vás nemá, kamarádíčku," odvětil domácí pán. "To je líh. Ze špiritusu umí skvěle vyrábět vodku naše Darja Petrovna."

"Nepovídejte, Filippe Filippoviči, všichni říkají, že se teď v krámech prodává velmi slušná vodka, třicetiprocentní."

"Vodka má být čtyřicetiprocentní, a ne třiceti, to za prvé," skočil mu Filipp Filippovič kazatelským tónem do řeči, "a za druhé, kdoví čím vším to pančují. Řekněte sám: můžete vědět, co jim najednou vleze do hlavy?"

"Jsou schopni všeho," suverénně prohlásil pokousaný.

"Taky si myslím," dodal Filipp Filippovič a převrátil naráz celý obsah kalíšku do sebe. "Mm... doktore Bormentale, snažně vás prosím, ochutnejte okamžitě tuhletu dobrotu, a jestli jenom zahuhláte — co je to? — rozlil jste si to u mne na celý život. Od Sevilly po Granadu ..."

Napíchl na masivní stříbrnou vidličku cosi na způsob malého tmavého kousku chleba. Pokousaný ho následoval. Profesorovy oči se rozzářily.

"Že to není špatné?" ptal se ještě s plnou pusou Filipp Filippovič. "Že ne? Tak řekněte něco, doktore."

"Je to znamenité," upřímně odpověděl pokousaný.

"To bych prosil... A pamatujte si, Ivane Arnoldoviči, chlebíčky nebo polévkou zajídá vodku teď už jen zbytek chlíváckých křupanů, které ještě bolševici nestačili vyvraždit. Člověk, co si aspoň trochu váží sama sebe, dá vždycky přednost teplému předkrmu. A z moskevských toastů je tenhle nejlepší. Kdysi to byla vyhlášená specialita Slovanského dvora. Tumáš, na..."

"Krmit psa v jídelně, kdo to kdy viděl," ozval se ženský hlas, "pak ho nedostaneme ven ani heverem."

"To nic. Hladu si, chudák, zkusil dost a dost." Profesor podal psovi kousek napíchnutý na samý konec vidličky, pes se ho zmocnil s bleskurychlostí varietního žongléra a prázdná vidlička s třesknutím dopadla do misky na oplachování.

Pak se nad talíři zvedla pára vonící po racích; pes seděl ve stínu ubrusu a tvářil se jak na stráži u skladu s dynamitem; profesor si zastrčil cíp naškrobeného ubrousku za límeček a kázal a kázal:

"Jídlo, Ivane Arnoldoviči, to je zapeklitá věc. Jíst se musí umět, a představte si, že většině lidí je toto umění absolutně cizí. Vám totiž nestačí, že víte, co máte sníst, ale musíte také vědět, kdy a jak. (Filipp Filippovič významně potřásl lžící.) A o čem se při jídle bavit. Ano prosím. Záleží-li vám na dobrém trávení, dejte na mou dobrou radu: nemluvte při jídle o bolševismu a medicíně. A chraň vás bůh, abyste před obědem vzal do ruky sovětské noviny."

"Hm... ale jiné tu nejsou."

"Tak radši nečtěte žádné. Víte, pozoroval jsem z tohoto aspektu třicet svých pacientů na klinice. A co byste řekl? Pacienti, kteří noviny nečtou, se cítí výborně. A když jsem je nutil — kvůli svému experimentu — číst Pravdu, ubývali na váze."

"No ne...," upřímně reagoval pokousaný, jemuž tváře už zrůžověly po polévce i vypitém alkoholu.

"To ale není všecko. Dostavily se snížené patelární reflexy, nechutenství, deprese."

"A hrome..."

"Na mou duši. Ale teď byste mi měl vynadat. Já sám jsem začal o medicíně."

Profesor se uvelebil v křesle, zazvonil, višňový závěs se rozhrnul a objevila se Zina. Pes dostal tlustý plátek bledého jesetera, ten mu nechutnal, ale vzápětí porci krvavého rostbífu. Jen ho zhltl, přepadlo ho zase spaní, na jídlo už neměl pomyšlení. To je zvláštní, uvažoval a těžká víčka mu padala, kouknu na žrádlo a nemůžu udržet voči. A kouřit po večeři je blbost.

Jídelna se naplnila nepříjemným modrým dýmem. Pes dřímal, hlavu položenou na předních tlapách.

"To je Saint—Julien... Slušné víno," slyšel Baryk clonou spánku, "škoda že není k dostání."

Odkudsi shora a ze strany se ozval tichý, stropem a koberci tlumený sborový zpěv.

Filipp Filippovič zazvonil a přišla Zina.

"Zinočko, co to má znamenat?"

"Zase mají plenárku, pane profesore," odpověděla Zina.

"Zase!" žalostně zaúpěl Filipp Filippovič. "Málo platné, tohle už není dům starého Kalabuchova. Budeme se muset odstěhovat. Ale kam

— to je otázka. Teď už se na nás pohromy jen posypou. Nejdřív budou nájemníci každý večer vyzpěvovat, pak

zamrzne na záchodech potrubí, pak praskne kotel ústředního topení... a tak dál. Kalabuchov má po baráku."

"Netrapte se pro to, pane profesore," podotkla s úsměvem Zina a odnesla horu talířů.

"Musím!" úpěl Filipp Filippovič, "takový dům — považte!"

"Jste abnormální skeptik, Filippe Filippoviči," namítl pokousaný, "situace se má v blízké době pronikavě zlepšit."

"Můj milý, znáte mě přece, viďte? Jsem člověk faktu, člověk exaktní. Jsem nepřítelem nepodložených hypotéz. A to je o mně dobře známo nejen v Rusku, ale v celé Evropě. Když něco říkám, znamená to, že se opírám o určitý fakt a vycházím z něho. Chcete ten konkrétní fakt znát? Věšák a regál na galoše v našem domě."

"To je zajímavé..."

Ať nekecá! Galoše nejsou ještě všecko, pomyslel si pes, jenže střihoun jeho kalibru může kecat i nesmysly...

"Ano, regály na galoše! V tomhle domě bydlím od roku 1903. A od roku 1903 až do března 1917 se nestalo ani jednou — zdůrazňuji: ani jednou — aby dole z chodby, třebaže byly stále domovní dveře otevřeny, zmizel jediný pár galoší. Uvažte, že je tu dvanáct bytů a že ke mně chodilo plno návštěv. No, a v březnu roku devatenáct set sedmnáct se jednoho krásného dne ztratily všechny galoše včetně mých dvou párů, dále tři hole a z vrátnice kabát a samovar. Tak to byl definitivní konec... Můj milý! A takových případů by se našlo! Třeba ústřední topení. Já prosím neříkám nic, jednou je sociální revoluce — topení fungovat nemusí. Ale ptám se vás: proč začali všichni, sotva to vypuklo, běhat ve špinavých galoších a válenkách po mramorovém schodišti? Proč dodnes musíme galoše zavírat pod zámek? A ještě k nim postavit policajta, aby je někdo neukradl? Proč nenechali na schodech koberec? Karel Marx snad koberce na schodech zakazuje? Napsal snad někde tento filozof, že se druhý vchod do Kalabuchovova domu na Prečistěnce musí zatlouct prkny a my že musíme chodit dvorem? Komu to prospěje? Proč nezouvá galoše i proletariát, proč má potřebu zasvinit mramorové schodiště?"

"Proletariát žádné galoše nenosí, Filippe Filippoviči," pípnul pokousaný.

"Pardon!" hromovým hlasem opáčil profesor a nalil si sklenici vína. "Chm... likéry po jídle... jen to ne. Je po nich těžko od žaludku a mají škodlivý vliv na játra... Tak to pardon! Proletariát nosí galoše... nosí! Ty, co se mi na jaře 1917 ztratily. Kdo jiný je mohl ukrást? Já snad? Není možná. Buržoust Sablin? (Filipp Filippovič bodl prstem ke stropu.) K smíchu! Cukrovarník Polozov? (Filipp Filippovič ukázal stranou.) Vyloučeno! Ano, pane! Jenže kdyby si je aspoň dole zuli! (Filipp Filippovič začal v obličeji rudnout.) Kdo jim, sakra, napískal, aby odstranili květiny z odpočivadel? Proč během minulých dvaceti let byla v domě elektrika vypnutá všeho všudy dvakrát, pokud se pamatuju, a teď máme výpadky nejméně jednou za měsíc? Doktore Bormentale, statistika je strašná věc. Vy, který jste obeznámen s mou poslední prací, to víte lépe než kdo jiný."

"To jsou následky naší hospodářské krize, Filippe Filippoviči."

"Kdepak," naprosto suverénně odmítl toto vysvětlení Filipp Filippovič. "Kdepak, drahý Ivane Arnoldoviči, proč mi zrovna vy říkáte takové hlouposti! Krize je přelud, fluidum, fikce," profesor roztáhl co nejvíc své krátké prsty a po ubruse přeběhly dva stíny podobné želvám. "Co je to, prosím vás? Strašák s žebráckou holí? Vědma, která vymlátila všecko sklo a pozhasínala všecky lampy? Krize není nic daného. Co si ráčíte představovat pod tím slovem vy?" zeptal se rozzuřený profesor nebohé kachny z kartónu, která visela na zdi vedle příborníku hlavou dolů, a sám si hned odpověděl: "To znamená: když budu každý večer, místo abych operoval, holdovat ve svém bytě sborovému zpěvu, octnu se v hospodářské krizi. Když půjdu na záchod a vymočím se s prominutím ne do mísy, ale na podlahu, a po mně to začne dělat taky Zina a Darja Petrovna, dojde ke krizi na mém záchodě. Z toho ovšem vyplývá, že krize není konkrétně záležitostí toho záchodu, ale dochází k ní v lidských hlavách. Proto křičí-li dnešní spasitelé ‚do boje proti hospodářské krizi!', musím se smát. (Profesorova tvář se tak zkřivila zlostí, že pokousaný stačil jen otevřít pusu.) Ano, je mi to k smíchu! Protože každý takový spasitel by se měl především tak dlouho pohlavkovat, dokud si podobné chiméry nevytřiská z hlavy a nevrátí se do chlíva kydat hnůj. Tam je totiž jeho místo. A bude po krizi. Jo, dvěma pánům nelze sloužit. Vyškrabávat tramvajové koleje a zároveň organizovat záchranou kampaň, na níž by měl záviset osud jakýchsi španělských trhanů? To přece nejde! To nedokáže nikdo, doktore, a tím méně lidé, kteří jsou ve svém vývoji o dobrých dvě stě let pozadu za průměrným Evropanem a dodnes pro ně není samozřejmostí zapnout si vlastní poklopec!"

Filipp Filippovič se dostal do varu. Orlí chřípí se mu vzdouvalo. Z vydatné večeře načerpal síly a teď hřímal jak dávnověký prorok a hlava mu stříbřitě pobleskovala.

Profesorova slova doléhala k ospalému psu jako podzemní tlumené detonace. V polospánku se mu vynořovala před očima hned sova s hloupými bulvami, hned odporná držka kuchaře v usmolené bílé čepici, hned šviháckýknír Filippa Fillippoviče, osvětlený proužkem ostrého světla zpod stínidla, a hned zase viděl ospalé saně povrzávat po sněhu a ztrácet se kdovíkde, zatímco v psím žaludku se převracel a plaval v šťávách rozžvýkaný kousek rostbífu.

Jako táborovej řečník by si přišel na slušný peníze, malátně přemítal pes, a jak by ho popadli! Jenže to nepotřebuje, má jich jak slupek.

"Policajty na ně!" hulákal Filipp Filippovič. "Jedině policajty!" Bum - bum - bum! praskaly bublinky v psím mozku. "To chce armádu policajtů. Čerta na tom záleží, jestli budou mít raka na čepici nebo červené brigadýrky. Ale co by pomohlo — postavit ke každému člověku jednoho policajta, který by měl rozkaz likvidovat vokální orgie našich občanů. Mluvíte o krizi. Ale já vám říkám, doktore, a že ani v našem domě ani v žádném jiném se nic nezmění k lepšímu, dokud se někomu nepodaří umlčet křiklouny! Až jim někdo tyhle tyátry zatrhne, krize se vyřeší sama."

"Máte kontrarevoluční řeči, pane profesore," žertovně poznamenal pokousaný. "Nedej bůh, aby vás někdo slyšel."

"Moje řeči nemůžou nikomu ublížit," namítal pobouřeně Filipp Filippovič. "Jaká kontrarevoluce? To slovo ostatně nesnáším. Absolutně nechápu, co všecko se pod pojmem kontrarevoluce skrývá. V tom aby se prase vyznalo. Ale věřte, v mých slovech ji nenajdete, protože tam není. Já se řídím jen zdravým rozumem a životními zkušenostmi."

Pak si Filipp Filippovič vytáhl zpod límečku cíp lesklého, naškrobeného a místy polámaného ubrousku, zmačkal ten

předmět a položil ho vedle nedopité sklenice vína. Vzápětí vstali od stolu a pokousaný poděkoval:

"Merci!"

"Moment, doktore," zadržel ho Filipp Filippovič a vytáhl z kapsy u kalhot peněženku. Přimhouřil oči, odpočítal bílé bankovky a podal je pokousanému se slovy:

"Dneska jste si vydělal čtyřicet rublů, Ivane Arnoldoviči. Zde jsou."

Oběť Barykova násilí se hluboko uklonila a s ruměncem ve tváři strčila peníze do kapsy.

"Dnes večer mě nepotřebujete, pane profesore?" zeptal se.

"Ne, děkuju, chlapče. Dneska máte volno. Za prvé nám králík chcípnul a za druhé dávají ve Velkém divadle Aidu. A já jsem ji už tak dávno neslyšel... Vzpomínáte si? Duet... Tari — ra — rim."

"Jak to všechno můžete stačit, Filippe Filippoviči?" divil se zdvořile doktor.

"Mou zásadou je s ničím nepospíchat," vštěpoval doktůrkovi domácí pán. "To víte, když začnu běhat po schůzích a zpívat jako slavík o našich perspektivách, místo abych dělal svou práci, nestihnu vůbec nic," v kapsičce Filippa Filippoviče nebesky krásně zacinkaly hrací hodinky, "je osm pryč. Druhé jednání stihnu... Jsem zásadně pro to, aby si lidé práci rozdělili. Ve Velkém divadle ať zpívají, a já budu zase operovat. Tak je to jedině v pořádku. A žádná hospodářská krize nebude... Ještě tohle, Ivane Arnoldoviči, poslyšte, jakmile se naskytne vhodná smrt, z operačního stolu okamžitě do živného roztoku a ke mně!"

"Buďte bez obav, Filippe Filippoviči, mám to na patologii slíbeno."

"Výborně. A my budeme zatím našeho pouličního neurastenika pozorovat a připravovat. Taky se zatím snad uzdraví..."

Má vo mě péči, pomyslel si pes, je to fantasickej dobrák. Už je mi jasný, s kým mám tu čest. Čaroděj, mág a kouzelník ze psí pohádky... Přece není možný, aby se mi tohle všecko jen zdálo. A co když je to přece jenom sen? (Pes sebou ve spánku škubl.) Probudím se - a konec. Ani hedvábný lampy, ani teplo, ani plný břicho. A zase jen vrata v průjezdu, šílená zima, ledovatka na asfaltu, lidská zloba... Závodka... Sníh... Bože, jak mně zase bude zle!

Ale nic takového se nestalo. Zlý sen se rozplynul a vidina průjezdu se víc nevrátila.

Zřejmě to ani s tou krizí nebylo tak strašné, když se navzdory všemu šedá žebra pod okny přece jen rozehřála a teplo se ve vlnách začalo šířit po celém bytě.

Bylo nad slunce jasné, že pes si vytáhl svůj nejšťastnější los. Oči se mu teď nejmíň dvakrát denně zalily slzami vděku, adresovanými moudrému muži z Prečistěnky. A mimo jiné, kam se jen podíval, do zrcadla v jídelně nebo v předsíni mezi skříněmi, díval se na něho odtamtud pes úspěšný — a také krásný.

Jsem vážně krasavec. Možná neznámý psí princ, princ inkognito, uvažoval Baryk, když pozoroval to chlupaté, kávově hnědé a blažené stvoření, jak se odráží v zrcadlových dálavách. Moje babička nejspíš zhřešila s potápěčem. Koukám, že mám na hubě bílej flek, kde se tam vzal, ptám se? Filipp Filippovič má vybranej vkus, jistě by si k sobě nenakvartýroval prvního psího poběhlíka, kterej mu padne pod ruku.

Během jediného týdne sežral Baryk tolik jídla jako za posledních šest hladových neděl na ulici. A to je prosím řeč jen o množství potravy. Kvalita žrádla byla u Filippa Filippoviče bez diskuse! Nehledě na to, že Darja Petrovna kupovala každý den hromadu odřezků ve Smolenské tržnici, byly tu ještě večer co večer v sedm hodin večeře v jídelně, jichž se účastnil i on navzdory všem protestům krásné Ziny. Díky těmto večeřím začal pes Filippa Filippoviče doslova zbožňovat. Stavěl se na zadní a žvýkal mu šos od saka, naučil se rozeznávat, jak profesor zvoní — dva rázné a pánovitě úsečné stisky zvonku — a už ho letěl se štěkotem přivítat do předsíně. Domácí pán se vždycky vevalil do dveří ve své černohnědé lišce, na níž se třpytily milióny sněhových jiskřiček, voněl mandarínkami, doutníky, voňavkami, citróny, kolínskou, drahým suknem a jeho hlas jako megafon velitele roty se nesl celým příbytkem.

"Proč jsi roztrhal tu sovu, syčáku? Překážela ti snad? Ptám se tě, jestli ti překážela! Proč jsi rozmlátil profesora Mečnikova?"

"Potřeboval by, Filippe Filippoviči, jako sůl, abyste ho zpráskal," rozhorleně naléhala Zina, "moc ho rozmazlujete. Podívejte se, co udělal s vašima galošema."

"Jen žádné bití," protestoval Filipp Filippovič, "zapamatuj si jednou provždy, že na člověka i na zvíře platí jedině pokárání. Dostal maso?"

"Jejda, vyžral celý dům. Jak se můžete takhle ptát, Filippe Filippoviči. Divím se, že z toho žrádla nepraskne."

"Jenom ať žere, když mu chutná... Co ti ta sova udělala, chuligáne?"

"Au-u!" kňučel patolízalsky pes a plazil se po břiše s tlapami vyvrácenými.

Pak nastal tanec, protože ho popadli za kůži na krku a vlekli čekárnou do pracovny. Pes vyl, chňapal kolem sebe, vzpíral se o koberec a klouzal po zadku, zkrátka vyváděl jak pominutý. Uprostřed pracovny na koberci ležela skleněnooká sova s rozpáraným břichem, z něhož lezly jakési červené hadry páchnoucí naftalínem. Na stole se válely střepy z rozbitého rámečku na fotografie.

"Schválně jsem tady nic neuklízela, abyste si také přišel na své," referovala nasupená Zina, "vyskočil na stůl, prevít! A chňapnul ji za ocas! Než jsem se vzpamatovala, byla sova na cucky. Strčte mu do ní čumák, Filippe Filippoviči, aby si zapamatoval, že sovy trhat nesmí."

A pes se dal do vytí. Přisál se ke koberci a oni ho tak vlekli k sově, strkali mu do ní čumák, a on se zalykal hořkými slzami a myslel si — bijte mě, ale jenom mě nevyhazujte z bytu.

"Sovu odvez ještě dnes k opravě. A tady je osm rublů a šestnáct kopejek na tramvaj, zajeď k Mjurovi a kup mu pěkný obojek s vodítkem."

Druhý den dostal pes na krk široký třpytivý obojek. Když se na sebe podíval do zrcadla, velmi se ho to v první chvíli dotklo, stáhl ocas mezi nohy, odešel do koupelny a tam přemýšlel, jak by ho nejlíp rozedřel o hranu truhlice nebo skříňky. Ale brzy pochopil, že je vlastně hlupák. Zina ho vyvedla na procházku do Obuchovské uličky. Pes šel jak

svázaný a div neshořel hanbou, ale než prošel Prečistěnkou k chrámu Krista Spasitele, náramně dobře pochopil, co takový obojek v životě znamená. Viděl, jak šíleně mu závidí všichni kolemjdoucí psi a u Mrtvé uličky mu dokonce jeden hlídací čahoun s useknutým ocasem vynadal do "panské chamradi" a do "lokajů". Když přecházeli přes koleje, milicionář se jenom s uspokojením a úctou zadíval na jeho obojek, a když se vraceli, stalo se něco, čeho by se v životě nenadal: vrátný Fjodor jim vlastnoručně otevřel domovní dveře, pustil Baryka a Zinu dovnitř a přitom povídá: "Ale že si pořídil Filipp Filippovič pěknýho huňáče. A jak je tlustej."

"Aby ne, žere jak nezavřenej," vysvětlovala hned Zina, od mrazu ruměná a hezká.

Obojek je něco jako diplomatka, žertoval v duchu Baryk a kroutil zadkem jako bárin, když se nesl do mezaninu.

Sotva zjistil, nakolik mu obojek přidal na úctě a vážnosti, vykonal rovněž první návštěvu v hlavním oddělení ráje, kam mu byl zatím vstup kategoricky zakázán, v království kuchařky Darji Petrovny. Celý byt se mohl jít schovat před těmihle dvěma píděmi Darjina království. Každý den tam hučel a plápolal oheň v kamnech s černou plotnou a vykachlíčkovanými boky. V troubě to popraskávalo. Nachové odlesky plamenů olizovaly kuchařčinu tvář, rozpálenou mukami pekelnými a neukojenou vášní. Mastně se leskla a tuk z ní jen kapal. V módní ofině sestřižené i přes uši, a v natupírovaném drdolu světlých vlasů na zátylku se jí třpytilo dvaadvacet falešných briliantů. Po zdech visely na skobách zlaté kastroly a regály se prohýbaly pod tíhou zásob a pod pokličkami hrnců to klokotalo a syčelo.

"Ven!" zaúpěla Darja Petrovna, "ven, parchante zlodějská! Tys mi tu eště scházel! Že tě přetáhnu karabáčem!"

Copak, copak? Proč štěkáš? podlízavě mhouřil oči pes. Jakejpak já jsem zloděj? Copak nevidíš můj vobojek? A bokem se plížil ke dveřím, hubou napřed.

Baryk znal tajemství, jak si získat srdce lidí. Za dva dny se už rozvaloval vedle uhláku a sledoval Darju Petrovnu při práci. Tenkým a ostrým nožem uřezávala bezvládným tetřívkům hlavy a nožičky, pak jim s krvelačností kata sdírala maso z kostí, kuřatům rvala z útrob vnitřnosti a cosi rozemílala v masovém strojku. Baryk tou dobou už trhal na kusy tetřeví hlavičku. Z misky s mlékem brala Darja Petrovna kousky rozmočené žemle, hnětla je na vále s rozemletým masem, zalévala smetanou, posypávala solí a vyráběla karbanátky. V kamnech hučelo jak při požáru a na pánvi to zurčelo, bublalo a prskalo. Dvířka od kamen se s rachotem otvírala a odhalovala strašlivé běsnění a plápolání plamenů pekelných.

Večer ohnivý jícen vychládal a do kuchyňského okna nakukovala horní půlkou přes bílou záclonku temná a syrová prečistěnská noc s jednou osamělou hvězdou. V kuchyni to od podlahy vlhce táhlo a na stole ležela hasičská helma. Baryk se rozvaloval na teplé plotně ve lví póze a s jedním uchem zvědavě nastraženým sledoval, jak za pootevřenými dveřmi do Zinina a Darjina pokoje objímá Darju Petrovnu roztoužený chlápek s černými kníry, opásaný širokým koženým opaskem. Její obličej — kromě mrtvolně napudrovaného nosu — celý hořel stěží potlačovanou vášní. Pruh světla dopadal na fotografii muže s černými kníry a na velikonoční růži, zastrčenou za rámeček.

"Co se na mě lepíš, jako bys mě chtěl uhranout?" bručela v šeru Darja Petrovna, "pusť, Zina se vrátí každou chvíli. Co se to s tebou děje, snad tě taky nevomladili?"

"My to přece nepotřebujeme," říkal ochraptělým hlasem ten knírek a ztrácel nad sebou sílu. "Jste oheň sám!"

Po večerech se prečistěnská hvězda schovávala za těžkými závěsy, a když zrovna nedávali ve Velkém divalde Aidu a když zrovna nebyla schůze Všeruské chirurgické společnosti, jeho božstvo se nalézalo v hlubokém křesle v pracovně. Světla u stropu byla zhasnuta. Svítila jen zelená lampa na stole. Baryk ležel ve stínu na koberci a upřeně zíral na ty strašné věci, co se tu odehrávaly. V odporné, žíravé a kalné břečce plavaly ve skleněných nádobách lidské mozky. Jeho božstvo mělo ruce, obnažené až po lokty, navlečené do rezavých gumových rukavic a jejich kluzké prsty se hrabaly v mozkových závitech. Někdy se profesor vyzbrojil malým třpytivým nožíkem a pomalounku žlutý a pružný mozek rozřezával.

"Ku posvátným břehům Nilu," tichounce si prozpěvovalo jeho božstvo, kousalo se do rtů a vzpomínalo na pozlacený parter Velkého divadla.

Radiátory ústředního topení sálaly touhle dobou nejvíc. Teplo stoupalo ke stropu a odtamtud se šířilo po celé místnosti, v psím kožichu rejdila poslední blecha, kterou Filipp Filippovič ještě nevyčesal, jejíž osud byl však už zpečetěn. Koberce tlumily všechny zvuky v bytě. A pak kdesi daleko cinkl zvonek u dveří.

Zina šla do bijáku, pomyslel si pes, a hned jak se vrátí, budeme večeřet. Dneska podle všeho telecí řízky.

Onoho hrozného dne bodla už zrána Baryka u srdce zlá předtucha. Začal z toho najednou skučet a snídani — půl misky ovesné kaše a skopovou kost od včerejška — sežral vcelku bez apetitu. Smutně se odploužil do čekárny a chvilku tam tiše vyl před zrcadlem. Ale Zina ho vyvedla na procházku a den mu pak uběhl jako každý jiný. Žádné návštěvy nepřišly, protože v úterý se neordinuje, jak je známo a jeho božstvo sedělo v pracovně a na stole mělo rozevřené nějaké tlusté knihy s barevnými obrázky. Čekalo se na oběd. Pes trochu ožil při pomyšlení, že dneska bude — to už stačil v kuchyni zjistit — jako druhý chod krůta. Když procházel předsíní, zaslechl, jak v pracovně Filippa Filippoviče zničehonic pronikavě zadrnčel telefon. Filipp Filippovič zvedl sluchátko, chvíli naslouchal a najednou do něj vjel život.

"Výborně," slyšel pes, "okamžitě ho přivezte, ale okamžitě!"

Začal pospíchat, zazvonil na Zinu a přikázal jí, aby ihned podávala na stůl.

"Oběd! Oběd! Oběd!"

V jídelně se rozcinkaly talíře, Zina běhala sem tam a z kuchyně hudrovala Darja Petrovna, že krůta ještě není měkká. Psa se znovu zmocnila podivná nervozita.

Zmatky v kvartýru nemám rád, pomyslel si... A sotva to stačil domyslet, nabyl chaos ještě nepříjemnějšího charakteru, především zásluhou kdysi pokousaného doktora Bormentala, jenž se tu náhle objevil. Přivezl s sebou ošklivě zapáchající kufr, ani se nesvlékl a hnal se s ním přímo do ordinace. Filipp Filippovič odstrčil šálek kávy nedopitý, což jinak nikdy nedělal, a běžel Bormentalovi naproti, což se taky ještě nestalo.

"Kdy zemřel?"

"Před třemi hodinami," odpověděl Bormental a ještě se zasněženou čepicí na hlavě otvíral kufr.

Kdo že chcíp? zachmuřil se pes, celý rozladěný, a připletl se jim pod nohy. Tohle lítání prostě nesnáším.

"Jedeš! Nepleť se tu! Honem, honem, honem!" hučel Filipp Filippovič na všecky strany a zvonil na všecky zvonky, jak se aspoň psovi zdálo. Přiběhla Zina. "Zino! Telefony ať bere a zapisuje Darja Petrovna. Nikoho nepouštět dovnitř. Budeme tě tu potřebovat. Doktore Bormentale, proboha vás prosím, honem ale honem!"

Tak tohle se mi vážně přestává líbit, nasupil se pes a vyrazil na obchůzku bytem. Veškerý shon se soustředil na operačním sále. Zina vklouzla do pláště připomínajícího rubáš a začala běhat z operačního do kuchyně a nazpátek.

Pudu se radši nažrat, no ne? A všichni mi můžou políbit prdel, rozhodl se pes, ale vtom se dočkal nepříjemného překvapení.

"Barykovi ani sousto," zaburácel rozkaz z operačního sálu.

"No jo, ale kdo ho uhlídá?"

"Tak zavřít!"

A Baryka zahnali do koupelny, kde ho zamkli.

Svinstvo, uvažoval, jak tak seděl v tmavé koupelně, prostě pitomost...

Asi čtvrt hodiny proseděl v koupelně a bylo mu všelijak — chvílemi se vztekal, chvílemi upadal do těžké deprese. Takový smutek cítil a ničemu nerozuměl...

Jak chcete, vašnosto Filipppe Filippoviči, táhlo mu hlavou, ale bude vás to stát galoše. Dva páry jste si už přikoupil a budete si muset koupit další. Já vám dám, zamykat psy!

Vtom ale přehlušila jeho vztek nanadálá vzpomínka na kousek vlastního nejútlejšího mládí — jako by to bylo dneska — na nedozírný prosluněný dvůr nedaleko Preobraženské brány, na střípky slunce v lahvích, na úlomky cihel, na svobodné toulavé psy.

Ne, z tohohle kvartýru už na svobodu neuteču nikdy, nač si lhát, tesknil pes a supěl, on zvyk je totiž železná košile. Udělali ze mě panského psa, inteligenta, čuchnul jsem k lepšímu živobytí. A co si taky na tý pitomý svobodě vemu? Všecko je sen, přelud, fikce... chiméra neblaze proslulejch demokratů.

Pak mu začalo přítmí koupelny nahánět hrůzu, vrhl se s vytím na dveře a zatínal do nich drápy.

"Au-u-u!" rozléhalo se jako ze sudu po celém bytě.

A sovu ti taky zas roztrhám, vztekal se bezmocně pes. Pak rezignoval, chvíli ležel, a když znovu vstal, srst se mu zničehonic zježila hrůznou představou, že z vany na něj svítí odporné vlčí oči.

Když jeho muka už dostoupila nejzazší hranice, dveře se otevřely. Pes vyšel, oklepal se a uražené si to namířil rovnou do kuchyně. Jenže Zina ho popadla za obojek a energicky ho vlekla na operační sál. Psa zamrazilo u srdce.

Na co mě tam potřebujou? pomyslel si podezíravě. Bok se mi zahojil — tak to teda nevím.

A vzpíral se a klouzal po hladkých parketách; tak ho Zina přivlekla až na místo. První, co Baryka přivedlo z míry, bylo to pekelné světlo. Bílá koule u stropu zářila, až oči přecházely. Jeho božstvo se koupalo v bílém moři jasu a skrz zuby si bzučelo písničku o posvátných březích Nilu. Jen podle slabé vůně se dalo poznat, že je to Filipp Filippovič. Jeho krátce ostříhané šediny se skrývaly pod bílou čepicí, která vypadala jako kápě nějakého patriarchy; i jinak byl celý v bílém a jenom měl přes plášť úzkou gumovou zástěru, něco jako štolu. A na rukou černé rukavice.

Pokousaný byl také v kápi. Operační stůl měli rozložený a ze strany k němu přisunuli malý čtvercový stolek na třpytivé noze.

Ze všech nejvíc nenáviděl teď pes pokousaného — už za to, jak se dnes díval. Jindy byl jeho pohled smělý a přímý, ale dnes těkal ze strany na stranu a všemožně se Barykovým očím vyhýbal. Bylo v něm cosi nastraženého, falešného, nejasný, zoufale utajovaný náznak jakési ošklivé, špinavé záležitosti, ne-li dokonce zločinu. Pes na něj upřel těžký, chmurný pohled a zalezl do kouta.

"Obojek, Zino," řekl tiše Filipp Filippovič, "ale ne abys ho moc vydráždila!"

Vtom se Zina začala dívat stejně hnusně jako pokousaný. Přistoupila k Barykovi a s jasným pokrytectvím ho pohladila. Pes na ni hleděl smutně a s opovržením.

No co... jste na mě tři. Klidně si se mnou poradíte. Ale že vám není hanba! Kdybych aspoň věděl, co se mnou budete dělat...

Zina mu odepjala obojek, pes pohodil hlavou, odfrkl si. Náhle se před ním objevil pokousaný a šířil kolem sebe odporný omamný smrad.

Fuj, co je to za svinstvo... Proč je mi najednou tak šoufl a úzko..., pomyslel si pes a před pokousaným couvl.

"Pospěšte si, doktore," ozval se netrpělivý hlas Filippa Filippoviče.

Místností se rozlézala pronikavá sladká vůně. Pokousaný, aniž spustil ze psa nastražené a podlé oči, napřáhl najednou pravou ruku, kterou schovával dosud za zády, a jediným bleskurychlým pohybem zasunul Barykovi do čumáku chomáč navlhčené vaty. Baryk strnul, zatočila se mu hlava, ale stačil ještě uskočit. Pokousaný se vrhl za ním a zaplácl mu vatou celou hubu. Psovi to vyrazilo dech, ale přesto se ještě jednou dokázal doktorovi vytrhnout. Vrahoune... prolétlo mu hlavou. Co jsem ti udělal? A doktor mu znovu zaplácl hubu. Vtom už ale na vlastní oči vidí před sebou jezero, na němž se vesele prohánějí loďky a čile veslují veselí záhrobní psi, neslýchaně růžoví. Nohy mu zhadrovatěly a podklesly.

"Na stůl!" vesele odkudsi vybuchla slova Filippa Filippoviče a rozplynula se v oranžových kruzích. Děs pominul, vystřídala ho radost. Poslední dvě vteřiny života pes pokousaného miloval.

(IV)

Na úzkém operačním stole ležel rozvalený Baryk a hlava se mu bezvládně převalovala na polštářku z voskovaného plátna. Břicho už měl vyholené a teď se mu doktor Bormental, celý udýchaný, zakusoval holicím strojkem do srsti na

hlavě. Filipp Filippovič se opíral dlaněmi o kraj stolu, očima, jež se třpytily stejně jak zlaté obroučky brýlí, celou tu proceduru sledoval a vzrušeně uděloval poslední pokyny.

"Ivane Arnoldoviči, nejkritičtější moment přijde, až se dostanu do tureckého sedla. Pak mi bleskurychle, slyšíte, bleskurychle podáte podvěsek a hned šít. Jakmile dojde ke krvácení, ztratíme čas a ztratíme psa... Stejně nemá žádnou šanci," profesor se odmlčel, přimhouřil oči, zadíval se až trochu posměšně do přivřeného psího oka a dodal: "Věřil byste, že je mi ho skoro líto? Zvykl jsem si na něj, představte si to..."

Při tomhle proslovu zvedal ruce nahoru, jako by nešťastnému psisku uděloval požehnání k jeho nelehkému hrdinskému činu. Snažil se, aby na černé rukavice nedosedlo ani jediné zrnko prachu.

Zpod vystříhané srsti zasvítila bělavá psí kůže. Bormental strojek odhodil a ozbrojil se břitvou. Namydlil Barykovu bezmocnou malou hlavu a dal se do holení. Pod ostřím břitvy to pěkně skřípalo a tu a tam se objevila krev. Když byl pokousaný konečně hotov, otřel hlavu chomáčem vaty namočeným v benzínu, roztáhl psovi oholené břicho, odfrkl si a povídá:

"Hotovo."

Zina otočila kohoutkem nad umyvadlem a Bormental si rychle umyl ruce. Zina mu na ně ještě nalila z lahvičky líh.

"Můžu už jít, Filippe Filippoviči?" zeptala se a bojácně pokukovala po oholené psí hlavě.

"Můžeš."

Zina zmizela. Bormental se pustil znovu do práce. Nadýchanými gázovými ubrousky obložil Barykovu hlavu a na polštářku ležela teď jen nepřirozeně plešatá psí lebka a pod ní prapodivný bradatý psí čumák.

Nyní se pohnulo i jeho božstvo. Profesor se narovnal pohlédl na psí hlavu a řekl:

"Tak tedy s pomocí boží. Skalpel."

Bormental vybral z třpytivé hromady nástrojů na stolku malý bachratý nožík a podal profesorovi. Pak si navlékl přesně stejné rukavice.

"Spí?" zeptal se Filipp Filippovič.

"Spí."

Filipp Filippovič zaťal zuby, panenky se mu zúžily a objevil se v nich bodavý třpyt; zdvihl nožík a rozřízl přesným dlouhým řezem Barykovo břicho. Kůže se ihned rozchlípla a z rány vystříkla na všecky strany krev. Bormental se dravě vrhl na Barykovo břicho, chomáčem gázy začal kraje rány stlačovat a pak miniaturními svorkami, připomínajícími kleštičky na cukr, spínat, až krev přestala téct. Bormentalovi vyrazily na čele krůpěje potu. Filipp Filippovič řízl podruhé a oba začali Barykovo tělo drásat háčky, nůžkami a všelijakým svorkami. Objevila se narůžovělá a žlutá tkáň, ronící krvavé slzy. Filipp Filippovič ryl nožem v těle a pak vykřikl: "Nůžky!"

Nástroj se zatřpytil v rukou pokousaného tak rychle, že by mu mohl závidět i kouzelník. Filipp Filippovič se ponořil kamsi do hloubky Barykova těla a několika otáčivými pohyby z něj vytrhl chámovody s jakýmisi výrůstky. Bormental, z něhož vypětím a vzrušením jen lilo, přiskočil ke skleněné baňce a vytáhl z ní jiné, mokré a splihlé. V profesorových a asistentových rukou se začly míhat a kroutit krátké vlhké strunky. Mezi svorkami se rychle zakmitaly křivé jehly, jak oba všívali Barykovi do těla cizí chámovody. Pak profesor znaveně poodstoupil, strčil do rány chomáč gázy a jeho rozkaz zněl:

"Šijte okamžitě kůži, doktore," potom se ohlédl na kulaté bílé nástěnné hodiny.

"Trvalo nám to čtrnáct minut," procedil zaťatými zuby Bormental a zajel křivou jehlou do ochablé kůže. Pak oba propadli panice vrahů, kteří mají naspěch.

"Skalpel," zařval Filipp Filippovič.

Nůž jakoby mu skočil do ruky sám a tvář Filippa Filippoviče nabyla vzápětí výrazu, jenž naháněl hrůzu. Vycenil porcelánové a zlaté korunky a jediným škrtem vyznačil na Barykově lebce rudý věnec. Kůži s oholenými chlupy odhodili jako skalp. Obnažili lebeční kost. Filipp Filippovič zařval:

"Trepan!"

Bormental mu podal třpytivý vrták. Profesor se kousal do rtů, přikládal nástroj k lebce a vyvrtával kolem dokola po jejím obvodu na centimetr od sebe dírky. Jedna dírka mu zabrala maximálně pět vteřin. Pak vzal zvlášť uzpůsobenou pilku, vsunul ji do jedné z dírek a začal pilovat — asi jako by ručně vyřezával ozdobnou dámskou skříňku. Lebka tiše povrzávala a otřásala se. Asi za tři minuty vrchlík Barykovy lebky sňali.

Objevila se kupole Barykova mozku — šedivá, s namodralým žilkováním a červenými skvrnami. Filipp Filippovič se zahryzl nůžkami do blan a vystřihl je. Jednu chvíli vystříkla tenká fontánka krve profesorovi málem do očí a pokropila mu čepici. Bormental se vrhl jako tygr s torzní pinzetou na ránu a podařilo se mu krvácení zastavit. Pot z něho jen lil a kulatý obličej mu hrál všemi barvami. Oči mu jezdily od profesorových rukou k misce s nástroji na stolku. Z Filippa Filippoviče šla teď už vážně hrůza. Těžce supěl a zuby měl vyceněné až po dásně. Strhl blánu z mozku a zajel kamsi hluboko, přičemž nadzvedl z číše lebky obě mozkové hemisféry. V tu chvíli Bormental zbledl a zachroptěl:

"Puls prudce klesá..."

Filipp Filippovič ho probodl rozzuřeným pohledem, cosi zabručel a zajel ještě hloub. Bormental ulomil hrdlo skleněné ampulky, až to třesklo, nasál její obsah do injekční stříkačky a bodl Baryka někam k srdci gestem, jež naznačovalo zákeřnou vraždu.

"Jdu na turecké sedlo," sykl Filipp Filippovič a zkrvavenými, kluzkými rukavicemi vyňal Barykovi mozek z hlavy. Na vteřinu mu sjel pohled po psí hubě a Bormental už lámal hrdlo druhé ampulky se žlutou tekutinou, aby ji vzápětí nasál do dlouhé injekční stříkačky.

"Do srdce?" zeptal se nesměle.

"Co se vůbec ptáte?" vztekle zařval profesor. "Stejně vám už nejmíň pětkrát chcípnul. Honem injekci! Probohaživýho!"

Tvářil se jako loupežný vrah v extázi.

Doktor zdvihl ruku s injekční stříkačkou a jehla lehce zajela Barykovi do srdce.

"Žije, ale má namále," šeptl nesměle.

"Teď není čas na to, abychom rozjímali, jestli žije nebo ne," supěl strašlivý Filipp Filippovič. "Jsem v sedle. Stejně umře... chuligán... Ku posvátným břehům... Dejte sem podvěsek."

Bormental mu podal baňku, v níž se komíhala bílá hrudka na nitce. Jednou rukou (na mou duši že nemá v Evropě konkurenci, mimoděk blesklo Bormentalovi hlavou) vytáhl profesor rozhoupanou hrudku, zatímco druhou rukou vystřihl kdesi hluboko mezi roztaženými hemisférami jiný takový chuchvaleček, hodil ho na misku, ten nový vložil do mozku i s nitkou a krátkými prsty, které se jakýmsi zázrakem staly náhle protáhlé a pružné, tam cizí hrudku jantarovou nitkou přivázal. Pak vyhodil z hlavy jakési rozporky, uložil mozek zpátky do lebeční dutiny, poodstoupil a už klidněji se zeptal:

"Samozřejmě umřel, že?"

"Puls nitkovitý," odpověděl Bormental.

"Přidat adrenalin."

Profesor naházel na mozek blány, upilovaný vršek lebky přiložil na milimetr přesně, přetáhl přes něj skalp a zařval:

"Šijte!"

Bormental zašil hlavu v pěti minutách. Zlámal při tom tři jehly.

A na zkrvaveném polštářku z voskovaného plátna se objevila neživá, sinalá Barykova morda s prstencovou ranou na hlavě. Nato se Filipp Filippovič definitivně odvalil od své oběti jako nasycený upír, strhl si jednu rukavici, z níž vylétl mrak pudru proti pocení, hodil ji na podlahu a stiskl tlačítko zvonku. Na prahu se objevila Zina a odvrátila se, aby nemusela koukat na zkrvaveného Baryka. Jeho božstvo si strhlo nakřídovanýma rukama kápi, potřísněnou Barykovou krví, a zvolalo:

"Zino, okamžitě cigaretu. A připrav mi čisté prádlo. A napusť mi vodu do vany."

Poté si opřel bradu o kraj stolu, oběma rukama nadzvedl Barykovo pravé víčko, zahleděl se do umírajícího oka a řekl:

"Hrom do toho. Nechcíp. No, ale stejně zdechne. Ach jo, doktore, je mi toho psa líto, měl v sobě cosi vstřícného, i když byl liška podšitá."

(V)

Z deníku doktora Bormentala

Tenký sešit formátu kancelářského papíru. Celý popsaný Bormentalovým písmem. Na prvních dvou stránkách pedantsky pečlivým, úpravným a vyrovnaným, dál pak rozmáchlým, vynervovaným, stránky samá kaňka.

22. prosince 1924, pondělí

Chorobopis

Laboratorní pes — asi dvouletý samec. Typ — toulavý. Jméno jsme mu dali my - Baryk. Srst řídká, v chomáčích, nahnědlá, skvrnitá. Ocas barvy připáleného mléka. Na pravém boku stopy po zcela zahojené popálenině. Strava až do příchodu k profesorovi špatná, po týdenním pobytu maximálně vykrmen. Váha — 8 kg (vykřičník). Srdce, plíce, žaludek, teplota...

23. prosince

Ve 20,30 došlo k první operaci v Evropě podle metody profesora Preobraženského: pod chloroformovou narkózou byly psu vyňaty chámovody a transplantovány mužské chámovody se semennými vývody, vzaté 25letému muži, který zemřel 4 hodiny a 4 minuty před operací a jehož orgány se po tuto dobu uchovávaly podle návodu profesora Preobraženského ve sterilizovaném fyziologickém roztoku.

Bezprostředně nato byl po trepanaci lebečního vrchlíku psovi odstraněn podvěsek mozkový — hypofýza — a zaměněn lidským z téhož muže.

Spotřeba chloroformu: 8 kubíků. 1 kafrová injekce, 2 injekce adrenalinu do srdce.

Indikace k operaci: realizace pokusu profesora Preobraženského s kombinovanou transplantací hypofýzy a chámovodů s cílem objasnit problém životnosti hypofýzy a posléze i jejího vlivu na omlazení lidského organismu.

Operoval prof. F. F. Preobraženskij.

Asistoval dr. L A. Bormental.

V noci po operaci: opakující se nebezpečné klesání pulsu. Očekávání smrti. Velké dávky kafru podle Preobraženského.

24. prosince

Ráno zlepšení. Frekvence dýchání se zdvojnásobila, teplota 42. Kafr, kokain subkutánně.

25. prosince

Znovu zhoršení. Puls sotva hmatný, stydnutí končetin, zornice nereagují, adrenalin do srdce, kafr podle Preobraženského, fyziologický roztok intravenózně.

26. prosince

Částečné zlepšení. Puls 180, dech 92, teplota 41. Kafr, výživa pomocí klystýru.

27. prosince

Puls 152, dech 50, teplota 39,8, zornice reagují. Kafr subkutánně.

28. prosince
Pronikavé zlepšení. V poledne náhlý profúzní pot, teplota 37,0. Operační řezy v nezměněném stavu. Převaz. Dostavila se chuť k jídlu. Tekutá strava.

29. prosince
Náhle se objevil zánět kůže na čele a na bocích. Ke konzultaci pozváni: profesor katedry kožních chorob Vasilij Vasiljevič Bundarev a ředitel Moskevského veterinárního institutu. Prohlásili, že jde o případ v odborné literatuře nezaznamenaný. Diagnóza nebyla stanovena. Teplota normální.

(Zápis tužkou)
Večer zjištěno první zaštěkání (20 hod. 15 min.). Pozoruhodná je pronikavá změna hlasového témbru, podstatně hlubší tón. Štěkot nezní jako “haf — haf", ale spíše jako “a — o", vzdáleně připomíná svým témbrem sténání.

30. prosince
Ztráta srsti nabyla charakteru celkové olysalosti. Vážení přineslo nečekaný údaj — váha 30 kg. Jde o důsledek růstu (prodlužování) kostí. Pes dál stále leží.

31. prosince
Kolosální chuť k jídlu.
Kaňka v sešitě. Za kaňkou následuje uspěchanou rukou
Ve 12 hod. 12 min. pes zřetelně zaštěkal a — b - y - r.
Mezera a dál je zřejmě z nervozity omylem napsáno: 1. prosince. Přeškrtnuto a opraveno: 1. ledna 1925.
Ráno jsme ho fotografovali. Šťastně štěká “Abyr", opakuje to slovo hlasitě a zdá se radostně. V 15,00 se zasmál (velkými písmeny) a komorná Zina při tom omdlela. Večer vyslovil osmkrát za sebou ‚Abyr — valg", “Abyr".
Ležatým písmem tužkou:
Profesor rozšifroval slovo “Abyr — valg", znamená to “Glavryba"... Je to fantastické...

2. ledna
Vyfotografovali jsme ho s použitím blesku, právě když se smál. Vstal z postele a půl hodiny stál pevně na zadních nohou. Je velký skoro jako já.
Do sešitu je vložen list papíru
Ruská věda bezmála utrpěla těžkou ztrátu.
Zpráva o nemoci profesora Preobraženského.
V 1,13 upadl prof. Preobraženskij do hlubokého bezvědomí. Při pádu narazil hlavou o opěradlo židle. Teplota.
Já a Zina jsme byli svědky, jak pes (dá-li se vůbec ještě psem nazvat) profesoru Preobraženskému sprostě a oplzle vynadal.

Přestávka v zápisech.
6. ledna
(Chvíli tužkou, chvíli fialovým inkoustem)
Dnes, když mu upadl ocas, vyslovil naprosto zřetelně slovo “pivárna". Fonograf všecko registruje. Bůhví co se to děje.

Já snad přijdu o rozum.

Profesor přestal přijímat návštěvy. Od pěti hodin odpoledne je z ordinace, kde se toto individuum pohybuje, zřetelně slyšet nadávky, jednu vulgárnější než druhou, a výraz “eště rundu".

7. ledna
Říká spoustu slov: “Dročku", “Obsazeno", “Večerní Moskva", “Nejhezčí dárek dětem” a snad všecky nadávky, jaké ruština zná.
Vypadá strašně. Chlupy mu zůstaly jen na hlavě, na bradě a na prsou. Jinak je holý, pleť povadlá. Co se pohlavních orgánů týká, formuje se z něho muž. Lebka se značně zvětšila. Čelo zkosené a nízké.
Já se snad namouduši zblázním.

Filipp Filippovič se stále ještě necítí dobře. Většinu pozorování vedu já. (Fonograf, fotografie.)

Něco se rozneslo po městě.

Následky jsou katastrofální. Dnes se naše ulice hemžila zevlouny a stařenami. Ještě teď stojí hlouček zevlounů pod okny. V ranních novinách se objevila překvapivá poznámka: “Pověsti o Marťanovi v Obuchovově uličce se nezakládají na pravdě. Rozšiřují je soukromí obchodníci ze Sucharjovky, které za to stihne přísný trest.” - O jakém Marťanovi

proboha? Co je to za fantasmagorii?
Korunu tomu nasadili ve Večerní Moskvě. Tam napsali, že se narodilo dítě, které hraje na housle. A vedle obrázek — housle, má fotografie a pod ní text: “Profesor Preobraženskij, jenž vyřešil složitý porod císařským řezem.” To je neslýchané... Baryk říká nové slovo: “policajt".

Vyšlo najevo, že Darja Petrovna do mě byla tajně zamilovaná a šlohla mou fotku z alba Filippa Filippoviče. A když jsem vyháněl reportéry, podařilo se jednomu z nich proklouznout do kuchyně - a dál už je všecko jasné.
Co se děje o návštěvních dnech, nelze popsat. Dnes u nás zvonilo 82 lidí. Telefon máme vypnutý. Všechny bezdětné ženské se zbláznily a hrnou se k nám...

Dostavil se Švonder a jeho domovní výbor v plném počtu. Proč — sami nevědí.

8. ledna
Pozdě večer jsme stanovili diagnózu. Filipp Filippovič se zachoval jako poctivý vědec a přiznal svůj omyl — výměna hypofýzy nemá za následek omlazení, ale absolutní polidštění (třikrát podtrženo). Ovšem význam jeho úžasného, šokujícího objevu není proto o nic menší.
Tamten se dnes poprvé prošel po bytě. Viděl žárovku na chodbě a zasmál se. Pak vstoupil spolu s Filippem Filippovičem a se mnou do pracovny. Drží se pevně na zadních (přeškrnuto)... na nohou a působí dojmem malého a špatně rostlého muže.
Smál se i v pracovně. Má nepříjemný, podivně křečovitý úsměv. Pak se podrbal na hlavě, rozhlédl se kolem sebe a já jsem si zapsal nový, zřetelně artikulovaný výraz: “buržousti". Nadával. Nadává systematicky, nepřetržitě a zřejmě mu význam těch slov vůbec není jasný. Jeho nadávání jako by mělo poněkud fonografický charakter: zdá se, že kdysi tato sprostá slova někde slyšel, a teď je ze sebe o překot chrlí. A vůbec, mně je to jedno, já sakra nejsem žádný psychiatr.
Nevím proč, ale na Filippa Filippoviče působí ty jeho nadávky velmi depresivně. Má chvíle, kdy se už nedokáže přimět ke zdrženlivému a chladnému pozorování nových úkazů a ztrácí nervy. Tak v okamžiku, kdy byl dotyčný s nadáváním v nejlepším, profesor najednou rozčileně vykřikl: “Dost!”
Jenže to nemělo žádný účinek.
Po návštěvě pracovny jsme Baryka spojenými silami odvlekli do ordinace.
Pak jsme měli s Filippem Filippovičem poradu. Musím přiznat, že jsem poprvé viděl tohoto sebevědomého a obdivuhodně moudrého člověka poněkud zmateného. Prozpěvoval si jako obvykle, a najednou se zeptal: “Ale co teď?” A sám si odpověděl doslova toto: “Dům módy, jo... Od Sevilly po Granadu... To chce Dům módy, drahý doktore...” Nechápal jsem ani zbla. Dodal na vysvětlenou: “Buďte tak laskav, Ivane Arnoldoviči, a kupte mu prádlo, kalhoty a sako.”

9. ledna
Takřka každých pět minut je jeho slovník bohatší o jeden výraz. (Průměrně) Ode dneška od rána už to nejsou jen slova, ale i věty. Vypadá to, jako by ta slova byla v jeho vědomí pouze zmrazená a teď roztávají a uvolňují se. Takto uvolněný výraz pak už běžně používá. Od včerejška fonograf zaznamenal: “Nestrkej do mě", “Všiváku", “Vypadni", “Já ti ukážu", “Uznání Ameriky", “Primus".

10. ledna
Došlo na oblékání. Košili si nechal obléct bez odporu, dokonce se vesele smál. Podvlékačky odmítl a svůj protest dal najevo ochraptělými skřeky: “Do řady, čuráci, do řady!” Ale nakonec jsme ho přece jen oblékli. Ponožky jsou mu velké. Dál jsou v sešitě jakási schémata, patrné náčrty postupné přeměny psí tlapy v lidskou nohu.
Prodlužuje se zadní polovina stopy a prsty. Drápy.
Opakovaný systematický nácvik používání záchodu. Služebnictvo naprosto deprimované.
Je ovšem třeba ocenit neobyčejnou vnímavost dotyčného individua. Zdá se, že všechno klape.

11. ledna
Definitivně se smířil s nošením kalhot. Řekl dlouhou a veselou větu: “Koukej mi dát čvaňháka — nebo ti má nohavice prouhatá — dá háka.”
Srst na hlavě je měkká a hebká. Člověk by si ji mohl splést s vlasy. Ale tmavší skvrny na temeni mu zůstaly. Dnes mu slezlo poslední chmýří z uší. Má fantastickou chuť k jídlu. Miluje slanečky.
V 17,00 velká událost: první slova, která nebyla řečena v závislosti na situaci, jež ho obklopuje, a která na ni dokonce svým způsobem reagovala. Konkrétně: když mu profesor poručil, aby neházel zbytky jídla na podlahu, zničehonic mu odpověděl: “Vypadni, vole!”
Filipp Filippovič byl konsternován, pak se ale vzpamatoval a řekl:
“Jestli si ještě jednou dovolíš mně nebo tady doktorovi nadávat, dostaneš nařezáno.”
V tom okamžiku jsem Baryka vyfotografoval. Dám na to krk, že profesorova slova pochopil. Na jeho obličej dolehl ponurý stín. Podíval se na profesora trochu zavile, ale zmlkl.
Sláva, rozumí!

12. ledna
Strká ruce do kapes. Odnaučujeme ho nadávat. Hvízdal si Jablíčko. Dokáže s námi debatovat.

Nemohu si nechat pro sebe určité hypotézy: na omlazování se zatím můžeme vykašlat. Nesrovnatelně důležitější je fakt, že fantastický objev prof. Preobraženského odhalil jedno z mnoha tajemství lidského mozku. Od nynějška je záhadná funkce hypofýzy — podvěsku mozkového — jasná. Determinuje lidský zevnějšek. Jeho hormony lze pokládat v organismu za nejdůležitější — jsou to hormony určující podobu člověka. Před vědou se otvírá nová oblast bádání: i bez Faustovy retorty se podařilo vytvořit homuncula, chirurgův skalpel dal život novému lidskému individuu. Jste stvořitel, profesore Preobraženskij. (Kaňka.)

Ale trochu jsem odbočil... Tak tedy — dokáže s námi debatovat. Řekl bych, že věc se má takto: implantovaná hypofýza uvedla v činnost centrum řeči v psím mozku a proud slov vyrazil na povrch. Podle mne máme co činit s oživlým, rozvinutým mozkem, a nikoli mozkem nově vytvořeným. Jaké nádherné potvrzení evoluční teorie! Jaká fantastická řetězová reakce od psa až po chemika Mendělejeva! A ještě jedna hypotéza mě napadla: Barykův mozek nashromáždil ve stadiu psa spoustu vjemů. Všechna počáteční slova, jimiž začal operovat, jsou slova ulice, slyšel je a utkvěla mu v paměti. Když jdu teď po ulici, s těžko potlačovanou hrůzou sleduji všechny psy, které potkávám. Bůhvíco všechno se skrývá v jejich mozku.

Baryk četl. Četl (tři vykřičníky). To já jsem se dovtípil, že umí číst. Podle “Glavryby". Ano, četl od konce. Ale já dokonce věděl proč, i tuhle záhadu jsem rozluštil: hraje tu roli protínání zrakových nervů u psa.

Co se děje po Moskvě, to si nikdo neumí představit. Už zavřeli sedm sucharjovských hokynářů za šíření zpráv o blížícím se konci světa, který prý mají na svědomí bolševici. Říkala to Darja Petrovna, a dokonce uvedla přesné datum: konec světa bude 26. listopadu 1925, na svatého Štěpána, země prý toho dne narazí na nebeskou osu... Vyskytli se už i podvodníci, kteří o tom pořádají přednášky. Přestěhoval jsem se na přání Preobraženského k němu a spím s Barykem v bývalé ordinaci. Ordinujeme v bývalém operačním sále. Došlo na Švonderova slova. Domovní výbor se škodolibě chechtá. Ve skříních nezbylo ani jediné sklo, protože Baryk pořád skákal. Dalo nám hroznou práci ho to odnaučit.

S Filippem Filippovičem se dějí prapodivné věci. Když jsem se mu svěřil se svými hypotézami a s nadějí, že z Baryka lze vyvinout psychicky vyspělou bytost, ušklíbl se a odpověděl: “Myslíte?” A znělo to dost zlověstně. Že bych se mýlil? Starý má cosi za lubem. Zatímco se píšu s tímhle chorobopisem, sedí on nad chorobopisem muže, jemuž jsme hypofýzu odňali.

Do sešitu je vložen volný list

Klim Grigorjevič Čugunkin, 25 let, svobodný. Bezpartijní, sympatizující. Třikrát souzen, pokaždé osvobozen: poprvé pro nedostatek důkazů, podruhé ho zachránil jeho původ, potřetí dostal podmínečně 15 let nucených prací. Krádeže. Zaměstnání - hra na balalajku po hospodách.

Malé postavy, špatně rostlý. Zvětšená játra (alkohol). Příčina smrti: bodná rána nožem do srdce ve Stop—Signálu (krčma u Preobraženské brány).

Starý sedí nepřetržitě nad Klimovým chorobopisem. Nechápu, oč mu jde. Bručel cosi v tom smyslu, že ho bohužel nenapadlo, aby v patologicko-anatomickém oddělení pořádně prohlédl celé Čugunkinovo tělo. Oč mu jde? Nevím. Není to snad jedno, čí hypofýzu jsme vzali?

Několik dní jsem nic nezapisoval, protože jsem měl chřipku. Za tu dobu nabyl Barykův zevnějšek definitivní podoby:

a/ podle tělesné konstrukce bezesporu člověk
b/ váha kolem 50 kg
c/ malé postavy
d/ hlava malá
e/ začal kouřit
f/ jí lidskou stravu
g/ obléká se sám
h/ rozhovor mu nedělá potíže.

Tak tohle umí hypofýza. (Kaňka).

Tímto chorobopis končím. Máme před sebou nový organismus, s pozorováním musíme začít od samého začátku.

Přílohy: stenografický záznam Barykovy řeči, zápisy fonografu, fotografie.

Podpis: asistent profesora F. F. Preobraženského
dr. Bormental

(VI)

Byl zimní večer. Konec ledna. Dopoledne, ještě nezačaly ordinační hodiny. Na zárubni dveří do čekárny visel bílý papír, na němž bylo rukou Filippa Filippoviče napsáno:

Louskat semínka se v tomto bytě zakazuje.
F. Preobraženskij

A modrou tužkou, na prst velkými písmeny tam stálo rukou Bormentalovou:

Od páté hodiny odpolední do sedmi ráno se zakazuje hraní na hudební nástroje.

Pod tím Zininou rukou:

Až se vrátíte, řekněte Filippu Filippoviči, že nevím, kam šel. Fjodor říkal, že odcházel se Švonderem.

Rukou Preobraženského:

Jak dlouho mám čekat na sklenáře? Sto let?

Rukou Darji Petrovny (tiskacími písmeny):

Zina odešla nakoupit, říkala, že ho přivede.

V jídelně už svítila lampa s višňově červeným stínidlem a vypadalo to tu jako večer. Paprsky světla z příborníku se lámaly v půli, protože zrcadlová skla byla úhlopříčně přelepena od jedné fasety k druhé. Filipp Filippovič se skláněl nad stolem a před sebou měl rozloženy noviny abnormálního formátu. Z očí mu sršely blesky a zaťatými zuby cedil kusé útržky vět. Četl noticku:

"Je mimo všechny pochybnosti, že jde o profesorova nelegitimního (jak bývá zvykem říkat v prohnilé buržoazní společnosti) syna. Nuže takto si tedy vyhazuje z kopýtka naše pseudovědecká smetánka. Roztahovat se v sedmi pokojích, to umí každý, ale přijde doba, kdy se i nad jejich hlavami zableskne rudý paprsek Damoklova meče spravedlnosti.
šv"

Nesmírně vytrvale a s bujarou lehkostí brnkala přes dvě stěny balalajka a tóny vynalézavé variace na Sviť měsíčku se mísily v profesorově hlavě se slovy noticky v nenávistnou hatmatilku. Dočetl, suše si odplivl přes rameno a zaťatými zuby se mu sama od sebe vloudila na rty prokletá melodie:
"Sviť, měsí — í — íčku... sviť, měsí — í — íčku... sviť, měsíčku... Fujtajbl, je to jako mor!"
Zazvonil. Zina za závěsem vystrčila hlavu.
"Řekni mu, že je pět hodin, aby toho už nechal, a pošli ho sem, prosím tě."
Filipp Filippovič seděl za stolem v křesle. Mezi prsty levé ruky mu trčel skořicově hnědý oharek doutníku. U závěsu, opřen o zárubeň, stál se zkříženýma nohama muž drobné postavy a nesympatického zevnějšku. Chomáče tvrdých vlasů pokrývaly hlavu jako přeorané pole, obličej měl zarostlý krátkým měkkým strniskem. Bylo až s podivem, jak nízké měl čelo. Takřka bezprostředně nad černými štětinami rozcuchaného obočí mu už rostly husté štětky vlasů.
Sako, v levém podpaží roztržené, bylo samá sláma, na pruhovaných kalhotách se skvěla na pravém koleně díra a na levém velká skvrna od fialové barvy. Kolem krku si uvázal křiklavou, nebesky modrou kravatu a do ní zapíchl jehlici s falešným rubínem. Barva kravaty byla tak šokující, že když Filipp Filippovič čas od času zavřel unavené oči, zjevovala se mu v úplné tmě na stropě nebo na zdi bleděmodře ověnčená hořící pochodeň. Když znovu otevřel oči, div neoslepl z lakýrek a bílých kamaší, které rozstřikovaly po podlaze vějíře do očí bijícího jasu.
Jako galoše, pomyslel si s nepříjemným pocitem u srdce Filipp Filippovič, vzdychl, zafuněl a jal se zapalovat vyhaslý doutník. Mužíček u dveří ho sledoval kalnýma očima, pokuřoval cigaretu a popel mu padal na náprsenku.
Hodiny na zdi vedle dřevěného tetřeva odbily pět. Když začal Filipp Filippovič mluvit, v hodinách ještě cosi sténalo.
"Mám dojem, že jsem vás už dvakrát žádal, abyste nespal na pryčně v kuchyni — tím méně pak přes den..."
Chlapík se suše rozkašlal, jako by mu zaskočila rybí kost, a odpověděl:
"V kuchyni je příjemnější vzduch."
Měl zvláštní hlas, zastřený a zároveň halasný, jako by mluvil ze sudu.
Profesor zavrtěl hlavou a zeptal se:
"Kde jste sebral tu ohavnost, co máte na krku? Mluvím o kravatě."
Mužíček sledoval očima profesorův prst a pak přes ohrnutý spodní ret zálibně pohlédl na svou kravatu.
"Jakápak ohavnost?" ohradil se. "Fešácká kravátle. Tu mi darovala Darja Petrovna."
"Darja Petrovna vám darovala šunt. Nebo tyhle lakýrky. Lesk jako blesk, viďte? Kde jste je sebral? Oč jsem vás prosil? Abyste si koupil slušné boty... a vy přijdete v tomhle! Neříkejte mi, že vám tohle vybral doktor Bormental."
"Poručil jsem mu to, povídám, že jiný boty než lakýrky nechci. Jsem snad horší než ostatní? Jděte se podívat na Kuzněckej, jak frčej lakýrky."
Filipp Filippovič zakroutil hlavou a rezolutně prohlásil:
"Se spaním na kuchyňské lavici je konec. Rozumíte? Taková nestydatost! Nemáte v kuchyni co pohledávat. Jsou tam ženy."
Mužíček se zakabonil a našpulil rty:
"Co na tom, že tam jsou ženský? To je toho. Milostpaničky. Vobyčejný služky jsou to, a dělají ze sebe hógo fógo. To určitě zas žalovala ta mrcha Zina."
Filipp Filippovič ho zpražil pohledem:
"Neopovažte se Zině nadávat! Rozuměl jste?"

Ticho.

"Ptám se vás, jestli jste rozuměl!"

"Rozuměl."

"A ten hadr si z krku okamžitě sundáte. Podívejte se na sebe, Ba..., jen se na sebe podívejte do zrcadla, jak vypadáte! Cirkusák hadr. A špačky se neházejí na podlahu — stokrát jsem vám to už říkal. A hleďte, abych už v tomto bytě neslyšel ani jednu nadávku! A neplivat na podlahu! Támhle máte plivátko. A na záchodě se taky budete chovat jak se patří! A zakazuji vám jakékoli debaty se Zinou. Stěžuje si, že ji potmě špehujete. Dejte si na mě pozor! Kdo odpověděl mému pacientovi, že ‚nemá páru, kde se courám'? Tady nejste v putyce, aby bylo jasno!"

"Proč jste na mě tak přísnej, taťko?" spustil najednou kňouravě.

Filipp Filippovič zrudl a zableskly se mu brýle.

"Kdo je u vás taťka? Kdo vám dovolil tenhle familiérní tón? Víckrát ať už to slovo neslyším. Budete mi říkat celým jménem, rozumíte?"

Mužíčkovi drze zasvitlo v očích.

"Co furt máte... Jednou neplivat. Podruhý nekouřit. Tam nesmím, tam taky ne... Co je to s váma? Jsem tady přece doma — a ne někde v tramvaji. Proč mě nenecháte žít? A kvůli tomu taťkovi se taky zbytečně rozčilujete. Prosil se vás někdo, abyste mi tu operaci dělal?" štěkal mužíček na profesora. "To se vám teda povedlo! Chytit chudáka zvíře na ulici, vypižlat mu mozek a teď se nad ním vofrňovat. Jestli se dobře pamatuju, žádnej revers jsem nepodpisoval. Jakož ani (chlápek obrátil oči ke stropu, snad si vzpomínal na správný výraz), jakož ani moje příbuzenstvo. Pokud je mi známo, moh bych vás žalovat."

Filippu Filippovičovi málem vylezly oči z důlků a doutník mu vypadl z ruky. To je ale numero, blesklo mu hlavou.

"Ráčíte být nerad, že jsme z vás udělali člověka?" přimhouřil oči profesor. "Byl byste šťastnější, kdybyste zas mohl obíhat smetiště? A mrznout pod vraty? Kdybych byl tenkrát věděl..."

"Co mi pořád předhazujete smetiště? Jakýpak smetiště... jenom jsem těžce dobýval svůj chléb! A kdybych vám byl zhebnul pod kudlou, no? Tak co mi na to vodpovíte, soudruhu?"

"Filippe Filippoviči!" opravil ho popuzeně profesor. "Nejsem žádný váš soudruh!"

To už přesahuje všechny meze! To je hrůza! zoufal si v duchu.

"No ovšem, jako by se stalo...," spustil ironicky mužíček a vítězoslavně se rozkročil, "už chápu... promiňte... jakýpak jsme my soudruzi, že jo? Na univerzitě jsme spolu neštudovali a v patnáctipokojovejch bytech s koupelnama jsme taky spolu nebydleli... Jenže teď už je pomalu na čase s tímhle skoncovat. Dneska má každej právo žít..."

Profesor poslouchal chlápkovy úvahy a bledl. Ten se odmlčel a demonstrativně zamířil s ožvýkanou cigaretou k popelníku. Chodil zeširoka a pohupoval se v kolenou. Dlouho rozmačkával špačka o dno popelníku s výrazem, který jasně říkal: Na, tumáš! Když konečně cigaretu típl, zaskřípal zuby a strčil si nos do podpaží.

"Blechy si vybírejte prsty! Prsty, slyšíte?" vztekle zařval Filipp Filippovič. "Nechápu, kam na ně pořád chodíte!"

"Myslíte, že si je pěstuju?" urazil se mužíček. "Asi beze mě nemůžou bejt," a zalovil prsty v podšívce pod rukávem, načež pustil do vzduchu lehounký chomáč rezavého vatelínu.

Filipp Filippovič obrátil oči ke stropu se štukovými girlandami a zabubnoval prsty do stolu. Mužíček popravil blechu, kousek poodešel a sedl si na židli. Ruce nechal bezvládně viset podél šosů saka. Oči mu sjely po parketových čtvercích a ulpěly se zalíbením na lakýrkách. Zřejmě se na ně nemohl vynadívat. Filipp Filippovič pohlédl tam, kde se na úzkých špičkách leskla zářivá prasátka, přimhouřil oči a řekl:

"Co jste ještě chtěl?"

"Eště tohle! Maličkost! Potřebuju papíry, Filippe Filippoviči."

Profesor sebou trhl.

"Hm... Hrome! Papíry? Vážně... a hm... a myslíte, že by to nějak..." Jeho hlas zněl nejistě a teskně.

"No dovolte," sebevědomě odpověděl mužíček, "copak můžu takhle bez papírů žít? Račte prominout, ale sám víte, že pohybovat se bez legitimace je přísné zakázáno. V první řadě je tu domovní výbor..."

"Co s tím má společného domovní výbor?"

"Jak to, co? Potkávají mě, ptají se — tak kdypak už vašnosta vyplní přihlášku?"

"Panebože na nebesích," zaúpěl Filipp Filippovič, "potkávají, ptají se... Umím si představit, co jim asi říkáte. Nařizoval jsem vám přece, abyste se nepotloukal po domě."

"Za co mě máte, jsem tu snad na galejích?" vytřeštil se mužíček a svatým nadšením pro pravdu, která byla tentokrát na jeho straně, zaplanul i falešný rubín v jeho kravatě. "Vo jakým potloukání mluvíte? Nemusel byste mě takhle urážet. Chodím po domě jako všecky lidi."

A kopal přitom lakýrkama do parket.

Profesor mlčel a díval se jinam. Málo platné, musím se umět ovládat, pomyslel si. Přistoupil k příborníku a vypil naráz sklenici vody.

"Dobrá, dobrá," odpověděl už klidněji, "na slovech snad tolik nezáleží. Tak co vám říkají ti výtečníci z domovního výboru?"

"Co by mi říkali? Ty výtečníky byste si taky moh vodpustit. Jsou tady vod toho, aby hájili zájmy..."

"Čí zájmy, smím-li se ptát?"

"Vy víte čí — pracujícího lidu."

Filipp Filippovič na něho vyvalil oči.

"A vy jste snad pracující?"

"To dá rozoumek, že nejsem nepman."

"Aha, výborně. A jak tedy hodlá domovní výbor hájit vaše revoluční názory?"

"To je jasný - postarat se mi vo papíry. Tlučou do mě: Kdo to kdy viděl, aby si někdo chodil po Moskvě a nebyl přihlášenej? To za prvé. A co je ještě důležitější - nemám evidenční kartu. A dezertérem já bejt nechci. A pak sou tu ještě vodbory, pracovní úřad..."

"Dovolte otázku — jak vás sem mám přihlásit? Dát si vás zapsat do své legitimace nebo napsat na tenhle ubrus ‚Baryk'? Musíte přece vycházet z reálné situace. Nezapomínejte, že jste... p... ehm... jste přece bytost, která se tu objevila jaksi nečekaně, laboratorně."

Filipp Filippovič hovořil stále méně přesvědčivě.

Mužíček vítězoslavně mlčel.

"Jak chcete, ale k tomu, abych vás mohl přihlásit a zařídit všecko, jak si přeje ten váš domovní výbor, je třeba spousta věcí. Vždyť vy nemáte kupříkladu jméno ani příjmení."

"Jste nespravedlivej, když mi tohle připomínáte. Jméno si klidně můžu vymyslet. Votisknu ho jako veřejný voznámení v novinách a tím to hasne."

"Jak byste se chtěl jmenovat?"

Mužíček si utáhl kravatu a odpověděl:

"Polygraf Polygrafovič."

"Nedělejte si ze mě blázny," zachmuřil se profesor, "mluvím s vámi vážně."

Chlápkův knírek zkřivil jízlivý úsměšek.

"Nejde mi na rozum jedna věc," spustil s bujarým smyslem pro humor. "Sprostě nadávat nesmím. Plivat nesmím. A vod vás pořád jen slyším, jakej sem pablb a zase pablb. Nadávat teda můžou v tyhle sovětský republice jenom univerzitní profesoři, že jo?"

Filipp Filippovič zrudl, a jak si naléval vodu, rozbil sklenici. Napil se z jiné a pomyslel si: Nebude to dlouho trvat, a začne poučovat on mne. A bude mít úplnou pravdu. Neumím se ovládat.

Vrátil se, s přehnanou zdvořilostí se mu uklonil a hlasem jak ze železa prohlásil:

"Promiňte. Povolily mi nervy. To jméno se mi ale opravdu zdá zvláštní. Kde jste ho, že jsem tak zvědav, vyhrabal?"

"Poradil mi domovní výbor. Prohlíželi jsme kalendář - prej jaký by se mi líbilo - tak jsem si vybral."

"V kalendáři nic podobného nemůže být."

"To byste se divil," uchechtl se mužíček, "protože dotyčnej kalendář visí ve vašem operáku."

Aniž vstal, natáhl Filipp Filippovič ruku k zvonku na zdi a po zazvonění vstoupila Zina.

"Kalendář z operačního sálu."

Oba mlčeli. Když se Zina vrátila s kalendářem, Filipp Filippovič se zeptal:

"Kde?"

"Čtvrtýho března."

"Ukažte... Hm... A hrome... Hoďte to do kamen, Zino, okamžitě."

Zina vytřeštila oči, odešla s kalendářem v ruce a mužíček vyčítavě pokýval hlavou.

"Sdělil byste mně laskavě také příjmení?"

"Zde bych se klonil k dědičnýmu příjmení."

"Jakému? Dědičnému? A sice?"

"Barykov."

V pracovně stál před stolem předseda domovního výboru v kožené bundě. Doktor Bormental seděl v křesle. Přičemž na doktorových tvářích, ještě ruměných od mrazu (zrovna se vrátil), zračily se tytéž rozpaky jako v obličeji Filippa Filippoviče, usazeného vedle něho.

"Jak to mám napsat?" zeptal se podrážděně.

"No jak," spustil Švonder, "jednoduše. Napište mu potvrzení, občane profesore. Že věc se má tak a tak, že majitel výše uvedeného potvrzení je skutečné Polygraf Polygrafovič Barykov... ehm... narozený údajně ve vašem bytě."

Bormental se v křesle nechápavě zavrtěl. Filippu Filippoviči se naježily kníry.

"Hm... sakra... nic hloupějšího si snad nelze představit. Vůbec není narozený... jednoduše... zkrátka..."

"To už je vaše věc," s ledovou škodolibostí prohlásil Švonder, "narozenej nebo nenarozenej ... Málo platný, ten pokus jste přece udělal vy, profesore! To vy jste stvořil občana Barykova."

"A měl to jedna dvě," vyštěkl Barykov od regálu s knihami. A se zalíbením si prohlížel svou kravatu, odrážející se v bezedné hloubce zrcadla.

"Buďte, prosím vás, tak laskav," okřikl ho Filipp Filippovič, "a nepleťte se do toho. Mýlíte se, když říkáte ‚měl to jedna dvě' — vůbec to nebylo jednoduché."

"Eště já abych se do toho neplet," uraženě bručel Barykov a Švonder mu hned přispěchal na pomoc.

"Nezlobte se, profesore, ale občan Barykov má pravdu. Je to jeho právo — když se jedná o jeho vlastní osud, a zvláště pak s ohledem na to, že jde o jeho osobní dokumenty. Mít papíry je ta nejdůležitější věc v životě."

V tu chvíli ohlušivě zadrnčel telefon a přerušil rozhovor. Filipp Filippovič řekl do sluchátka: "Prosím...," zrudl a zařval:

"Vyprošuji si, abyste mě pro nic za nic otravovali. Co je vám do toho?"

A praštil sluchátkem.

Švonder zářil jako sluníčko.

Filipp Filippovič, v obličeji celý brunátný, se na něj rozkřikl:

"Skončeme to už."

Vytrhl lístek z bloku, načmáral tam pár slov a pak je znechuceně přečetl nahlas:

"Potvrzuji tímto... hrome, to je peklo... Hm... Majitel tohoto potvrzení — člověk vzniklý při laboratorním experimentu, při operaci mozku — postrádá osobní dokumenty... Krucinál! Ale já jsem v zásadě proti tomu, aby získal ty idiotské

papíry. Podpis — profesor Preobraženskij."

"Nepřipadá vám to divné, profesore," urazil se Švonder, "nazývat dokumenty idiotskými papíry? Nemohu připustit, aby v domě bydlel nájemník policejně nepřihlášený a dokonce bez vojenské knížky! Co když vypukne válka s imperialistickými štváči?"

"Já na frontu stejně nepudu," zničehonic zavrčel Barykov od skříně a nasupil se.

Švonder zůstal jako opařený, ale rychle se vzpamatoval a zdvořile Barykova upozornil:

"Občane Barykove, vaše prohlášení je nanejvýš neuvědomělé. Vojenskou knížku musí mít každý."

"Vojenskou knížku si pořídím, ale na frontu mě nikdo nedostane ani heverem," odpověděl nevlídně Barykov a utáhl si kravatu.

Došlo na Švondera, teď byl zase on v úzkých. Preobraženskij a Bormental si vyměnili rozzlobené a smutné pohledy: To je morálka, co, račte si posloužit... Bormental významně pokýval hlavou.

"Jsem těžce raněnej — po voperaci," kňoural dotčeně Barykov, "jen se mrkni, jak mě zřídili," a ukázal Švonderovi hlavu. Čelo mu brázdila čerstvá pooperační jizva.

"Co tedy jste, snad ne individualista s anarchistickými tendencemi?" zeptal se Švonder a vysoko povytáhl obočí.

"Mám právo na modrou knížku," trval na svém Barykov.

"No dobrá, dobrá, tohle si vysvětlíme jindy," odpověděl zaskočený Švonder, "teď jde o to, poslat na policii potvrzení od profesora, aby nám vystavili papíry."

"Poslyšte," skočil mu bleskurychle do řeči Filipp Filippovič, jehož zřejmě osvítila jakási idea, "není v domě jedna volná místnost? Jsem samozřejmě ochoten ji odkoupit."

Ve Švonderových hnědých očích zableskly žluté jiskřičky.

"Ne, profesore, hluboce lituju, ale bohužel. A v dohledné době nebude."

Filipp Filippovič semkl rty a nic neřekl. Znovu zadrnčel telefon jako na poplach. Tentokrát se Filipp Filippovič ani nezeptal, jen shodil sluchátko z vidlice. To se chvíli točilo a pak zůstalo viset na modré šňůře. Všichni strnuli. Starému povolují nervy, pomyslel si Bormental, jenže Švonder zablýskal očima, uklonil se a odešel.

Barykov ho okamžitě následoval a vrzaly mu podrážky.

Profesor zůstal o samotě s Bormentalem. Chvíli mlčeli a pak Filipp Filippovič potřásl hlavou:

"To je něco příšerného, na mou duši. Sám jste to viděl. Přísahám vám, drahý doktore, že za těch čtrnáct dní jsem zkusil víc, než za posledních čtrnáct let. Je to běs... představte si..."

Kdesi daleko tlumeně třesklo sklo, pak se ozval přidušený ženský výkřik a bylo ticho. Jakási potvora narazila do tapet v předsíni, mihla se směrem k ordinaci, tam s obrovským rámusem cosi shodila a vzápětí proletěla zpátky. Ze všech stran začaly bouchat dveře a v kuchyni se rozeřvala hlubokým hlasem Darja Petrovna. Nakonec začal výt Barykov.

"Proboha, co je zas tohle!" vykřikl Filipp Filippovič a vrhl se ke dveřím.

"Kocour," dovtípil se Bormental a vyběhl profesorovi v patách. Proletěli chodbou do haly, vtrhli dovnitř a odtud do chodbičky k záchodu a ke koupelně. Z kuchyně se vyřítila Zina přímo do náruče Filippa Filippoviče.

"Kolikrát jsem vám říkal, že mi kocour nesmí do bytu," zařval vzteky bez sebe Filipp Filippovič. "Kde je Barykov? Ivane Arnoldoviči, proboha vás prosím, uklidněte nějak pacienty v čekárně!"

"V koupelně, zavřel se do koupelny, prevít mizerná," křičela Zina, celá udýchaná. Filipp Filippovič se opřel do dveří koupelny, ale ty nepovolily.

"Okamžitě otevřte!"

Místo odpovědi se za zamčenými dveřmi ozvaly skoky ode zdi ke zdi, začala padat umyvadla a Barykov řval jako zvíře:

"Nezbyde z tebe ani mastnej flek!"

V topení začala voda hučet a pak téct proudem. Filipp Filippovič se znovu opřel do dveří a začal jimi lomcovat. V kuchyni stanula na prahu rozpařená a vyjevená Darja Petrovna. Vzápětí se objevila těsně u stropu, na skle mezi koupelnou a kuchyní, klikatá prasklina, vylomily se dva střepy a dírou vypadl obrovský žíhaný kocour s bleděmodrou mašlí na krku. Čímsi připomínal policajta. Spadl přímo na stůl do oválové mísy, která v půli praskla, z mísy se skutálel na podlahu, pak poskočil na třech nohou a pravou přední zdvihal, jako by tančil. Než se kdo nadál, proklouzl úzkou škvírou na zadní schody. Škvíra se náhle roztáhla do šířky a kocoura vystřídala vrásčitá tvář v šátku. Postupně se v kuchyni octla babka celá, i s tou svou bíle puntíkovanou sukní. Ukazováčkem a palcem si přejela vpadlé rty, rozhlédla se po kuchyni zateklýma pichlavýma očima a povídá s neskrývanou zvědavostí:

"Ježíšku na křížku!"

Pobledlý Filipp Filippovič si to k ní namířil přes celou kuchyň a zařval:

"Co tu pohledáváte?"

"Chtěla jsem si prohlídnout toho vašeho mluvícího pejska," povídá babka úlisně a křižuje se.

Filipp Filippovič zbledl ještě víc, přistoupil až těsně k stařeně a zasípal přidušeným hlasem:

"Zmizte, babo!"

Stará vycouvala ke dveřím a hluboce dotčena prohlásila:

"Nejsou ňákej moc drzej, pane profesore?"

"Ven, povídám!" opakoval Filipp Filippovič a oči měl v tu chvíli stejné kulaté jako ta jeho sova. Vlastnoručně práskl za babkou dveřmi. "Darjo Petrovno, co jsem se vás naprosil..."

"Filippe Filippoviči," naříkala zoufalá Darja Petrovna a zatínala ruce s vyhrnutými rukávy v pěst, "co mám s nima dělat? Vod rána do večera mi sem lezou... Já s tím tady snad praštím ..."

Voda v koupelně dunivě a strašně hučela, ale jinak bylo uvnitř ticho. Přišel doktor Bormental.

"Ivane Arnoldoviči, proboha vás prosím... hm... kolik je v čekárně lidí?"

"Jedenáct."
"Všechny pošlete pryč, dnes neordinuji."
Filipp Filippovič zaklepal ukazováčkem na dveře a zvolal:
"Vyzývám vás, abyste šel okamžitě ven! Proč jste se zamkl?"
"Hu — hu!" lítostivě a sklesle odpověděl Barykovův hlas.
"Hrome! Neslyším vás, zavřete vodu!"
"Haf! Haf!"
"Tak zavřete tu vodu nebo ne? Co tam mohl provést... já to nechápu...," křičel Filipp Filippovič v záchvatu zuřivosti.
Zina a Darja Petrovna vykukovaly z kuchyně. Filipp Filippovič zabušil do dveří koupelny pěstí.
"Tady je!" zahlaholila Darja Petrovna z kuchyně. Rozbitým okénkem u stropu prostrčil Polygraf Polygrafovič hlavu do kuchyně. Šklebil se, oči měl ubrečené a po celé délce nosu žhavě rudý krvácející šrám.
"Co šílíte?" zeptal se ho Filipp Filippovič. "Proč neotvíráte?"
Barykov se zdrceně a zbaběle rozhlédl kolem.
"Zamknul jsem."
"Tak zas odemkněte. Copak jste nikdy neviděl zámek?"
"Nejde to, nechce povolit, mrcha!" odpověděl vyjevený Polygraf.
"Panebože! Šáhnul na pojistku!" vykřikla Zina a spráskla ruce.
"Je tam taková páčka!" hulákal Filipp Filippovič ve snaze překřičet proud vody, "tlačte na ni směrem dolů... Dolů!"
Barykov zmizel a za chvilku se znovu objevil v okýnku.
"Nic nevidím, tma jako v prdeli!" křičel zoufale.
"Tak si rozsviťte. On se snad vážně pominul!"
"Kurva kocour rozbil lustr," odpověděl Barykov, "a jak jsem ho, sraba, chytal za nohy, ulít kohoutek vod vodovodu a já ho teď nemůžu najít."
Všichni tři spráskli ruce a v téhle póze zkameněli.
Po pěti minutách už seděli Bormental, Zina a Darja Petrovna pěkně vedle sebe na svinutém promáčeném koberci a zadními částmi těla ho tlačili na škvíru pode dveřmi, zatímco vrátný Fjodor lezl se zapálenou svatební svící Darji Petrovny v ruce po dřevěném žebříku do ventilačky. Jeho šedě kostkovaný zadek se zakomíhal v prostoru a zmizel.
"Hů - bu - bu!" křičel něco Barykov do hukotu vody.
"Filippe Filippoviči, tak jako tak musíme otevřít, ať jdou pryč, vodu vytřeme v kuchyni."
"Otevřte!" vztekle vykřikl Filipp Filippovič.
Trojice vstala z koberce, dveře povolily a voda se vyhrnula do chodbičky. Zde se rozdělila na tři proudy: rovně k záchodu, napravo do kuchyně a vlevo do haly. Zina v té spoušti čvachtala a poskakovala, aby zavřela dveře do haly. Fjodor se brodil po kotníky ve vodě, ale z nepochopitelných důvodů se usmíval. Vypadal, jako by měl na sobě uniformu z voskovaného plátna, tak byl celý mokrý.
"Málem se mi to ani nepodařilo ucpat. Je tu hroznej tlak," dodal na vysvětlenou.
"Kde je?" zeptal se Filipp Filippovič, zaklel a zvedl jednu nohu.
"Bojí se ven," hloupě se šklebil Fjodor.
"Nedostanu bití, taťko?" ozvalo se z koupelny kňouravě.
"Idiote!" odbyl ho stroze Filipp Filippovič.
Zina a Darja Petrovna, bosy a sukně vykasané až ke kolenům, Barykov a vrátný, také zutí a s vyhrnutými nohavicemi, všichni jezdili mokrými hadry po kuchyňské podlaze a ždímali je do špinavých kbelíků a do výlevky. V opuštěných kamnech hučelo. Voda tekla škvírou pode dveřmi na chodbu a šachtou mezi schody padala s hlasitou ozvěnou až do sklepa.
Bormental stál na špičkách v hluboké kaluži na parketách v předsíni a domlouval se s lidmi venku za pootevřenými dveřmi, pojištěnými na řetízek.
"Pan profesor neordinuje, necítí se zdráv. Odstupte laskavě ode dveří, prasklo nám potrubí..."
"A kdy se bude ordinovat?" dorážel hlas za dveřmi, "stačila by mi chvilenka..."
"Vyloučeno!" Bormental se zhoupl ze špiček na paty, "profesor leží a prasklo potrubí. Zino! Miláčku! Rychle to tady vytřete, nebo zatopíme i hlavní schodiště."
"Hadry nesají!"
"Zkusíme hrnky," prohlásil Fjodor. To bude raz dva."
Lidé zvonili jeden za druhým a Bormental už stál ve vodě celou podrážkou.
"Kdy mě teda bude operovat?" nedal se odbýt hlas za dveřmi a snažil se prolézt škvírou.
"Prasklo nám potrubí..."
"Mně to nevadí, já mám galoše..."
Za dveřmi se objevily další modravé siluety.
"Nejde to, přijďte zítra."
"Jsem objednaný."
"Zítra. Malér s vodou."
Fjodor se plácal u doktorových nohou v obrovské louži, drhnul plecháčkem o parkety, ale podrápaný Barykov vymyslel novou metodu. Svinul velikánský hadr jako koberec, lehl si břichem do vody a kutálel ho z předsíně zpátky k záchodu.
"Co honíš vodu po celým bytě, třeštiprdlo?" zlobila se Darja Petrovna. "Proč ji neleješ do výlevky?"
"Kdepak do výlevky," snažil se Barykov zadržet vodu rukama. "Zatím by vytekla na schody."

Z chodby se vysunula se skřípotem lavička a na ní balancoval Filipp Filippovič v modrých proužkovaných ponožkách.

"Nechte už toho vysvětlování, Ivane Arnoldoviči, a jděte do ložnice. Připravím vám tam pantofle."

"To nic, Filippe Filippoviči, maličkost."

"Vemte si galoše."

"Mně to nevadí. Stejně už mám nohy mokré."

"Ach můj bože!" hořekoval Filipp Filippovič.

"Zvíře jedno zatracený!" dal se zčistajasna slyšet Barykov a vyhopsal s polévkovým talířem v ruce.

Bormental zabouchl dveře a neubránil se úsměvu. Chřípí Filippa Filippoviče se zachvělo a brýle zableskly.

"O kom to mluvíte?" zeptal se Barykova z výšky. "Že jsem tak zvědav..."

"Vo kocourovi. Zkurvysyn," odpověděl Barykov a oči mu běhaly sem tam.

"Jestlipak víte, Barykove," lapaje po dechu opáčil Filipp Filippovič, "že jsem na mou duši nepoznal zatracenější zvíře, než jste vy?"

Bormental se uchichtl.

"Jste jednoduše sprosťák," pokračoval profesor. "Jak můžete ještě něco takového vypustit z úst? Všechno je to jen a jen vaše vina, a vy si ještě dovolujete... Tak to tedy ne! To už přestává všechno!"

"Barykove, můžete mi laskavě říct," vmísil se do rozhovoru Bormental, "jak dlouho ještě budete prohánět kocoury? To vám není hanba? Měl byste se stydět! Jste primitiv!"

"Primitiv?" zavrčel Barykov. "Já žádnej primitov nejsem. Kocour nemá v tomhle bytě co dělat. Jenom kouká, kde by co ukrad. Sežral Darje nádivku. Chtěl jsem mu dát za vyučenou."

"Vy sám byste potřeboval dostat za vyučenou," odsekl Filipp Filippovič, "podívejte se na sebe do zrcadla."

"Málem mi vyškrab voko," vrčel mrzutě Barykov a sahal si na oko špinavou mokrou rukou.

Zčernalé parkety trochu proschly, zrcadla se pokryla párou z koupelny, zvonek u dveří ztichl a Filipp Filippovič, na nohou červené safiánové pantofle, stál v hale.

"Tady máte, Fjodore."

"Uctivě děkuju..."

Fjodor chvíli rozpačitě přešlapoval a pak ze sebe vypravil: "Ještě něco, Filippe Filippoviči. Moc se omlouvám a na mou duši bych se nejradši propad. Ale ještě to sklo v prvním patře. Občan Barykov tam házel kamení..."

"Po kocourovi?" zeptal se Filipp Filippovič a na čele se mu stahovaly těžké mraky.

"Kdepak, po majiteli bytu. Ten už vyhrožoval i soudem."

"Hrome!"

"Barykov začal vobjímat jejich kuchařku a von ho vyhnal. Zkrátka nepohodli se."

"Prokristapána! Takovéhle věci mi musíte vždycky hned říct... Kolik to bude?"

"Půldruhýho ruble."

Filipp Filippovič vytáhl tři blýskavé padesátikopejky a dal je Fjodorovi.

"Ještě budete takovýmu hajzlovi platit?" ozval se ve dveřích Barykovův zastřený hlas. "Však von taky není svatej..."

Filipp Filippovič se otočil, kousl se do rtů, mlčky odstrkal Barykova do čekárny a zamkl na klíč. Barykov začal okamžitě bušit pěstmi do dveří.

"Přestaňte!" vykřikl Filipp Filippovič úplně zničeným hlasem.

"Jo, co je moc, to je moc," významně podotkl Fjodor, "většího votlamu jsem v životě neviděl."

Bormental doslova vyrostl ze země.

"Prosím vás, Filippe Filippoviči, nerozčilujte se už."

Energický aeskulap odemkl a z čekárny se vzápětí rozehřměl jeho hlas: "Co si to dovolujete? Tady nejste v putyce!"

"Nojono...," dodal rázně Fjodor, "to je těžký pořízení... do držky by ale potřeboval..."

"Jděte, prosím vás, Fjodore," zabručel stísněně Filipp Filippovič.

"Nezlobte se, pane profesore, ale je mi vás líto."

(VII)

"Ne, ne a ne!" trval na svém Bormental, "ten ubrousek si musíte vzít!"

"Jen se nepodělejte...," bručel naštvaný Barykov.

"Děkuji vám, doktore," povídá vlídně Filipp Filippovič, "mně už to leze krkem, upozorňovat ho pořád na jedno a totéž."

"Nedovolím vám dotknout se jídla, dokud si neuvážete ubrousek. Zino, vemte Barykovovi tu majonézu."

"Co by mi ji brala?" rozčilil se Barykov. "Ubrousek mám nandanej jedna dvě." Levou rukou chránil jídlo před Zinou a pravou si zastrkoval ubrousek za límeček. V tu ránu vypadal jako zákazník u holiče.

"A jíst budete vidličkou!" dodal Bormental.

Barykov dlouze vzdychl a začal lovit kousky jesetera z husté omáčky.

"Můžu si vzít ještě štamprle vodky?" dovolil se.

"Jen aby to špatně nedopadlo," projevil obavy doktor Bormental, "poslední dobou jste po ní jako divý!"

"Jako že pro mě je jí škoda?" šlehl Barykov po doktorovi okem.

"Co to plácáte za nesmysly?" drsně se vmísil do hovoru Filipp Filippovič, ale Bormental ho nenechal domluvit.

"Nerozčilujte se, Filippe Filippoviči, já sám. Plácáte nesmysly, Barykove, a nejvíc mě šokuje, že je říkáte s naprostou samozřejmostí a sebejistotou. Vodky mi samozřejmě líto není. A taky není moje, ale Filippa Filippoviče. Vodka jednoduše škodí zdraví. To za prvé. A za druhé — chováte se nepřístojně i bez ní."

Bormental ukázal na příborník úhlopříčně přelepený páskou.

"Zinočko, dejte mi, prosím vás, ještě kousek ryby," řekl profesor.

Barykov se natáhl po karafě, úkosem si změřil Bormentala a nalil si do sklenky pořádnou dávku.

"Měl byste nabídnout i ostatním," řekl Bormental, "nejprve profesorovi, potom mně a pak si teprve nalít." Po Barykovových rtech přelétl sotva znatelný sarkastický úsměv, ale nakonec naplnil i ostatní sklenky.

"U vás je to pořád jako na ňáký přehlídce," spustil, "ubrousek sem, kravatu tam, samý pardon, silvůplé, mersí, ale aby se tu člověk cejtil jako doma — to nikdy. Drezírujete sami sebe, přesně jako za carskýho režimu."

"A co si představujete pod pojmem jako ‚doma', že jsem tak zvědav."

Barykov na to Filippu Filippovičovi nic neodpověděl, zvedl sklenku a řekl:

"Tak já vám přeju — že jo..."

"My vám taky," ne bez ironie řekl Bormental.

Barykov zvrhl obsah sklenky do sebe, zaškaredil se, popadl kousíček chleba, očichal ho, zhltl a do očí mu vhrkly slzy.

"Geny," uteklo bezděčně a zdánlivě bez souvislosti Filippu Filippovičovi.

Bormental na něho udiveně pohlédl.

"Promiňte, ale..."

"To jsou geny," opakoval profesor a trpce pokýval hlavou. "S tím už si neporadíme — Klim."

Bormental upřel na Filippa Filippoviče překvapený pohled.

"Myslíte, pane profesore?"

"Nemyslím, jsem si tím jist."

"Že by opravdu...," řekl Bormental, zarazil se a sjel okem po Barykovovi. Ten se podezíravě nasupil.

"Später," polohlasem prohodil Filipp Filippovič.

"Gut," odpověděl asistent.

Zina přinesla krůtu. Bormental nalil Filippu Filippovičovi červené víno a nabídl Barykovovi.

"Nechci. Já si dám radši eště vodku." Obličej se mu mastně leskl, na čele mu vystoupily perličky potu, rozveselil se. I Filipp Filippovič byl po víně vlídnější. V očích se mu objevil měkký svit a shovívavě pokukoval po Barykovovi, jemuž se černá hlava nad ubrouskem leskla jako moucha v smetaně.

Když se Bormental posilnil, začal vyvíjet mimořádnou aktivitu.

"Tak co, kam si dnes večer vyrazíme?" zeptal se Barykova.

Ten zamžikal očima a odpověděl:

"Do cirkusu, to bude nejlepší."

"Každý den do cirkusu?" dobromyslně namítl Filipp Filippovič. "Připadá mi to dost nudné. Na vašem místě bych šel aspoň do divadla."

"Do divadla nepudu," nevraživě protestoval Barykov, zašklebil se a škytl.

"U stolu se neškytá, ostatním to bere chuť k jídlu," mechanicky konstatoval Bormental. "Promiňte, ale proč se vám divadlo nezamlouvá?"

Barykov upřel zrak do prázdné sklenky jako do dalekohledu, zamyslel se a ohrnul ret.

"Divadlo je blbost... Kecaj a kecaj... Samá kontra je to."

Filipp Filippovič se zvrátil na gotické opěradlo křesla a rozesmál se, až se mu v ústech zatřpytila řada zlatých zubů. Bormental jenom zakroutil hlavou.

"Měl byste si o tom něco přečíst," poznamenal, "protože, víte..."

"Dyť čtu furt...," protestoval Barykov a dravě, bleskurychle si nalil půl sklenice vodky.

"Zino," zavolal Filipp Filippovič jako na poplach, "dej pryč tu vodku, holčičko. Už nebudem pít. A co vlastně čtete?"

Hlavou mu kmitl obrázek: neobydlený ostrov, palma, muž ve zvířecí kůži a s kožešinovou čepicí na hlavě. Robinson Crusoe by nebyl marný...

"Tu... jak se to menuje... korespondenci Engelsa s tím... no hergot... s Kautským."

Bormental strnul s vidličkou na půl cestě do úst, Filipp Filippovič rozlil víno. Barykov využil situace a zvrhl do sebe vodku.

Filipp Filippovič si položil lokty na stůl, provrtal Barykova pohledem a povídá:

"A co byste mi o právě přečtené knize mohl říct, že jsem tak zvědav?"

Barykov pokrčil rameny.

"Nesouhlasím, abyste věděl."

"S kým? S Engelsem nebo s Kautským?"

"S vobouma."

"Ale to je ohromné, přisámbohu. Všechny, kdo opak tvrdí... No, a co byste navrhoval vy?"

"Co bych navrhoval?... Pořád jen píšou a píšou... sou samej kongres... k tomu ňáký Němci... Člověk z toho má hlavu jako bednu. Nejlíp by bylo všecko všem sebrat a pak rozdělit..."

"To jsem si mohl myslet," zvolal Filipp Filippovič a plácl dlaní do ubrusu, "přesně tohle jsem předvídal."

"Znáte i způsob jak na to?" zajímal se čile Bormental.

"Způsob... způsob," rozhovořil se Barykov, jemuž vodka rozvázala jazyk, "to není žádnej problém. Příkladně: jeden se roztahuje v sedmi pokojích a má čtyřicatery kalhoty, kdežto jinej nemá kde hlavu složit a žrádlo aby sháněl po smetištích."

"S těmi sedmi pokoji míříte zřejmě na mě?" povýšeně přimhouřil oči Filipp Filippovič.

Barykov se naježil a mlčel.

"Proč ne, dobrá, já proti té vaší dělbě nic nemám. Doktore, kolik jste včera odmítl pacientů?"

"Devětatřicet," pohotově odvětil Bormental.

"Hm... to máme tři sta devadesát rublů. No, tak si rozdělíme tohle manko mezi nás muže. Dámy — Zinu a Darju Petrovnu — do toho plést nebudem. Od vás, Barykove, dostanu sto třicet rublů. Račte mi je odevzdat..."

"Tůdle," zhrozil se Barykov, "za co, prosím vás?"

"Za kohoutek od vodovodu a za kocoura," vyštěkl Filipp Filippovič a jeho ironický klid byl ten tam.

"Pane profesore," snažil se ještě zachránit situaci Bormental.

"Počkejte. Za neslýchaný skandál, který jste tu ztropil a kvůli němuž se včera neordinovalo. Takhle to dál nejde. Skáčete tu jako neandrtálec po celém bytě, rvete kohoutky od vodovodu... Kdo zabil kočku madame Polusucherové? Kdo?..."

"A předevčírem jste, Barykove, pokousal jednu dámu na schodech," vyletěl Bormental.

"Víte, co jste...," křičel Filipp Filippovič.

"Dala mi do držky," ječel Barykov, "nejsem fackovací paňák..."

"Protože jste ji štípl do ňadra," vykřikl Bormental a zvrhl sklenici, "jste..."

"Jste na nejnižším stupni vývoje," překřičel ho Filipp Filippovič, "jste dosud nezformované, po duševní stránce méněcenné individuum, chováte se jako zvíře — naprosto ve všem — a dovolujete si v přítomnosti dvou lidí s univerzitním vzděláním rozvíjet s naprosto nesnesitelnou drzostí jakési grandiózní teorie, grandiózně pitomé teorie o tom, jak by se mělo mezi lidi všecko rozdělit... A zároveň jste schopen týž den sežrat celou tubu zubní pasty..."

"Což se stalo předevčírem," potvrdil Bormental.

"Proč," hřímal Filipp Filippovič, "proč vám věčně mám věšet na nos — mimochodem, proč jste si slízal tu zinkovou mast? — abyste mlčel a poslouchal, co se vám říká. Učil se a ze všech sil se snažil stát se alespoň trochu přijatelným členem lidského kolektivu. A vůbec, který mizera vám tu knihu půjčil?"

"U vás jsou mizerové všichni," breptal Barykov, pod palbou ze dvou stran úplně zpitomělý.

"Však já vím, kdo to byl," zrudl Filipp Filippovič.

"No a co? Byl to Švonder. A to není žádnej mizera... Chce, abych politicky rost."

"To vidím, jak po četbě Kautského rostete," ječel Filipp Filippovič a v obličeji pro změnu zpopelavěl. Zuřivě stiskl zvonek na zdi: "Dnešní případ to dokumentuje nejlíp ze všeho. Zino!"

"Zino!" křičel Bormental.

"Zino!" řval vyděšený Barykov.

Přiběhla bledá Zina.

"Zino, někde v čekárně... Máte ji v čekárně?"

"Jo, v čekárně," pokorně odvětil Barykov. "Je zelená jak brčál."

"Zelená knížka..."

"Nojo, teď ji okamžitě hodíte do kamen!" zavřískal zoufale Barykov. "Jenže vona není moje, je z knihovny."

"Korespondence... toho... jak se jmenuje... Engelse... s tím prevítem... Okamžitě spálit!"

A Zina už letěla.

"Toho Švondera bych na mou duši oběsil na prvním kandelábru," zvolal Filipp Filippovič a zuřivě se zahryzl do krůtího křídla, "je to vřed na tomhle domě, morová rána... Nestačí mu, že píše všelijaké paskvily do novin..."

Barykov začal na profesora navztekaně a ironicky zahlížet. Filipp Filippovič mu jeho kosý pohled vrátil a zmlkl.

Nic dobrého nás tu asi nečeká, ještě se dožijem věcí... blesklo hlavou Bormentalovi.

Zina přinesla na oválné míse bochánek — z pravé strany hnědý, z levé do zlatova vypečený — a kávovou konvici.

"Já bochánek nechci," prohlásil výhružně Barykov.

"Nikdo vás nenutí, abyste si to bral. Ale aspoň se slušně chovejte. Prosím, doktore."

Stolování dokončili mlčky.

Barykov vytáhl z kapsy vysypanou cigaretu a zapálil si. Filipp Filippovič vypil šálek kávy, pohlédl na hodinky a stiskl bicí mechanismus, který něžně odzvonil čtvrt na devět. Filipp Filippovič se zvrátil na gotické opěradlo, jak bylo jeho zvykem, a sáhl po novinách na stolku.

"Prosím vás, doktore, zajeďte s ním do toho cirkusu. Ale nejdřív se proboha podívejte, jestli nejsou na programu kočky."

"Že vůbec taková pakáž smí do cirkusu," bručel Barykov a kroutil hlavou.

"Do cirkusu smí všecko," prohlásil dvojsmyslně Filipp Filippovič. "Máte program?"

"U Solomonského," předčítal Bormental, "nějaká čtveřice — říká si Uesems a člověk v mrtvém bodě."

"Co je Uesems?" zeptal se nedůvěřivě Filipp Filippovič.

"Bůhsámví. Slyším to poprvé."

"Tak to se radši ještě podívejte, co dávají u Nikitina. Musíme mít naprostou jistotu."

"Nikitin... Nikitin... hm... sloni a vrcholy lidské obratnosti."

"Ehm... Jaký je váš ctěný vztah ke slonům, drahý Barykove?" zeptal se ne bez obav Filipp Filippovič.

Barykov se urazil.

"Co si myslíte, že jsem? Slon — to je něco jinýho. Sloni jsou užitečný" odpověděl Barykov.

"Děkuji, výborně. Když jsou užiteční, jeďte se na ně podívat, ale musíte poslouchat Ivana Arnoldoviče! A ne abyste se tam vybavoval v bufetu! Moc vás prosím, Ivane Arnoldoviči, nedovolte Barykovovi ani pivo."

Za deset minut odjel Ivan Arnoldovič s Barykovem, který si stáhl bekovku do čela a vyhrnul límec u drapového kabátu, do cirkusu. Byt ztichl. Filipp Filippovič odešel do své pracovny. Rozsvítil lampu s temně zeleným stínidlem a v obrovském kabinetě zavládl klid a mír. Profesor přecházel po místnosti sem a tam. Jeho doutník dlouho a horce zářil bledě nazelenalým světlem. Filipp Filippovič pomlaskával, pobzukoval si "ku posvátným břehům Nilu..." a něco si bručel pod vousy. Konečně odložil doutník do popelníku, přistoupil ke skříni, která byla skoro celá ze skla, a pracovnu

zalilo prudké světlo tří silných žárovek u stropu. Vzal z třetí skleněné poličky ve skříni úzkou baňku, svraštil obočí a začal si ji ve světle prohlížet. V průsvitné husté tekutině plaval a vznášel se malý bílý žmolek, vyrvaný z hlubin Barykovova mozku. Profesor krčil rameny, všelijak se pitvořil, funěl a přitom doslova probodával ten bílý vznášející se uzlík očima, jako by spoléhal, že právě on mu odhalí příčinu nevídaných událostí, jež převrátily život v prečistěnském bytě vzhůru nohama.

A proslulý vědátor s největší pravděpodobností nedoufal marně. V každém případě baňku zase schoval, když se na bílou hypofýzu dosyta vynadíval, načež zamkl skříň na klíč, klíč strčil do kapsičky u vesty a svalil se do měkkého koženého křesla, hlavu vrazil mezi ramena a ruce hluboko do kapes. Pak si tak dlouho zapaloval druhý doutník, až úplně rozžvýkal jeho konec. A posléze — úplně sám a v tom zelenavém přísvitu podoben starému Faustovi — zvolal:

"Já to asi udělám, na mou duši!"

Nikdo mu neodpověděl. V bytě vládlo absolutní hluboké ticho. Jak známo, v Obuchovské uličce je už v jedenáct jak po vymření. Občas se ozvou vzdálené kroky opozdilého chodce, klapou chvíli někde za závěsy a umlkají. V pracovně něžně zazvonil pod rukou Filippa Filippoviče bicí mechanismus v kapsičce jeho vesty. Profesor se nemohl dočkat, kdy už se Bormental a Barykov vrátí z cirkusu.

(VIII)

K čemu se Filipp Filippovič odhodlal, není známo. Nic zvláštního během následujícího týdne nepodnikal a možná právě jeho nečinnost způsobila, že se toho v bytě pak strhlo tolik najednou.

Když od skandálu s potopou a kocourem uplynulo šest dní, přišel za Barykovem onen mladík z domovního výboru, co se z něho posléze vyklubala žena, a odevzdal mu dokumenty. Barykov je neprodleně strčil do kapsy a stejně neprodleně zavolal Bormentala.

"Bormentale!"

"Buďte tak laskav a oslovujte mě jak se sluší a patří," požádal ho Bormental a výraz jeho tváře se začal měnit. Dlužno říct, že během těch šesti dnů se chirurg stihl pohádat se svým chovancem osmkrát, takže v obuchovském bytě vládla dusná atmosféra.

"Vy mi taky jinak neřeknete než Barykove!" bránil se vcelku pochopitelně chovanec.

"Copak to jde," zahřímal ve dveřích profesor, "říkat vám Polygrafe Polygrafoviči? Tohle jméno nesmí nikdo v mém bytě vypustit z úst. Přejete-li si, abychom vás neoslovovali familiérně, budeme vám tady s doktorem Bormentalem říkat ‚pane Barykove'. Spokojen?"

"Já nejsem žádnej pán, všichni páni jsou v Paříži!" štěkl Barykov.

"Švonderova práce!" křičel Filipp Filippovič. "Já mu to ale spočítám, darebákovi. V mém bytě se bude každému říkat ‚pane' dokud tu já budu bydlet! V opačném případě buď já, nebo vy odtud odejdem, ale nejspíš to budete vy. Dnes dám do novin inzerát a uvidíte, že vám byt najdu."

"To bych byl pěknej blbec, abych se stěhoval," uhodil hřebík na hlavičku Barykov.

"Cože?" povídá Filipp Filippovič a tak pronikavě se změnil v obličeji, že k němu Bormental přiskočil a jemně, pln obav, ho chytil za rukáv.

"Víte co, nechte si ty sprosťárny, monsieur Barykove!" zvýšil hlas Bormental. Barykov kousek ucouvl, vytáhl z kapsy tři lístky - zelený, žlutý, bílý —, bodl do nich prstem a prohlásil:

"Moment. Jsem členem bytového družstva a mám dekret na dvanáct čtverečnejch metrů vobytný plochy v bytě číslo 5 u nájemníka Preobraženskýho, kerej za byt ručí..." Barykov chvilku zaváhal a pak připojil slovo, jež Bormental mechanicky klasifikoval jako nové: "Račte."

Filipp Filippovič se kousl do rtů, přesto však neprozřetelné utrousil:

"Přísahám, že toho Švondera jednoho krásného dne zastřelím."

Barykov náramně zpozorněl, zbystřil sluch, to mu bylo vidět na očích.

"Filipp Filippovič, vorsichtig...," varoval profesora Bormental.

"Tak abyste věděl! Když vy jste schopen takové podlosti," křičel Filipp Filippovič, "vemte na vědomí, že vyvedete-li mi ještě jen jedinkrát něco podobného, zůstanete o hladu, přestanu vás živit. Dvanáct čtverečních metrů je vašich — dobrá, ale krmit vás nemusím, to na tomhle cáru papíru nemáte!"

Barykov dostal strach a zůstal s otevřenými ústy.

"Přece bez žrádla nemůžu bejt," bručel, "kde se hergot budu stravovat?"

"Tak se tady chovejte slušně!" řekli unisono oba aeskulapové.

Barykov znatelně zkrotl a ten den už neublížil nikomu kromě sebe: využil toho, že se Bormental na chvilku vzdálil, ukradl mu břitvu a tak se řízl do tváře, že mu ji museli Filipp Filippovič s doktorem Bormentalem zašít a on pak dlouho jen vyl a vyl a ronil slzy.

Příští noc seděli v zelenavém přísvitu profesorovy pracovny dva muži — Filipp Filippovič a jeho věrný, oddaný Bormental. V domě všecko spalo. Profesor byl už ve svém blankytném županu, červených pantoflích a modrých šlích. Na kulatém stole mezi oběma lékaři stála vedle tlustého alba láhev koňaku, talířek s kolečky citrónu a krabice s doutníky. V pokoji už nebylo pro kouř ani vidět a oba vědci vášnivě debatovali o poslední události: toho večera si Barykov přivlastnil v pracovně Filippa Filippoviče dvacet rublů ležících pod těžítkem, zmizel z bytu, vrátil se hrozně pozdě a úplně namol. A to by nebylo všecko. Přivedl si ještě dvě neznámá individua, která rámusila na schodech a projevila přání zůstat u Barykova přes noc. Zmíněné osoby se vzdálily teprve tehdy, když Fjodor, který celému skandálu přihlížel jen tak v převlečníku přes noční košili, zatelefonoval na pětačtyřicátý okrsek. Vašnostové byli venku, ještě než Fjodor zavěsil. Po jejich odchodu zmizel z haly neznámo kam malachitový popelník od zrcadla, bobří čepice Filippa Filippoviče a taky jeho hůl, na níž byl zlatý štítek s nápisem: "Drahému a váženému Filippu Filippovičovi jeho vděční ordináři v den..." a dál následovala římská číslice XXV.

"Co to bylo za lidi?" naléhal Filipp Filippovič na Barykova a zatínal pěsti. Ten se potácel, válel se po kožiších a blekotal, že ty občany nezná, ale že to nejsou žádní srábkové, nýbrž naopak príma kluci.

"Nejvíce mě na tom zaráží, že byli oba namazaní... Jak to stihli?" divil se upřímně Filipp Filippovič s očima upřenýma na místo, kde se ještě nedávno památeční hůl nacházela.

"To víte, profíci," vysvětloval Fjodor, odcházeje na kutě s rublem v kapse.

Krádež dvaceti rublů Barykov rezolutně popřel a vyblekotal ze sebe delší nesouvislou řeč na téma, že přece nebydlí v bytě sám.

"Aha, to tedy znamená, že mi ty peníze ukradl doktor Bormental...," doplnil ho tichým, ale strašným hlasem Filipp Filippovič.

Barykov se zakymácel, vyvalil na profesora úplně kalné oči a vyrukoval se svou teorií:

"Možná ta potvora Zina..."

"Cože?" vykřikla Zina, která se objevila ve dveřích, jako by vyrostla ze země, a na prsou si ještě přidržovala rozepnutou blůzičku, "jak může něco takovýho..."

Profesorův zátylek se zbarvil do nachova.

"Jen klid, Zinočko," říkal a napřahoval k ní ruku, "nerozčiluj se, my už to nějak spravíme."

Zina se okamžitě dala do pláče a tak hlasitě vzlykala, až jí ruka svírající na prsu blůzičku přímo poskakovala.

"Zino, že se nestydíte! Jak by vás mohlo napadnout, že my bychom... fuj, takové svinstvo!" brebentil rozpačitě Bormental.

"Ty jsi ale nána, Zino, propánakrále," spustil i Filipp Filippovič.

Vtom však Zina přestala plakat, jako když utne, a všichni zmlkli. Barykovovi se udělalo špatně. Bouchl čelem do zdi a vydralo se mu z úst "i" a "e" - jakési "iéé"! Pak zbledl a spodní čelist mu začala křečovitě poskakovat.

"Kýbl, dejte mu kýbl z ordinace, syčákovi!"

A všichni začali běhat sem tam a ošetřovat totálně vyřízeného Barykova. Když ho Bormental vlekl do postele, kymácel se mu Barykov v náručí a něžně zpěvavým hlasem, třebaže těžkým jazykem, chrlil ze sebe nadávky, jednu sprostší než druhou.

Tohle se tedy stalo asi v jednu hodinu v noci. Teď byly tři, ale v pracovně se ještě díky koňaku s citrónem živě debatovalo.

Doktor Bormental byl bledý a oči mu planuly odhodláním. Pozvedl číši, útlou jak tělo vážky.

"Filippe Filippoviči," zvolal překypuje city, "nikdy vám nezapomenu, že jste se mě ujal, když jsem jako student div neumřel hlady, a že jste mě vzal na katedru. Věřte mi, Filippe Filippoviči, jste pro mě mnohem víc než jenom profesor, učitel... Má úcta k vám se nedá snad ani slovy vyjádřit... Nezlobte se, ale směl bych vás políbit, Filippe Filippoviči?"

"Ale ano, můj milý...," zahučel rozpačitě Filipp Filippovič a vstal mu v ústrety. Bormental ho objal a políbil jeho načechrané, kouřem prosáklé kníry.

"Namouduši, Filippe Fili..."

"Až jste mě dojal, až moc, hochu, děkuju za uznání," řekl Filipp Filippovič, "někdy na vás při operacích řvu, ale to už musíte starému cholerickému dědkovi odpustit. Vždyť já v podstatě nikoho jiného nemám... Od Sevilly po Granadu..."

"Filippe Filippoviči, že vám není hanba!" zvolal ve svatém rozhořčení Bormental. "Jestli mě nechcete urazit, neříkejte už takovéhle věci..."

"Nu což, děkuju vám za všecko... Ku posvátným břehům Nilu... Děkuju... Já vás mám taky rád — pro vaše schopnosti."

"Filippe Filippoviči, dejte si říct," rozhorlil se Bormental, vrhl se ke dveřím do chodby, aby je těsněji zavřel, a když se zase vrátil k profesorovi, pokračoval šeptem: "Je to jediné východisko. Opravdu si vám netroufám radit, Filippe Filippoviči, ale podívejte se na sebe, vypadáte jak umučení, copak se dá takhle pracovat?"

"Nedá, absolutně nedá," souhlasil s povzdechem Filipp Filippovič.

"Tak vidíte, je to k nevydržení," šeptal Bormental, "minule jste říkal, že máte strach o mě. Kdybyste věděl, pane profesore, jak se mě to dotklo... Nejsem přece malý kluk a umím si představit, jaký z toho může být malér, ale jsem hluboce přesvědčen, že jiné východisko neexistuje."

Filipp Filippovič vstal, zamával mu rukama před obličejem a zvolal:

"Nepokoušejte mě, ani mi o tom nemluvte!" Chodil sem tam po pokoji a rozhoupával mraky dýmu. "Nechci o tom ani slyšet. Uvědomujete si, co se stane, když nás odhalí? Ani vás ani mě původ nezachrání, nemáme nejmenší naději, ani kdybychom se octli před soudem poprvé. Vy také nemáte správný původ, že ne?"

"Sakra, to nemám. Otec byl vyšetřujícím soudcem ve Vilniusu," zkroušeně poznamenal Bormental a dopil koňak.

"Tak prosím, tady to máte. Rodiče se vám postarali o pěkné věno. Nic horšího vám už odkázat nemohli. Hroznější původ si snad ani nelze představit! Ostatně, nemáme si co vyčítat, jsem na tom ještě hůř. Otec byl katedrální protojerej. Pěkně děkuju. Od Sevilly po Granadu, v šeré chvíli půlnoční... hrom do toho."

"Filippe Filippoviči, jste kapacita světového formátu, a kvůli nějakému, promiňte mi ten výraz, hovadu... Copak by si mohli něco takového dovolit, prosím vás?"

"Tím spíš to neudělám," zamyšleně namítl Filipp Filippovič a ohlédl se na skleněnou skříň.

"Ale proč?"

"Protože vy světová kapacita nejste."

"Ještě to tak..."

"Vidíte. A co když dojde k maléru? Mám vás v tom nechat namočeného a sám využít své světové popularity? To tedy promiňte, ale vystudoval jsem moskevskou univerzitu, nejsem žádný Barykov."

Filipp Filippovič se majestátně narovnal v ramenou a vypadal v tu chvíli jako středověký francouzský král.

"Proboha, Filippe Filippoviči," zvolal hořce Bormental, "víte ale, co to znamená? Že jsme teď odkázáni čekat, až se nám z té bestie podaří udělat člověka..."

Filipp Filippovič jediným gestem zarazil příval doktorových slov, nalil si koňak, vysál kolečko citrónu a řekl:

"Ivane Arnoldoviči, řekněme, že se snad trochu vyznám v anatomii a fyziologii lidského mozkového ústrojí, co myslíte?"

"Že se vůbec ptáte, pane profesore!" zvolal Bormental a spráskl ruce.

"No dobrá. Bez falešné skromnosti. Já si taky nemyslím, že bych v tomhle oboru byl ten nejposlednější člověk v Moskvě."

"A já si myslím, že jste první nejen v Moskvě, ale i v Londýně a v Oxfordu!" skočil mu vášnivě do řeči Bormental.

"No dobrá, dejme tomu, že máte pravdu. Tak já vám něco řeknu, budoucí profesore Bormentale: Tohle se nepodaří nikomu. A tečka. Ani se nemusíte dál namáhat. Odvolejte se na mě, že to řekl Preobraženskij. Finita. Klim!" zvolal zčistajasna pateticky Filipp Filippovič a skříň mu odpověděla zazvoněním. "Klim!" opakoval znovu. "Poslyšte, Bormentale, jste první žák mé školy a kromě toho můj přítel, jak jsem se dnes přesvědčil. A já vám svěřím jako svému příteli jedno tajemství, protože vím, že vy se mi vysmívat nebudete, vy nebudete říkat, že s tou operací starý osel Preobraženskij naletěl jako prvňáček. Ano, učinil jsem objev, a jaký, vy to přece víte," a profesor ukázal oběma rukama na závěs na okně, maje zřejmě na mysli celou Moskvu, "jenže neztrácejte ze zřetele, Ivane Arnoldoviči, jediný efekt mého objevu: že my všichni budeme mít brzo Barykova až takhle," a Preobraženskij si přejel výmluvným gestem po vyschlém krku s dispozicemi k paralýze, "to vám povídám. Kdyby mě teď někdo přehnul přes koleno a napráskal mi," povzdychl si toužebně Filipp Filippovič, "na mou duši, že bych mu ještě zaplatil padesát rublů. Od Sevilly po Granadu... Čert aby to vzal... Pět let jsem seděl na zadku a vydloubával z mozků hypofýzy... Víte, co to bylo za práci, umíte si to vůbec představit? A teď se ptám, k čemu to bylo dobré!... Abych jednoho krásného dne proměnil hodného psa v bestii, z níž mi hrůzou vstávají vlasy na hlavě?"

"To byla náhoda."

"Ano, naprosto s vámi souhlasím. Vidíte, doktore, jak to dopadá, když si experimentátor, místo aby pokorně naslouchal přírodě a pracoval paralelně s jejím vývojem, položí otázku jinak a snaží se trochu poodhrnout oponu? Tumáš, je z toho Barykov — a teď si s ním poraď!"

"A co kdyby šlo o mozek Spinozy, pane profesore?"

"Jo!" odsekl Filipp Filippovič. "Jo! Pokud mi to nebohé psisko nechcípne pod nožem — viděl jste přece, co je to za operaci, říkám vám, že já Filipp Preobraženskij, jsem v životě nic obtížnějšího nedělal — je možno transplantovat mu hypofýzu Spinozy a já nevím koho a vytvořit tak ze psa bytost na neobyčejně vysoké intelektuální úrovni. Ale proč sakra, ptám se. Vysvětlete mi, prosím vás, proč mám uměle vyrábět Spinozu, když ho každá normální ženská může klidně kdykoliv porodit? Takhle přece vyklopila v Cholmogorech madame Lomonosovová toho svého výtečníka taky. Doktore, to je starost lidstva, ono vybírá rok co rok — pěkně popořádku, evolucí — z nepřeberné masy lidského smetí několik desítek géniů, kteří jsou ozdobou téhle země. Teď už chápete, doktore, proč jsem měl tendenci vaše závěry z Barykovova chorobopisu zlehčovat? Můj zatracený objev, se kterým vy se tak pipláte, nestojí ani za zlámanou grešli... Ano, ano, nehádejte se se mnou, Ivane Arnoldoviči, já jsem to už pochopil. Nikdy nemluvím do větru, přece mě znáte. Teoreticky je to zajímavé. Fyziologové nad tím budou u vytržení. Moskva zešílí... Ale praxe? Támhle ji máte!" Preobraženskij ukázal prstem na dveře ordinace, za nimiž spal Barykov.

"Výlupek mezi lumpy."

"Ale kdo je to vlastně — Klim, Klim," vykřikl profesor, "Klim Čugunkin (Bormental otevřel pusu), uvažte: dvakrát trestán, alkoholismus, všecko rozdělit, krádež čepice a dvaceti rublů (tady si Filipp Filippovič vzpomněl na paměťní hůl a nahrnula se mu krev do hlavy)... gauner a dobytek k tomu... Však já tu hůl najdu. Ano, hypofýza je temná komora, to v ní se vyvolává k životu daná lidská bytost. Ale už daná, rozumíte? Od Sevilly po Granadu...," křičel Filipp Filippovič a zuřivě koulel očima. "Vůbec ne obecná! Je to — v miniatuře — sám mozek. Ale mně není k ničemu, kašlu na ni. Zajímalo mě něco úplně jiného, eugenika, kultivování lidské rasy. A zakopl jsem o omlazování. Myslíte si, že to dělám pro peníze? Jsem přece vědec."

"A velký vědec, to je fakt!" řekl Bormental, upíjeje koňak.

Profesorovy oči naběhly krví.

"Měl to být jen malý pokus, inspirovaný tím, jak se mi před dvěma lety poprvé podařilo získat z hypofýzy výtažek pohlavního hormonu. A co se místo toho stalo? Panebože, co těch hormonů v hypofýze je... Své perspektivy vidím černě, doktore, na mou duši, že nevím, jak z toho."

Bormental si z ničeho nic vyhrnul rukávy a řekl s očima upřenýma na špičku nosu:

"Tak když se do toho nechce vám, pane profesore, vezmu riziko na sebe a dám mu do jídla arsen. Kašlu na to, že tatínek byl vyšetřující soudce. Vždyť konec konců nejde o nikoho jiného než o pokusné zvíře."

Filipp Filippovič sklesl, ochabl a sesul se do křesla se slovy:

"Ne, to vám nedovolím, chlapče. Je mi šedesát a mám právo udílet vám rady. Zločinu se nedopouštějte nikdy, ať už byl namířen proti komukoli. Musíte si až do stáří uchovat čisté ruce."

"Proboha, pane profesore, umíte si představit, co nastane, až ho ještě trochu zpracuje Švonder? Teprve teď začínám chápat, kam až to může takový Barykov dotáhnout."

"Ale! Teprve teď jste to pochopil? Mně se to stalo už deset dní po operaci. Jenže největším hlupákem je tady Švonder. Nechápe, že pro něho představuje Barykov mnohem větší nebezpečí než pro mě. Teď se ho snaží za každou cenu poštvat proti mně, ale neuvědomuje si, že když pak zas někdo jiný poštve Barykova proti Švonderovi, nezůstane ze Švondera ani mastný flek."

"To by nám ještě scházelo! Jenom kocouři co už stáli peněz! Člověk se psím srdcem."

"Ale kdepak, co vás nemá," namítl rozvláčně Filipp Filippovič, "dopouštíte se velkého omylu, doktore, nehubujte. Ta záležitost s kocoury je dočasná... Je to otázka disciplíny a dvou tří týdnů. Věřte mi. Za měsíc už nebudete vědět, že někdy nějaké kočky proháněl."

"Ale proč to tedy dělá teď?"

"Ivane Arnoldoviči, taková elementární věc... Že se vůbec ptáte! Hypofýza přece nezůstala viset ve vzduchu. Naroubovali jsme ji přece na mozek psa, a chvíli to trvá, než se ujme. Teď už se Barykov jako pes neprojevuje téměř v ničem kromě pronásledování koček, což není zas tak hrozné, má přece v současné době spoustu nesrovnatelně horších vlastností. Uvědomte si, že největší tragédie na tom všem je, že Barykov už nemá psí, ale lidské srdce. A jedno z nejodpornějších, jaké kdy matka příroda stvořila."

Tohle Bormentala přímo rozběsnilo. Zaťal štíhlé, ale silné ruce v pěsti, pokrčil rameny a suše prohlásil:

"Je to jasné, zabiju ho!"

"Nesmíte!" kategoricky zavrhl tuto možnost Filipp Filippovič.

"Pane profesore, prosím vás..."

Filipp Filippovič zpozorněl a zdvihl ukazovák.

"Počkejte... Jako bych slyšel nějaké kroky."

Oba zbystřili pozornost, ale na chodbě bylo ticho.

"Tak to se mi jen zdálo," řekl Filipp Filippovič a pokračoval ve vášnivé debatě německy. V přívalu jeho slov několikrát zaznělo rusky "zločin".

"Okamžik," znervózněl náhle Bormental a přistoupil ke dveřím. Kroky bylo slyšet stále zřetelněji a přibližovaly se k pracovně. Navíc se z chodby ozývalo nějaké brblání. Bormental otevřel dveře a hrůzou couvl. Úplně konsternovaný Filipp Filippovič strnul bez hnutí v křesle.

V ozářeném čtyřúhelníku chodby stanula Darja Petrovna v lehké noční košili a tváře jí plály spravedlivým hněvem. Doktora i profesora omráčil pohled na štědré vnady jejího mohutného, a jak se jim v tom zděšení oběma zdálo, úplně nahého těla. Darja Petrovna udatně vlekla cosi za sebou, a to "cosi" se vzpíralo, sedalo si na zadek a pletlo nohama, zarostlými černými chlupy. To "cosi" byl samozřejmě Barykov, úplně vyjevený, pořád ještě namazaný, střapatý a také v košili.

Darja Petrovna, ve své nahotě přímo grandiózní, zatřásla Barykovem jako pytlem brambor a řekla doslova toto:

"Potěšte se, pane profesore, pohledem na našeho ctěného hosta Telegrafa Telegrafoviče! Copak já, já byla vdaná, ale Zina je ještě panna. Jediný štěstí, že jsem se vzbudila."

Když Darja Petrovna svůj proslov skončila, uvědomila si najednou, že není oblečená, zděsila se, vykřikla hanbou, zakryla si ňadra rukama a v mžiku byla pryč.

"Proboha, Darjo Petrovno, promiňte," vzpamatoval se z úžasu Filipp Filippovič, také celý rudý.

Bormental si vyhrnul rukávy ještě výš a namířil si to přímo k Barykovovi. Profesor se mu podíval do očí a zděsil se.

"Proboha, doktore! Já vám zakazuji..."

Bormental popadl pravou rukou Barykova pod krkem a zatřásl jím, až mu roztrhl jeho plátěnou košili vpředu...

Filipp Filippovič se k nim vrhl a začal Bormentalovi rvát neduživého Barykova z jeho silných chirurgických rukou.

"Neperte se se mnou, to je zakázaný!" křičel napůl udušený Barykov, sesul se na podlahu a poněkud vystřízlivěl.

"Doktore!" úpěl Filipp Filippovič.

Bormental přišel trochu k sobě, Barykova pustil a ten začal hned řvát.

"No, dobře," zasípal Bormental, "do rána to počká! Jen co vystřízliví, já mu zasolím!"

Popadl Barykova v podpaží a vlekl ho do ordinace spát.

Barykov se mu sice pokoušel vymknout, ale nohy ho neposlouchaly.

Filipp Filippovič se rozkročil, blankytné šosy županu se mu rozevřely, vzepjal ruce, obrátil oči k lustru na stropě a řekl jen:

"Ach..."

(IX)

Druhý den ráno však doktor Bormental Barykovovi nezasolil, jak sliboval, neboť Polygraf Polygrafovič zmizel beze stopy. Bormental zuřil, nadával si, jaký je osel, že neschoval klíč od dveří, křičel, že se stala neodpustitelná chyba, a svůj výlev ukončil přáním, aby Barykova přejel autobus. Filipp Filippovič seděl v pracovně s prsty hluboko zabořenými do vlasů a stále jen opakoval:

"Umím si představit, co se bude dít venku... Umím si to představit... Od Sevilly po Granadu... můj bože!"

"Taky by mohl být na domovním výboru," běsnil Bormental a pořád někam odbíhal.

Na domovním výboru se pohádal s předsedou Švonderem tak, že ten sedl a napsal okamžitě udání k lidovému soudu Chamovnického obvodu a kňučel při tom, že tady není od toho, aby hlídal chovance profesora Preobraženského, a to tím spíše, že se z tohoto chovance Polygrafa vyklubal pěkný lump, neboť si právě včera vzal z družstevní pokladny prý za účelem zakoupení učebnic sedm rublů.

Fjodor prohledal za tři ruble celý dům, odshora dolů. Po Barykovovi ani stopa.

Jen jedno vyšlo najevo — že Polygraf utekl za svítání a na sobě měl kabát, šálu a svou bekovku. Na cestu si vzal láhev jeřabinky z profesorova baru, rukavice doktora Bormentala a všechny své dokumenty. Darja Petrovna a Zina se netajily bláznivou a radostnou nadějí, že se Barykov nikdy nevrátí. Od Darji Petrovny si den předtím půjčil tři ruble padesát.

"To vám patří!" hulákal Filipp Filippovič a zatínal pěsti. Celý den drnčely telefony a nepřestaly ani druhý den. Bormental a Preobraženskij pracovali jako vlci, přijali nepředstavitelné množství pacientů, ale třetího dne už nebylo možno otálet — nedalo se nic dělat, museli zmizení hlásit a policie byla nucena zahájit pátrání po Barykovovi v

moskevských špeluňkách.

Jen vyslovili slovo “policie", narušil velebné ticho Obuchovské uličky hřmot nákladního auta a všechna okna v domě se rozdrnčela. Potom se ozvalo rázné zazvonění a na prahu se objevil Polygraf Polygrafovič. Vešel dovnitř naprosto suverénně, beze slova strhl čepici z hlavy, kabát si pověsil na věšák a představil se jim v novém oblečení. Měl na sobě obnošenou koženou bundu, která mu nepadla, stejně ošoupané kožené kalhoty a vysoké boty anglické výroby se šněrováním až po kolena. Celou předsíň v mžiku zamořil nepředstavitelný kočičí pach. Preobraženskij i Bormental jako na povel zkřížili ruce na prsou v očekávání prvních Barykovových informací. Ten si přihladil tvrdé vlasy, odkašlal si, rozhlédl se a všem bylo jasné, že bude chtít zakrýt rozpaky zase nějakou drzostí.

“Filippe Filippoviči,” spustil konečně, “nastoupil jsem do zaměstnání.”

Oběma lékařům se vydral z hrdel neurčitý skřek a oba najednou sebou škubli. Preobraženskij se vzpamatoval první, napřáhl ruku a řekl:

“Chci vidět potvrzení.”

Bylo napsané na stroji: “Držitel tohoto dokumentu soudruh Polygraf Polygrafovič Barykov je řádným vedoucím pododdělení pro očistu města Moskvy od toulavých zvířat (např. koček) při Moskevských komunálních službách.”

“Tak,” vypravil ze sebe s jistými obtížemi Filipp Filippovič, “a kdo vám to zařídil? Ach ano, vlastně asi vím, kdo to byl.”

“Aby ne, přece Švonder,” odvětil Barykov,

“A mohl byste nám vysvětlit, proč tak odporně zapácháte?”

Barykov se zájmem očichal svou bundu.

“Nojo, smrdí to, fakt. Ale to je nemoc povolání. Včera jsme celej den rdousili kočky...”

Filipp Filippovič se otřásl a pohlédl na Bormentala. Doktorovy oči připomínaly černá ústí dvou revolverů, namířená přímo na Barykova. Bez zbytečných řečí k němu přistoupil a popadl ho za chřtán.

“Pomoc!” zapištěl Barykov a pozvolna bledl.

“Doktore!”

“Já mu nic neudělám, Filippe Filippoviči, buďte bez obav,” řekl Bormental hlasem jak ze železa a pak zvolal: “Zino! Darjo Petrovno!”

Ženy přispěchaly do předsíně.

“Tak, a opakujte po mně,” řekl Bormental a mírně přitiskl Barykovův krk ke kožichům. “Promiňte mi...”

“Jo, tak já vopakuju,” sípal úplně vyjevený Barykov, rychle se nadechl, škubl sebou a pokusil se vykřiknout “pomoc!", ale to se mu nepodařilo, jen se mu zabořila hlava hloub do kožichů.

“Doktore, zapřísahám vás.”

Barykov zavrtěl hlavou na znamení, že se vzdává a že už bude po doktorovi opakovat.

“Promiňte mi, vážená Darjo Petrovno a Zinaido...”

“Prokofjevno...,” sípal, sotva dechu popadaje, ochraptělý Barykov, “že jsem se opovážil...”

“... se opovážil v opilém stavu k té hnusné noční výpravě...”

“... výpravě...”

“Já už to nikdy neudělám...”

“... neud...”

“Pusťte, pusťte ho, Ivane Arnoldoviči,” začaly doktora uprošovat obě ženy, “vždyť ho uškrtíte...”

Bormental nechal Barykova nadechnout a řekl:

“Nákladňák ještě čeká?”

“Nikoliv,” odpověděl zdvořile Polygraf, “von mě sem jenom přivez.”

“Zino, řekněte šoférovi, ať jede. A teď dobře poslouchejte: vrátil jste se do bytu Filippa Filippoviče?”

“A kam jsem měl jít?” zkroušeně odpověděl Barykov a nevěděl co s očima.

“Dobrá. Ale musíte poslouchat jako hodiny. V opačném případě se budete z každé nepřístojnosti zodpovídat mně, rozumíte?”

“Rozumím,” hlesl Barykov.

Zatímco se na Barykovovi páchalo násilí, Filipp Filippovič mlčel. Nějak žalostně se schoulil u dveří, okusoval si nehet a díval se upřeně na parkety. Pak náhle zabodl pohled do Barykova a zeptal se tiše a jaksi nezúčastněně:

“Co děláte s těmi... pobitými kočkami?”

“Zpracujou se,” odpověděl Barykov, “ve fabrice z nich dělaj bílkoviny.”

Od té chvíle byl v bytě klid — dva dny a dvě noci. Polygraf Polygrafovič ráno odjížděl na nákladním autě, objevoval se až večer, mlčky večeřel ve společnosti Filippa Filippoviče a Bormentala.

Třebaže Barykov a Bormental spali v jedné místnosti, v ordinaci, nepromluvili na sebe ani slovo a Bormental se už začínal nudit.

Asi po dvou dnech si Barykov přivedl do bytu jakousi hubenou slečinku s podmalovanýma očima a v bezových punčoškách. Upadla však do hrozných rozpaků, když viděla ten přepych všude kolem. Šla ve svém ošoupaném pláštíku pokorně za Barykovem a hned v předsíni narazili na profesora.

Ten zůstal jak solný sloup, přimhouřil oči a zeptal se:

“Smím vědět, s kým mám tu čest?”

“Chci se s ní voženit, je to naše písařka a bydlet bude se mnou. Bormental se bude muset z ordinace vystěhovat. Má přece svůj vlastní bejvák,” velmi nevraživě a ponuře podotkl Barykov.

Filipp Filippovič zamžikal očima, pohlédl na zapýřenou slečnu, zamyslel se a velmi zdvořile ji pozval dál.

“Kdybyste se obtěžovala laskavě na okamžíček ke mně do pracovny.”

"Pudu s ní," kvapně a krajně nedůvěřivě prohlásil Barykov.

Vtom se tam objevil, jako by ze země vyrostl, Bormental.

"Musíte prominout," řekl, "ale profesor si promluví s dámou mezi čtyřma očima a my tu zatím spolu postojíme."

"Já nechci," vztekle se bránil Barykov a snažil se proniknout za slečnou do pracovny. Ta se div nepropadla hanbou.

"Ne, buďte tak laskav."

Bormental vzal Barykova za ruku a odešli spolu na operační sál.

Pět minut se z pracovny neozval ani hlásek, až pak k nim tlumeně dolehlo slečnino vzlykání.

Zatímco si slečna utírala slzy do špinavého krajkového kapesníčku, Filipp Filippovič stál u stolu.

"Řek mi, pacholek, že má zranění z fronty," naříkala slečna.

"Lhal," neúprosně trval na svém Filipp Filippovič. Pokýval hlavou a pokračoval: "Je mi vás upřímně líto, ale to se přece nedělá, jít s prvním, který se vám namane, jenom kvůli jeho služebnímu postavení. Děvče zlaté, to se přece nesluší. No tak, tady máte..." Otevřel zásuvku psacího stolu a vytáhl tři desetirublovky.

"Já se otrávím," plakala slečna, "v závodce máme každej den nasolený maso... a vyhrožoval mi... říkal, že je rudej komisař... se mnou prej bude žít v přepychovým bytě... každej den ananas... já mám dobrou náturu, říkal, jen kočky nemůžu ani cejtit... Vzal si vode mě i prstýnek na památku..."

"Ten, a dobrou náturu? Od Sevilly po Granadu...," broukal Filipp Filippovič, "musíte se s tím nějak vyrovnat, jste ještě mladounká..."

"Vážně to bylo zrovna támhle v těch vratech?"

"Nate, vemte si ty peníze, je to jen půjčka...," vybafl na ni Filipp Filippovič.

Pak se slavnostně otevřely dveře a Bormental přivedl na profesorovo zavolání Barykova. Ten jezdil očima sem tam a srst na hlavě se mu ježila jako kartáč.

"Ty podvodníku," vyhrkla slečna, blýskajíc uplakanýma rozmazanýma očima a napudrovaným nosem s cestičkami po slzách.

"Od čeho máte tu jizvu na čele? Račte to laskavě vysvětlit tady té dámě sám," úlisně vybídl Barykova Filipp Filippovič.

Barykov hrál vabank.

"Byl jsem raněnej na kolčakovský frontě," štěkl.

Slečna vstala a s hlasitým pláčem vyšla ven.

"Přestaňte už!" zavolal za ní Filipp Filippovič. "Dovolíte? Ještě prstýnek," řekl Barykovovi. Ten pokorně stáhl s prstu dutý kroužek se smaragdem.

"Jak chceš," prohlásil vzteky bez sebe, "ale máš to u mě schovaný. Zejtra ti předvedu, jak se snižuje stav zaměstnanců."

"Nebojte se ho," zavolal za ní Bormental, "nedovolím, aby vám něco udělal," otočil se a zpražil Barykova takovým pohledem, že ten jen ucouvl a praštil se o skříň do hlavy.

"Jak se jmenuje?" zeptal se ho Bormental. "Jméno?" zařval a šla z něj v tu chvíli opravdu hrůza.

"Vasněcovová," odpověděl Barykov a koukal jen, jak zmizet.

"Každý den," prohlásil Bormental a popadl Barykova za klopu, "každý den se budu informovat v komunále, jestli nepropustili občanku Vasněcovovou. A jakmile se vy... jak se dovím, že dostala výpověď, vlastnoručně vás zastřelím. Dejte si pozor, Barykove, to vám povídám."

Barykov bez hnutí zíral na Bormentalův nos.

"U nás se ňáký revolvery taky najdou," bručel Polygraf, jenže dost sklesle. Pak využil příležitosti a zmizel.

"Dejte si pozor!" nesl se za ním Bormentalův křik.

Celou noc a polovinu příštího dne bylo v bytě ticho jak před bouří. Všichni mlčeli. A odpoledne, když Polygraf Polygrafovič, jehož ráno bodla u srdce nejasná předtucha čehosi zlého, odjel nasupeně nákladním autem do služby, přijal profesor Preobraženskij mimo ordinační hodiny jednoho ze svých bývalých pacientů, tlustého a urostlého muže ve vojenské uniformě. Tak dlouho se domáhal návštěvy, až se mu to nakonec podařilo. Vstoupil do pracovny a zdvořile srazil podpatky.

"Vrátily se vám bolesti, můj milý?" zeptal se utrápený Filipp Filippovič. "Sedněte si, prosím."

"Merci. Nic takového, profesore," odpověděla návštěva a odložila si brigadýrku na roh stolu, "jsem vám nesmírně zavázán... Ehm... Přišel jsem za vámi v jiné záležitosti... Filippe Filippoviči, velice si vás vážím... ehm... a tak jsem vás přišel varovat. Je to určitě nesmysl. Ten chlap je prostě parchant..." Pacient sáhl do aktovky a vytáhl z ní nějaký papír, "ještě štěstí, že mi to hned hlásili..."

Filipp Filippovič si nasadil ještě přes brýle cvikr a dal se do čtení. Dlouho si něco pro sebe bručel a s každou vteřinou měnil barvu v obličeji. "... a rovněž vyhrožoval, že zastřelí předsedu domovního výboru soudruha Švondera, z čehož je vidno, že vlastní střelnou zbraň. A má kontrarevoluční řeči a dokonce rozkázal své sociální pomocnici v domácnosti Zinaidě Prokofjevně Buninové spálit v kamnech Engelse, což dosvědčuje, že je to zjevný menševik i se svým asistentem Bormentalem Ivanem Arnoldovičem, kterého tajně a bez přihlášky ubytoval ve svém bytě. Podpis vedoucího pododdělení Moskevského komunálu P. P. Barykov. — Pravost ověřena. Předseda domovního výboru Švonder, tajemník Pestruchin."

"Smím si to nechat?" zeptal se Filipp Filippovič, v obličeji jedna rudá skvrna vedle druhé. "Nebo to s prominutím potřebujete k zahájení vyšetřování?"

"Dovolte, pane profesore," nevýslovně se urazil pacient a chřípí se mu zachvělo, "ale máte o nás opravdu prapodivné mínění. Já..." A začal se nadýmat jako krocan.

"Promiňte, proboha, promiňte, můj milý!" brumlal Filipp Filippovič, "nezlobte se na mě, já jsem vás opravdu nechtěl

urazit. Musíte mi to odpustit, drahý příteli, ale já už nemůžu dál...”

“To si umím představit,” přešla pacienta zlost, “taková pakáž mizerná! Měli bychom se mu podívat na zoubek. V Moskvě se už o vás povídají hotové legendy...”

Profesor jenom zoufale mávl rukou. A pacient si všiml, že Filipp Filippovič je opravdu celý shrbený a dokonce jako by mu poslední dobou ještě víc zbělely vlasy.

Zločin dozrál, a jak už to bývá, spadla klec. S ošklivým svíráním u srdce se vrátil na svém nákladňáku Polygraf Polygrafovič domů. Profesor ho zavolal na operační sál. Překvapený Barykov přišel, s nejasným pocitem strachu se podíval do revolverových ústí Bormentalových očí a pak na Filippa Filippoviče. Asistentova hlava plula v obláčku kouře a jeho levá ruka s cigaretou se nepatrně chvěla na třpytivém držadle gynekologického křesla.

Zazněl klidný, ale velmi zlověstný hlas Filippa Filippoviče:

“Okamžitě si seberte své věci, kalhoty, kabát, vše, co potřebujete, a marš z mého bytu.”

“Copak je?” divil se upřímně překvapený Barykov.

“Marš z mého bytu — a hned,” monotónně opakoval Filipp Filippovič a přimhouřenýma očima si prohlížel své nehty.

Do Polygrafa Polygrafoviče jako by vjel ďas; jeho osud už byl zřejmě spečetěn, čas se naplnil. Sám se vrhl do náruče své neodvolatelné záhubě, když zlostně a lakonicky vyštěkl:

“Co si to dovolujete? Myslíte si, že na vás jsou zákony krátký, že jo? Mám tady svejch dvanáct čtverečnejch metrů a z těch se nehnu.”

“Kliďte se z bytu,” přidušeně šeptl Filipp Filippovič.

Barykov si sám přivolal svou smrt. Zdvihl levou ruku s okousanými, smrdutými nehty a udělal na profesora dlouhý nos. A pak pravou rukou vytáhl z kapsy revolver a namířil na nebezpečného Bormentala. Bormentalova ruka se snesla jak padající hvězda k zemi a v několika vteřinách už přebíhal zděšený Filipp Filippovič po rozbitém skle od skříně k pohovce. Na ní ležel rozcapený a chroptící vedoucí pododdělení Moskevského komunálu a na prsou mu seděl chirurg Bormental a dusil ho malým bílým polštářkem.

Pár minut nato prošel v obličeji si vůbec nepodobný doktor Bormental chodbou k hlavním dveřím a vedle zvonku připíchl cedulku:

“Pro onemocnění profesora se dnes neordinuje. Prosíme nerušit.”

Třpytivým perořízkem přeřízl drátek, vedoucí od zvonku, prohlédl si v zrcadle svůj do krve poškrábaný obličej a rozdrásané, třesoucí se ruce. Pak se objevil v kuchyňských dveřích a znervóznělé Zině a Darje Petrovně řekl:

“Profesor si přeje, abyste nevycházely z bytu.”

“Dobře,” odpověděly plaše Zina a Darja Petrovna.

“Zamknu dveře od zadního vchodu a vezmu klíč, když dovolíte,” pokračoval Bormental schovávaje se přitom za dveřmi a přikrývaje si dlaní tvář. “Je to jen dočasné opatření, které nevyplývá z nedůvěry k vám. Ale někdo by mohl přijít a vy byste to třeba nevydržely, otevřely mu, a my nesmíme být rušeni. Máme práci.”

“Dobře,” odpověděly ženy a v tu chvíli zbledly. Bormental zamkl zadní vchod, zamkl dveře z chodby do předsíně a jeho kroky dozněly v operačním sále.

V bytě se rozhostilo ticho a zalezlo do všech koutů. Do oken padl ohavný soumrak plný napětí — zkrátka tma. Je fakt, že později si sousedé s okny do dvora vyprávěli, že snad v operačním sále se u Preobraženských toho večera svítilo naplno a že tam dokonce zahlédli i profesorovu bílou chirurgickou čepici. Ale čert jim věř. Je fakt, že Zina, když už bylo po všem, někomu vyzvonila, jak ji pak v pracovně u krbu, když Bormental s profesorem vyšli z operačního sálu, k smrti vyděsil Ivan Arnoldovič. Měl prý sedět v pracovně na bobku a pálit v krbu svůj vlastnoručně popsaný sešit v modrém obalu, který vždycky ležel na hromádce s chorobopisy profesorových pacientů. Obličej měl prý úplně popelavý a celý rozdrásaný. A Filipp Filippovič? Jako by to prý ten večer ani nebyl on. A pak taky... a co, možná že ta nevinná panenka z prečistěnského bytu lže jako když tiskne...

Jen jedno je jisté: toho večera vládlo v bytě absolutní děsivé ticho.

Epilog

Zato v noci desátého dne po boji v operačním sále rozřízlo ticho bytu profesora Preobraženského v Obuchovské uličce pronikavé zazvonění.

“Milice a vyšetřovatel. Otevřete.”

Ozvalo se pobíhání, klapot podpatků, a do ordinace, plné zářících světel, která se odrážela v čerstvě zasklených skříních, vtrhla spousta lidí. Dva v milicionářské uniformě, jeden v černém plášti a s aktovkou, škodolibý a bledý předseda Švonder, mladíček, co byl ve skutečnosti ženou, vrátný Fjodor, Zina, Darja Petrovna a narychlo oblečený Bormental, jenž si stydlivě přikrýval krk bez kravaty.

Dveřmi z pracovny vešel Filipp Filippovič. Měl na sobě známý blankytně modrý župan a všichni si mohli hned povšimnout, jak se profesor za poslední týden pronikavě zotavil. Před nočními hosty stanul zas ten známý, panovačný a energický Filipp Filippovič, plný důstojné odměřenosti, a omluvil se, že je jen v županu.

“To nic, pane profesore,” rozpačité se ozval neznámý civilista a po delší rozpačité pauze spustil: “Je nám to velmi nepříjemné. Máme povolení k prohlídce vašeho bytu a...,” muž sjel pohledem po knírech Filippa Filippoviče, načež větu dokončil, “a také zatykač, závislý ovšem na výsledku prohlídky.”

Profesor přimhouřil oči a zeptal se:

“Z čeho jsem obviněn, smím-li se ptát, a kdo mě udal?”

Muž se poškrábal na tváři a začal předčítat z listu, který vytáhl z aktovky:

“Profesor Preobraženskij, doktor Bormental, Zinaida Buninová a Darja Ivanovová obviňují se z vraždy vedoucího pododdělení pro očistu při Moskevském komunálu Polygrafa Polygrafoviče Barykova.”

Konec jeho slov dozněl ve vzlycích Darji Petrovny. Všechno se dalo do pohybu.

"Nechápu z toho ani zbla," odpověděl Filipp Filippovič a majestátně pokrčil rameny, "jakého Barykova? Ach, promiňte laskavě, vy máte asi na mysli mého psa... co jsem ho operoval ..."

"Odpusťte profesore, ale jakého psa? Vždyť to byl člověk! A o to právě jde."

"On si tak říkal?" zeptal se Filipp Filippovič. "Ale to přece ještě neznamená, že skutečně člověkem byl. Ostatně, to není tak důležité. Baryk žije a nikoho ani ve snu nenapadlo ho zabít."

"Ovšem, pane profesore," namítl značně konsternován muž v černém a stáhl obočí, "pak nám ho tedy budete muset ukázat. Je to už deset dní, co zmizel, a naše informace, račte odpustit, jsou pro vaši osobu nepříznivé."

"Doktore Bormentale, ukažte laskavě Baryka tady vyšetřujícímu soudci," řekl Filipp Filippovič a převzal povolení k prohlídce bytu. Doktor Bormental se ušklíbl a vyšel ven.

Když se vrátil a hvízdl, vyrazil ze dveří pracovny pes prazvláštního vzezření. Místy měl lysiny, místy obrůstal srstí. Vrhnul se do místnosti jako školený cirkusový čokl na zadních tlapách, potom se spustil na všecky čtyři a rozhlédl se. Celá ordinace ztuhla, zavládlo hrobové ticho. Pes vypadal s tou rudou jizvou přes celé čelo hrůzostrašně. Po chvíli se znovu postavil na zadní, usmál se a usedl do křesla.

Druhý milicionář se zeširoka pokřižoval, zmateně ucouvl a šlápl Zině na obě nohy současně.

Muž v černém ani nestačil pořádně zavřít ústa a už vyhrkl:

"Dovolte, jak je to možné? Byl přece zaměstnancem Moskevského komunálu.."

"Já jsem ho do zaměstnání neposlal," odvětil Filipp Filippovič, "jestli se nemýlím, doporučení mu dal pan Švonder."

"Ničemu tady nerozumím," rozpačitě blekotal muž v černém a obrátil se na prvního milicionáře.

"Je to on?"

"Je to on," hlesl milicionář. "Fakticky je to on."

"Jo, je to ten samej," ozval se vrátný Fjodor, "jenže zas už je chlupatej, dobytek jeden."

"Ale on přece... ehm... on mluvil."

"Mluví i teď, ale čím dál míň a míň, proto využijte poslední příležitosti, neboť v brzké době zmlkne docela."

"Proč proboha?" chtěl vědět muž v černém.

Filipp Filippovič pokrčil rameny.

"Věda ještě nezná způsob, jak proměnit zvíře v člověka. Zkusil jsem to, ale skončilo to neúspěchem, jak vidíte. Nějaký čas mluvil a teď začal znovu upadat do primitivního stavu. Říká se tomu atavismus."

"Sprostými slovy se u nás nenadává," vybafl náhle pes a vstal z křesla.

Muž v černém zbledl, upustil aktovku a sunul se k zemi. Milicionář ho zachytil z boku a Fjodor zezadu. Nastal zmatek, z něhož zřetelně vynikly jen tři věty:

Filippa Filippoviče: "Valeriánské kapky. Omdlel."

Doktora Bormentala: "Jak se Švonder ještě jednou objeví v profesorově bytě, vlastníma rukama ho shodím ze schodů."

A Švondera: "Prosím, abyste tato slova zaprotokolovali."

Šedivá žebra ústředního topení hřála. Temná prečistěnská noc se svou osamělou hvězdou byla schována za závěsy. Jeho božstvo, velkomožný psí dobrodinec, seděl v křesle, zatímco pes Baryk ležel rozvalen na koberci u kožené lenošky. Od březnových mrazů ho po ránu bolívala hlava — bolest se šířila prstencovitě podél stehů. Ale k večeru díky teplu bolest utichala. I teď pozvolna ustupovala a ustupovala a psí hlavou táhly spořádané a hřejivé myšlenky.

Já mám takový štěstí, přemýšlel a napůl už dřímal, zkrátka nepředstavitelný. Jsem už zřejmě v tomhle bejváku nastálo. S tím mým původem tutově nebude něco v pořádku. Bez táty potápěče by se mi tohle přece nemohlo přihodit. Babička holt byla kurva, dej jí pánbůh nebe, stařence. Jenom jedno mi není jasný: proč mi tak rozšmikali hlavu, ale to se do svatby zahojí. A vůbec, moje starost to není.

Kdesi daleko zacinkaly sklenky. Pokousaný uklízel skříň v operačním sále.

Šedivý čaroděj seděl a pobrukoval si.

Pes byl svědkem hrozných věcí. Ten seriózní pán strkal ruce v kluzkých rukavicích do skleněné báně a vytahoval z ní mozky... Houževnatý, vytrvalý člověk. Pořád se po něčem pídil, řezal, prohlížel a zpíval si:

"Ku posvátným břehům Nilu..."

Konec

Moskva, leden — březen 1925

LEGENDA O PSÍM SRDCI

Novela Psí srdce z počátku roku 1925 zahájila řadu nepublikovaných děl sovětského prozaika a dramatika Michaila Bulgakova (1891 — 1940). Ironií osudu bylo této nevelké próze souzeno čekat na své otištění nejdéle — v autorové vlasti vyšla až v roce 1987, tedy dvaašedesát let po svém dokončení a více jak dvacet let po časopiseckých vydáních Divadelního románu (1966) a Mistra a Markétky (1966—1967). V tomto dlouhém mezidobí, kdy text ležel v archívech, šířily se jen neurčité pověsti o jeho skutečném obsahu. Ústně tradovaný syžet novely dolehl až k Majakovskému — zasvěcenci alespoň tvrdí, že některé jeho motivy básník parodoval v satirické komedii Štěnice. To vše dodávalo nezveřejněnému dílu, které z nedostižného přednesu autorova znal jen úzký okruh Bulgakovových přátel a kolegů, pikantní příchuť zakázaného ovoce.

V neobvyklém až kuriózním literárním kontextu roku 1987 bylo pak Psí srdce současně se základními díly Andreje Platonova Stavební jáma a Čevengur a prvními sovětskými edicemi románů Vladimíra Nabokova spontánně přijato

nejen jako aktuální literární novinka, jíž se hned za tepla chopily současně dvě moskevské scény, ale rovnou jako nesporná, časem prověřená klasika. Teprve dodatečně se dílo, zbavené přirozeného dobového kontextu, začalo také vřazovat do chronologie autorovy tvorby jako organická etapa jeho literárního vývoje, jako spojnice jeho prvních východisek a závěrečných zobecnění.

Z historického pohledu, který bude v budoucnu jistě doplněn srovnáním s díly umělcových současníků, předchůdců i pokračovatelů, stojí Psí srdce přibližně uprostřed mezi jeho ranými satirickými féeriemi, jako byla Osudná vejce a Diaboliáda, a pozdějšími groteskními románovými kompozicemi. Přejímá a přetváří však zároveň i řadu starších motivů, obrazů a postupů Bílé gardy, jimž nejvíce vděčí za překonání holé syžetovosti a satirického žánrismu prvních grotesek, spjatých bezprostředněji se spisovatelovými pracemi fejetonistickými.

Na první pohled má Bílá garda, románový příběh sourozenců Turbinových, který probíhal v Kyjevě v roce 1919, v nejkrvavějším roce občanské války, jen málo společného s podivnými, tragikomickými událostmi, které se v roce 1924 odehrály v jiném profesorském bytě ve staromoskevské čtvrti. Přestoupíme-li však hranice pouhého námětu a historického reálu a nenecháme se příliš zmást rozdílem mezi lyricky vzepjatým, vážným, tragickým tónem Bílé gardy a odlehčeným, místy až lehkovážným způsobem vyprávění v Psím srdci, vystoupí před námi řada zajímavých styčných ploch. Především odpoetizovaný, zvěčněný motiv ohroženého domova (sedmipokojového bytu) s nepostradatelnou lampou se stínidlem, sněhobílým ubrusem a hracími hodinami. Pro profesora Preobraženského, odchovance starých časů, představuje Švonderův bojovný domovní výbor vlastně stejné nebezpečí jako doléhající vřava pouličních bojů pro navyklý životní styl kyjevského profesorského domu. V mikrosvětě hrdiny groteskního vyprávění nabývá hrozba nasazení cizího nájemníka rozměrů katastrofy přímo kosmické. V tvrdošíjnosti vědátora, který se odmítá vzdát "nadměrných metrů" bytové plochy i svých zavedených zvyků, dožívá nezdolnost strážkyně rodinného krbu Jeleny Turbinové, která chtěla sobě i svým bratřím uchovat jistotu přívětivého domova.

Ve vstupní části Psího srdce k nám vzdáleně dolehne i ozvuk drásavé, kvílivé melodie větru, metelice, sněhové bouře a z ní — srdceryvného psího vytí. Když se postupně objeví ještě "buržuj na rozcestí", "promrzlý tulák", "hladový pes", "cár plakátu", "krev", "starý svět" a "apoštolové víry nové" není pochyb o tom, že to je ten vítr, který poprvé zavířil v Blokově poémě Dvanáct jako základní hudební tónina revoluce. Bezpočetnými dalšími variacemi se pověstný Blokův "černý vítr" změnil v nejrozšířenější literární klišé dvacátých let, které pak, byt v jedné z nejbrilantnějších kreací, proniklo i do Bulgakovovy Bílé gardy. Už proto bylo načase touto otřelou literární metaforou otřást, vrátit větru jeho mrazivou bodavost, chlad, který proniká až na kost, rozvířuje sníh, zamlžuje jasné kontury předmětů a smýká chodci. Učinit z něho opět přirozenou součást scenérie, jíž byl původně v Blokově skladbě, aby se v jeho sněžném oparu mohl zauzlit další neobvyklý příběh.

Jeho dějištěm je stará moskevská čtvrt mezi Něglinnou, Obuchovskou, Mochovou a Masnou ulicí, Prečistěnkou a Sokolnikami, popsaná topograficky tak přesně, že by místopis novely mohl sloužit jako turistický průvodce. Nikoli však po pamětihodnostech těchto malebných míst, nýbrž po jejich dvorech, zastrčených koutech a zadních vchodech veřejných stravoven, odkud se nese pach přepáleného tuku a rybích vnitřností. Jak jinak, když zasvěceným průvodcem je promrzlý hladový pes bez přístřešku nad hlavou, který na vlastní kůži zakouší svíravý hlad, krutost mrazů i lidskou zlobu. Starý a osvědčený způsob ozvláštněného, "zvířecího" vidění, který kdysi mistrovsky použil L N. Tolstoj v novele Historie koně, posloužil tu znovu k nepředpojatému, iluzí zbavenému vykreslení života lidí a lidských mravů. A když se v jednom z těchto liduprázdných koutů před hladovýma psíma očima poprvé objeví "nádherná vidina v kožichu" a jako zlověstný osud láká na smrt vysílené zvíře neodolatelnou vůní nejsprostšího salámu, spojí se v jediném zpola reálném a zpola fantaskním syžetu dvě zcela rozdílné skutečnosti — svět lidský a zvířecí, svět dostatku a bídy, svět laskavých mravů a tvrdé výchovy ulice.

Jejich představitelé nemohou mezi sebou komunikovat slovy. Baryk není cirkusový "mluvící pes", i když má leckdy cirkusové manýry. To jenom ke čtenáři doléhá uvnitř díla neslyšný proud barvitého, expresivního, šťavnatého vnitřního monologu, tok roztěkané psí mysli, proměnlivých pocitů, nejasných tušení, radosti i strachu, vyjádřených v lidských slovech a pojmech. Mezi postavami novely je řečí zvířete řeč těla, pohybů, postojů, chůze, zježené srsti, vyceněných zubů, oddaných pohledů a spokojeného odfrkování.

Bulgakovovo prozaické slovo vůbec (a v Psím srdci zvláště) proměňuje v čistou hereckou akci komediantský živel v tom vznešeném, moliérovském významu, jaký mu budoucí životopisec Moliérův a tvůrce dramatu o Tartuffovi a komediantově smrti vždy přikládal Proto se při nesčetných dramatizacích Bulgakovových prozaických textů (vlastních i cizích) "prozaické slovo" měnilo tak snadno v repliku jevištního dialogu a postavy románů a novel ve vděčné herecké role určené pro světla ramp.

Vždyť i profesor Preobraženskij, stvořený z téhož ducha groteskní komedie, je se svou staromódností, rituály poklidných večeří a jiskřivých intelektuálních hovorů, okázalým odstupem od okolního dění a panoptikálními pacienty, posedlostí Puškinovými španělskými verši, vstupním zpěvem velekněze z Aidy i teatrálními gesty světoznámé vědecké kapacity v podstatě také velkolepě napsanou tragikomickou rolí. A lze si vůbec představit většího komedianta než Baryk, který hraje se svým spasitelem, mágem, čarodějem naivní i vychytralou komedii, k níž patří dryáčnicky nastrčený opařený bok a schlíplý ohon na znak pokání. Opravdovost a zaujetí hry je přímo úměrné jeho zoufalé snaze zachovat si nejen stálé místo u vyhřátého krbu, nýbrž holý život.

Lehká komedie se však nepozorovatelně láme a mění se v komedii ďábelskou, satirická humoreska pozvolna přechází v moderní grotesku, která má nejen své panoptikálně směšné, karnevalově barvité, komediálně absurdní stránky, nýbrž také své hlubší a začasté tragické dimenze. A jako u všech Bulgakovových velkých děl, vstupuje groteskno v doprovodu faustovského motivu, který vtiskne syžetu přídech zákeřné osudovosti.

Drobné narážky v textu ("starý Faust", "faustovská retorta", "elixír mládí") ozřejmují, že postava profesora Preobraženského tíhne k podobě legendárního Fausta, fanatika poznání a vědeckého pokroku, jemuž není žádná cena

dost vysoká, aby ji nebyl ochoten zaplatit za svůdnou vidinu odhalených tajemství přírody a života. Zlověstně ďábelský přísvit bodavých světel nad operačním stolem, uhýbání lidských očí i náhlé prozření psa, který pochopil, jak zrůdnou komedii s ním ti laskaví lidé vlastně sehráli, jsou varovnými symptomy ošidnosti zamýšleného počinu, který se nemůže neobrátit proti svým strůjcům. Fantastická operace zásadnějšího významu, než byly drobné omlazovací zákroky z profesorovy běžné praxe, se náhle popisuje zcela protichůdnými výrazy, jako by současně probíhaly dva naprosto odlišné akty — na jedné straně dokonalá chirurgická práce, skvělá technika, odvážná, riskantní rozhodnutí, "úžasný", omračující objev, a zároveň — podlost, špinavá záležitost, krev, vražda, kat, krvavý upír. Fantastický děj s nečekaně groteskním výsledkem se změnil v mysteriózní dějství, v němž smrt a zrození, zabití a stvoření k sobě patří jako rub a líc mince, jako světlo a stín.

Oslnivost závratného objevu (transplantacemi lze nejen omlazovat, ale i vracet život) zastírá však brzy dvojjediná otázka: jakou má ten navrácený život cenu a smysl? Na naléhavosti přímo zoufalé nabývá tento problém tváří v tvář monstróznímu hybridu, jemuž bylo obětováno důvěřivé zvíře. Do nového života vstoupil tvor s vizáží pošramocenou v hospodských rvačkách, s bohatým kriminálním rejstříkem, s mluvou složenou z obskurní směsice nejsprostších nadávek a nejvulgárnějšího dobového sloganu, slaboch s nevykořenitelnými agresivními pudy a se špatně pochopeným programem "spravedlivé dělby" materiálních statků, na jejichž tvorbě se sám nepodílel a podílet nehodlá.

Všechny pokusy nešťastných aeskulapů tu zlověstnou karikaturu člověka přimět po dobrém či po zlém, aby se skutečně polidštila, stala snesitelnou lidskou bytostí, schopnou žít mezi ostatními lidmi, končí naprostým fiaskem. Uměle vzkříšený člověk, nejvyšší článek Darwinova evolučního řetězce, je bytostí nepřístupnou jakékoli výchově, jakémukoli umravnění Stává se tak nebezpečím pro profesorův dům, pro Švonderovu potřeštěnou levičáckou komunu i pro lidskou společnost jako celek.

Kdyby bylo Bulgakovovi šlo jen o satirický žánrový obrázek příznačného dobového mocipána, jednoho z tradičních gogolovských "samozvanců", který se tentokrát s odvoláním na svůj nízký sociální původ cítí oprávněn diktovat svou vůli ostatním, bylo by stačilo sáhnout po hotovém typu jiného takyproletáře, na něhož je každý zákon krátký, třebaže není jediného paragrafu trestního zákoníku, který by neporušil — domovníka Vasilije Ivanoviče ze spisovatelových moskevských fejetonů. Proč si vlastně autor dával tolik práce s budováním složité fantazijní skladby, když groteskně přízračný syžet, rozehraný potměšilým osudem, vedl ke stejnému výsledku?

Neskutečný syžet umožnil především přenést problematiku příběhu z mravoličné roviny fejetonu do obecnější roviny antropologické, která stojí v pozadí celého díla — co je to člověk? Umělý mutant profesora Preobraženského s obskurním lidským jménem Polygraf Polygrafovič a se zvířecím příjmením Barykov není už zvíře (chorobopis vedený doktorem Bormentalem, originální parodie lékařské historie morbi, potvrzuje postupné nabývání všech fyziologických znaků člověka), ale zároveň to ještě není člověk v pravém slova smyslu, homo humanus. To také umožňuje provést na něm zákrok, jímž bude nezdařený a ve skutečnosti nezvratný experiment vrácen do původního stavu a lidská existence odebrána tvorovi, který jí není hoden. Ani tento fantastický triumf poetické spravedlnosti nemůže ovšem mít vzhledem k logice díla jinou než dvoulomnou podobu hořkého paradoxu o vzkříšeném psím srdci, které bylo lidštější než dobru nepřístupné srdce lidské.

V okamžiku, kdy se profesor Preobraženskij s konečnou platností rozhoduje k činu, který se i v tomto případě příčí jeho zásadám, svědomí i výchově, sleduje jediný cíl — v zájmu sebezáchovy, v zájmu celého svého okolí i v zájmu budoucnosti, za niž se cítí odpovědný, zničit výtvor svých profesionálně zručných rukou i příliš ambiciózní mysli, která se podjala člověku nepříslušející úlohy stvořitele života. Humanistické krédo, kterého se umělec nikdy nezřekl a které v obrazu nevinně prolité krve prostupovalo jeho tvorbou od prvních fragmentů Bílé gardy až k vloženému historickému příběhu o pátém prokurátorovi Judeje Pilátu Pontském, je v této drobné humanistické próze vysloveno varovnými slovy zmoudřelého Fausta, obrácenými k jeho učedníkovi a budoucímu pokračovateli: "Zločinu se nedopouštějte nikdy, ať je namířen proti komukoli. Musíte si až do stáří uchovat čisté ruce." Aby čisté zůstaly ruce profesora Preobraženského, bylo zapotřebí právě této groteskní stylizace fantastického námětu, v níž neteče skutečná krev a kde lze nešťastný zásah do vývoje lidského rodu zrušit novým, fantaskním obratem syžetu.

Se zásadním odmítnutím toho, co nemá být a čemu je třeba učinit přítrž, se logicky pojí i utvrzení pozitivních principů života v této nejsvětlejší, duchem naděje prostoupeně Bulgakovově próze. Jako by se do ní vepsala ta naděje, jíž Bulgakov v těchto letech žil. Vzpomeňme naposled na jeho starší moskevské fejetony, kde kromě registrace tíživých, ponurých faktů každodenního života zaznamenával velice pečlivě všechny drobné příznaky ustalování řádu a pořádku v tom nejelementárnějším smyslu slova — opravy fasád, zasklená okna, oživlou pasáž s prvními kiosky, první frak v opeře, studenta s knihou v ruce, výrostka, který kolem sebe neplive a nenadává, milicionáře řídícího provoz drožek na moskevské křižovatce. Jsou to možná maličkosti, ale právě ony tvoří běžný, každodenní život.

Bulgakov doufal, že život, narušený dlouhými, těžkými léty světové i občanské války, musí jednou vplout do klidnějších řečišť, že jednou musí skončit i ono pověstné pohrdání maličkostmi, v nichž se projevuje obecná kulturní úroveň národa. I nejdrobnější její projevy vítali nejvýznamnější ruští umělci a myslitelé doby dávno i nedávno minulé jako příslib do budoucnosti. Tvůrce Psího srdce byl přesvědčen, že nastal čas zamyslet se nad tím, co může ruská inteligence odevzdat jako dědictví generacím budoucím, nad dosaženou kulturou života, ducha i srdce, která by se neměla natrvalo stát nanejvýš jen shovívavě trpěným a směšným anachronismem. Bulgakov věřil, že nic není ještě ztraceno, že jednou přijde nový zlatý věk. "Mám pocit" psal v jednom ze svých fejetonů, "že se všechno dá do pořádku, že si ještě budeme krásně žít... Jenom se mi zdá, ani nevím proč, že zlatý věk nepřijde dřív, než bude nastolen pořádek, jehož první vlaštovky se již začaly objevovat v navenek tak bezvýznamných věcech, jako jsou kampaně proti kouření a plivání ve veřejných místnostech."

V Psím srdci je potvrzena naděje, že budoucnost člověka, kultury i života je cele v lidských rukou a že jako Barykovo

vřelé a cenné psí srdce bude nakonec zachráněno všechno, co je hodno dalšího života. Teprve následující těžká léta života umělcova i života společnosti otřásla touto spontánní vírou. Když už se někdy zdálo, že svět se vymkl z lidských rukou, zůstávala stále ještě víra v zázrak a procitnutí. Právě o nich promlouvá Bulgakovovo poslední dílo — obrazem podsvětní síly, která přichází ztrestat zlo a nastolit řád, obrazem Mistra, který chce vyburcovat svědomí svých současníků pozapomenutým příběhem o křižovaném lidství, obrazem Ivana, Mistrova učedníka, který nesl dál Mistrovo poselství s nadějí, že nezapadne. Historické podobenství na téma “co je člověk", které Mistrova novela obsahovala, bylo přitom dovedeno do hlubinnějších a tragičtějších poloh a obohaceno o filozofické otázky viny, zodpovědnosti, svědomí, trestu a milosrdenství. V groteskní kompozici Mistra a Markétky, jejíž dílčí prvky nacházíme už v této novele s osudem spoluutvářejícím příběh Mistrova rukopisu, se našlo nenápadné místo i pro drobnou legendu o jiném psím srdci, o věrném srdci Pilátova psa Banga, oddaně sdílejícího s pánem jeho tisíciletou samotu.